

TÜRK

İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 39

Temmuz – Ağustos 1968

Sayı: 313

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER :

3	Hizmetlilerin sendika kurma, toplu sözleşme ve grev hakları üzerinde bir inceleme	Kemal DOĞRUSÖZ Zeki DEMİRHAN
42	Yabancı ülkelerde idare ile memur arasındaki ilişkiler	Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN
65	Türkiye nüfusunun 1888-1965 yılları arasındaki gelişmesi üzerinde bir inceleme	B. S. ORANSAY
88	Millî Mücadele ve Cumhuriyet devri İçişleri Bakanları	Nurten SONSOY
107	Sınıflandırma	Dr. Nuri TORTOP

İDARİ COĞRAFYA :

113	Karahallı ilçesinin idari coğrafyası	Muammer ÇETİN
125	KARARNAMELER :	
128	HABERLER :	Yiğit KIZILCAN
142	BİBLİYOGRAFYA :	Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN

TETKİKLER

HİZMETLİLERİN SENDİKA KURMA, TOPLU SÖZLEŞME VE GREV HAKLARI ÜZERİNDE İNCELEME

Kemal DOĞRUSÖZ
Mülkiye Müfettişi

Zeki BEMİRKAN
Mülkiye Müfettişi

GİRİŞ:

Mahallî İdarelerde görevli, 3656 Sayılı Kanunun 19 ve 3659 Sayılı Kanunun 10 uncu maddelerine göre istihdam olunan işçi niteliğindeki hizmetlilerin; işçi sendikası kurma, toplu iş sözleşmesi ve grev hakları konusunda, çeşitli uygulamalara rastlanmaktadır.

Bu konudaki görüşümüzü belirtmek, incelememizin maksadını teşkil etmektedir.

İnceleme Plânı :

- A) İnceleme konusu;
- B) İncelemede uygulanan metod;
- C) Konunun ele alınması;
 - 1 — Yazılı metinler- üzerinde yapılan incelemeler,
 - a — Konu ile doğrudan doğruya ilgili mevzuat hükümleri,
 - b — Konu ile ilgili adli vargı organlarının emsal kararları,
 - c — Konu ile ilgili İdarî yargı organlarının kararları, ohr?
 - ç — İlgili Bakanlıkların görüş ve mütalâaları,
 - 2 — Tahlil ve Sonuç;

A) İnceleme Konusu :

3656 Sayılı Kanunun 19 ve 3659 Sayılı Kanunun 10 uncu maddelerine göre istihdam olunan, işçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlilerinin işçi sendikaları kurup kuramayacakları, veya kurulmuş olan işçi sendikalarına üye olup olamayacakları; toplu iş sözleşmesi yapıp yapamayacakları, toplu iş sözleşmeleriyle temin olunan hak ve menfaatlerden istifade edip edemeyecekleri; grev yapıp yapamayacakları;

B) İncelemede Uygulanan Metod :

Konunun incelenmesinde, yazılı metin incelemesi metodu uygulanmıştır.

C) Konunun Ele Alınması :

1 — Yazılı metinler üzerinde yapılan incelemeler :

a — Konu ile doğrudan doğruya ilgili mevzuat hükümleri :

Sendika, kurma, sendika üyeliği hakları ve sendikaların tanımı ile ilgili mevzuat hükümleri şunlardır.

334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 46. maddesinde; “çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılmak hakkına sahiptirler.

İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir.

Sendika ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.” denilmiştir.

Anayasamızın bu maddesine müsteniden çıkartan 24 Temmuz 1963 tarihli 274 sayılı Sendikalar Kanununun 1. maddesi 1. fıkrası ile işçi sendikaları “sendika, birlik, federasyon ve konfederasyonlar, bu kanuna göre işçi sayılanların ve işverenlerin, müşterek İktisadî, sosyal ve kültürel menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurdukları meslekî teşekküllerdir.” diye tanımlanmıştır. Yine aynı kanunun işçi sendikaları üyeliğiyle ilgili 2. maddesi 1. fıkrasında “hiz-

met akdine göre çalışmayı... meslek edinmiş bulunanla"... bu kanun bakımından işçi sayılırlar. Bu kanun bakımından işçi sayılan kimseler, işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakkına sahiptirler.

İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu madde gereğince sendika kurmak ve sendikalara üye olmak hakları ve bunların kuracakları sendikalarla bu sendikaların kuracakları birlik, federasyon ve konfederasyonların özellikleri özel kanunla düzenlenir.

1. fıkra kapsamına giren kimselerden Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi olanlar ile dışında kalanların, işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakları saklıdır.” denilmiş ve sendikalara üye olmak yasağı ve üyelikten doğan hakların askıda kalması ile ilgili 4. maddesinde aynen “a) askerî şahıslar;

b) 22. maddenin 2. bendinde yazılı idare, teşekkül, müessese ve bankalarda çalışan müfettişler ve kontrolörler ile umum müdür yardımcısı veya buna eşit ve üst kademelerdeki görevlerde çalışanlar;

c) Din ve ibadet işlerinde çalışanlar,

2 ve 3. maddelere göre sendika kuramazlar ve sendikalara üye olamazlar.....” denilmiş, üyeliği kazanılması ile ilgili 5. maddesinde aynen “1 — Bu kanuna göre kurulan meslekî teşekküllere üye olmak ihtiyaridir. Üye olmak yazılı müracaata bağlıdır.

2 — İşçi sendikalarına üye olmak için bu kanuna göre işçi sıfatım taşıyan kimsenin 16 yaşını doldurması gerekir; onaltı yaşından küçük olanla", kanunî temsilcilerinin yazılı muvafakatiyle üye olabilirler. Ancak, onaltı yaşından küçük olanlar, sendika genel kurulunda oy kullanamazlar.” denilmiştir.

Yine Anayasamızın 46. maddesinde işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin sendika kurma haklarıyla, ilgili olarak çıkarılan 17 Haziran 1965 tarih ve 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanununun 1. maddesiyle devlet personeli sendikası “işçi niteliğinde olanlar dışındaki kamu hizmeti personelinin ortak meslekî, kültürel, sosyal ve İktisadî hak ve menfaatlerini korumak, özellikle, meslekî gelişmeyi ve aralarındaki yardımlaşmayı sağlamak amacıyla kuracakları sendikalar hakkında bu kanunun hükümleri

uygulanır. Bu sendikalar, sendika veya meslek birliği adı altında kurulur.” diye tanımlanmıştır.

Ayna kanunun Devlet Personeli sendikası kapsamı ile ilgili 2. maddesinde “bu kanunun 1. maddesinde tanımlanan Devlet Personeli Sendikaları :

Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerinin görüldüğü genel ve katma bütçeli dairelerin, ili özel idarelerinin, belediyelerin, köylerin ve genel ve katma bütçeli dairelere, il özel idarelerine veya belediyelere bağlı kuruluşların ve kamu İktisadî teşebbüslerinin ve özel kanunlarla veya özel kanunların verdiği yetkiye dayanılacak kurulan banka ve teşekküllerin aslî ve sürekli görevleri ve yukarıda yazılı görevlerden emekliye ayrılmış olup emeklilikten gayri bir kanunî veya akdi statü içinde bulunmayan kimseler tarafından kurulabilir.” denilmiş, yasaklamalar ile ilgili 7. maddesi 6. fıkrasında aynen ”15 Temmuz 1963 tarihli ve 274 sayılı sendikalar kanunun 2. maddesi 1. bendinin 4. fıkrası saklı kalmak kaydıyla Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Teşkilâtı memurları..... bu kanuna göre sendika kuramaz ve bu kanuna göre kurulan sendikalara üye olamazlar” denilmiştir.

Yasak faaliyetlerle ilgili 14. maddesi f fıkrasında Devlet Personeli Teşekküllerinin grev teşebbüs ve faaliyetlerini destekleyici faaliyetlerde bulunamayacakları açıklanmıştır.

23 Temmuz 1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 22.maddesinde, Devlet Memurlarının özel kanununda belirtilen hükümler uyarınca sendika ve meslek birlikleri kurabilecekleri ve bunlara üye olabilecekleri açıklanmıştır.

Sendika kurma, sendika üyeliği hakları ve sendikaların tanımıyla, ilgili olarak yukarıda belirtilen mevzuat hükümlerinden soma toplu iş sözleşmesi ve grev hakkı, tonlu iş sözleşmesinin tarifi ve yapılması: grevin tarifi ve yasaklarıyla ilgili mevzuat hükümlerinden bahsetmek yerinde olur.

Anayasamızın 47. maddesiyle toplu sözleşme ve grev hakkı şu şekilde tanımlanmıştır. “İşçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde İktisadî ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler. Grev hakkının kullanılması ve istisnaları ve işverenlerin hakları kanunla düzenlenir.”

Anayasamızın bu maddesinde bahsi geçen toplu sözleşme ve grev haklarının düzenlenmesiyle ilgili 24 Temmuz 1963 tarih ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun 1. maddesiyle toplu iş sözleşmesi “..... hizmet akdinin yapılması, muhtevası ve sona ermesi ile ilgili hususları düzenlemek üzere, 7. maddede gösterilen işçi teşekkülleri ve iş veren teşekkülleri veya işverenler arasında da yapılan bir sözleşmedir,” diye tanımlanmıştır.

Aynı kanunun toplu iş sözleşmesinin hükmü ile ilgili 3. maddesinde aynen ”1 — Toplu iş sözleşmesinde aksi belirtilmedikçe, hizmet akitleri toplu iş sözleşmesine aykırı olamaz.

Hizmet akitlerinin toplu iş sözleşmesine aykırı hükümlerinin yerini, toplu iş sözleşmesindeki hükümler alır.

Hizmet aklinde düzenlenmeyen hususlarda toplu iş sözleşmesindeki hükümler uygulanır.

Toplu iş sözleşmesinde aksi belirtilmedikçe, hizmet aktinin işçi lehindeki hükümleri muteberdir.

Her ne sebeple olursa olsun sona eren toplu iş sözleşmesinin hükümleri, yenisi yürürlüğe girinceye kadar, hizmet akti hükmü olarak devam eder.

2 — Bir toplu iş sözleşmesinin hükümleri, bu sözleşmenin kap sadığı işyerinde uygulanan ve Borçlar Kanununun 316 ve 317, maddeleri uyarınca akdedilmiş olan umumî mukavelelerin toplu iş sözleşmesine aykırı hükümlerinin yerine alır; ancak, umumî mukavelede işçiler lehine mevcut hükümler saklıdır.” denilmiştir.

Toplu iş sözleşmesi yapma yetkisiyle ilgili 7. maddesinde “1 — Bir iş kolunda çalışan işçilerin çoğunluğunu temsil eden işçi federasyonu veya iş kolu esasına göre kurulmuş işçi sendikası o iş kolundaki iş yerlerini kapsayan toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir denilmiştir.

Grevin tarifiyle ilgili 17. maddesinde “işçilerin, topluca çalışmamak suretiyle bir iş kolunda veya iş yerinde faaliyeti durdurmak veya işin niteliğine göre önemli ölçüde aksatmak amacıyla aralarında anlaşarak veyahut bir teşekkülün aynı amaçla topluca çalışmamaları için verdiği bir karara uyarak işi bırakmalarına grev denir.....” denilmiştir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 27. maddesiyle devlet memurlarının; greve karar vermeleri, grev tertiplemeleri, ilân etmeleri, bu yolda propaganda yapmaları, greve katılmaları, desteklemeleri ve teşvik etmeleri yasaklanmıştır.

Konumuzda belirtilen; 3656 sayılı kanunun 19 ve 3659 sayılı kanunun 10. maddeleri şumulüne giren hizmetlilerin özlük haklarıyla ilgili mevzuat hükümlerini belirtmek yerinde olur.

Anayasamızın 116. maddesinde mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının müşterek mahallî ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir, diye tanımlandıktan sonra; 117. maddesinde Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerini, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar eliyle görülür. Memurların nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri hakları ve yükümleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir; denilmiştir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1. maddesinde; “bu kanun, devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerde çalışan, genel veya katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veyahut kefalet sandıklarından aylık alanlara uygulanır..... İl özel idareleri ve belediyeler personeli hakkında kendi özel kanunları hükümleri uygulanır.” denilmek suretiyle kanunun kapsamı belirtilmiş; istihdam şekilleriyle ilgili 4. maddesinde aynen “bu kanunda geçen :

Devlet memuru :

A) Devlet memuru deyimi, devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlere devamlı vazife görmek üzere atanan genel veya katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veyahut kefalet sandıklarından aylık alan kişileri,

Sözleşmeli personel :

B) Sözleşmeli personel deyimi, yurttan yapılamayan özel ihtisas öğrenimine ihtiyaç gösteren belirli istisnai görevlerde bu kanundaki esaslara uygun olarak görev kanunlarıyla alacakları yetkiye dayanılarak, geçici süreli ve sözleşme ile çalıştırılan kişileri,

Yevmiyeli personel :

C) Yevmiyeli personel deyimi, devlet kamu hizmetlerinin aslı mahiyette olmayan işlerinde bedenlen, belirli ve geçici süre için, gündelikle çalıştırılan işçiler,

İfade eder.” denilmek suretiyle, hizmetliler devlet memuru kapsamı içerisinde alınmıştır.

Kanunun 2. maddesinde “bu kanun, devlet memurlarının hizmet şartlarını, niteliklerini, atanma ve yetiştirilmelerini, ilerleme ve yükselmelerini, ödev, hak, yüküm ve sorumluluklarını aylıklarını ve ödeneklerini ve diğer özlük işlerini düzenler. Bakanlar kurulu bu kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği hususları belirtmek üzere tüzükler çıkarır ve bu kanuna dayanarak çıkarılacak tüzüklerin uygulamasını gösterir yönetmelikler Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulur.” denilmek suretiyle amacı belirtilmiştir. Ancak kanunun geçici 3. maddesi icabı hizmetliler intibakları yapılmak suretiyle devlet memuru statüsüne geçirilmediklerinden kanunun kapsamına alınmamışlardır.

Diğer taraf dan 3656 sayılı kanunun 23. maddesiyle hususî idare ve belediyeler kanun kapsamına alınmış ve 19. maddesinde ise aynen “Odacı, kolcu, bekçi, evrak müvezzii, gemi mürettebatı, ücretli ve aidatlı tahsildar, daktilo ve steno gibi müteferrik müstahdemler bu kanun hükümlerine tâbi değildir.” denilmiştir.

3659 sayılı kanunun 1. maddesinde “aşağıda yazılı müesseseler memurları bu kanun hükümlerine tâbidir :

A) Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek sure tiyle kurulan İktisadî teşekküllerin teşkilâtıyla idare ve murakabeleri hakkındaki 3460 sayılı kanunun hükümlerine tabi teşekküller ve müesseseler.

B) (31/5/1948 tarih ve 5212 sayılı kanuni:, değişik şekli) hususî kanunlarla kurulan bankalar ve teşekküllerle hususî surette teşekkül eden ve sermayesinin yansından fazlası Devletin veya bu kanunda yazılı teşekkül ve müesseselerin elinde bulunan millî bankalardaki memurlar.

C) Devletçe veya mülhak veya hususî bütçeli idarelerce veya belediyelerce veya yukarıki bencilerde yazılı teşekkül ve bankalar tarafından sermayesinin yansından fazlasına iştirak suretiyle kuru-

lan teşekküller ve bunların aynı nisbette iştirakleriyle vücut bulan kurumlar ve ticaret ve sanayi odaları ve borsalar veya, satın alınıp belediyeyle bağlanan müesseseler” denilmek suretiyle kanunun kapsamı belirtilmiş ve 10. maddesinde ise; “tabibler, avukatlar, aidat veya ücretli tahsildarlar, satış memurları, ambar memurları, daktilolar, stenolar, mekanograflar, evrak müvezzii, bekçi kolcu, kaloriferci, odacı, şoför ve hademeler gibi müstahdemlerle her müessesenin hususî bünyesine göre istihdamına lüzum göreceği muvakkat veya müteferrik müstahdemler ve alelumum işçi, usta, ve ustabaşılar bu kanun hükümlerine tabi değildir.” denilmiştir.

7244 sayılı kanunun 934 sayılı kanunla değişik 5. maddesinde aynen “30/6/1939 tarihli ve 3656 sayılı kanunun 19.. 3/7/1939 tarihli ve 3659 sayılı kanunun 10. ve 17/7/1944 tarihli ve 4620 sayılı kanunun 7. maddeleri şümülüne giren hizmetlilerin derece ve ücretleri aşağıda gösterilmiştir :

Hizmetli kadrolarında istihdam edilenlere verilecek ücret, emekliye esas ücret derecelerinin 3 yukarı derece ücretini geçemez.

Memurlar için kanunen tanınmamış olan hak ve menfaatler hizmetliler içinde kabul edilemez.

Ancak bunlardan iş Kanununa göre işçi vasfında bulunanlar için hizmetin gerektirdiği nisbette giyecek ve yiyecek temin oluna bilir.” denilmek suretiyle konumuz ile ilgili hizmetlilerin bir tabım malî ve sosyal hakları açıklanmıştır.

Keza 24/2/1961 tarih ve 263 sayılı Kanunun 1. maddesi (B) fıkrasıyla bu hizmetlilerin ücretlerine % 35 nisbetinde zam yapılmıştır.

1108 saydı maaş kanunun 13. maddesinde; (26/6/1936 tarih ve 3041 sayılı kanunla değişik şekli) (bu maddenin 5434 sayılı kanuna uymayan hükümleri mülğadır) “ücretli müstahdem olanlara iştirat hat ve mesalihi zatiyeleri için senede azami 15 gün ve raporla taayyün eden hastalıklarından naşi 2 ay mezuniyet verilebileceği gibi bu müddet için ücretleri dahi tam olarak verilir.

Vazife esnasında bir kaza neticesinde hastalanarak vazife başına gelmiyenlerin Ücretleri hakkında memurin gibi muamele olunur.....” denilmek suretiyle hizmetlilerin izinleri açıklanmıştır.

931 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılan 3008 sayılı İş Kanununun 5518 sayılı kanunla değişik 1. maddesinde; “bir iş akdi dolayısıyla, başka bir şahsın iş yerinde bedenlen veya bedenlen ve fikren çalışan kimseye işçi denir.....” ve 28/7/1967 tarih ve 931 sayılı İş Kanununun 1. maddesinde “bir hizmet, akdine dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan kişiye işçi denir denilmek suretiyle işçinin tanımı yapılmıştır.

Toplu iş sözleşmelerinin muhtevası ille ilgili olarak; 818 sayılı Borçlar Kanununun 19. maddesinde,, bir akdin mevzuu, kanunun gösterdiği hudut dairesinde, serbestçe tayin olunabilir.

Kanunun kat’i surette emreylediği hukukî kaidelere veya kanuna muhalefet; ahlâka (adaba) veya umumî intizama yahut şahsî hükümlere müteallik haklara mugayir bulunmadıkça, iki tarafın yaptıkları mukaveleler muteberdir” denilmiş ve kanunun 1 ve müteakip umdeleriyle akdin umumî hükümleri, 313 ve müteakip hükümleriyle de hizmet akdinin hükümleri, açıklanmıştır.

b — Konu ile ilgili adli yargı organlarının emsal kararları :

İşçi niteliği taşıyan âmme hizmeti görevlilerinin işçi sendikaları kurup kuramayacakları, toplu iş sözleşmeleriyle getirilen hak ve menfaatlerden istifade edip edemeyecekleri hususundaki adli yargı organlarının emsal kararlarından bahsetmek konumuzun aydınlanması bakımından zaruridir.

Adli yargı organlarının bu husustaki kararları çelişiktir.

Şöyleki;

İşçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlisinin sosyal güvenliği bakımından 5434 sayılı kanuna tabi olsa dahi mensup olduğu işçi sendikası tarafından yapılan toplu iş sözleşmesinden yararlanabileceğine dair Malatya iş mahkemesinin 24/11/1965 tarih ve E. 1965/ 190 K. 1965/163 sayılı kararının ilgili kısmında”

Davalı ve müteakib davacı genel hizmetler işçileri sendikasının davasının özü :

Malatya belediyesi ile, ESO işletmeleri müdürlüğünde çalışan sendika üyeleri seyyanen 1964 -1965 yıllara için 150 şer kuruşluk zammın toplu iş sözleşmesinin 39. maddesi gereğince ödeneceği kabul edilmiş olduğu halde ödenmemiş bulunduğundan, toplu iş söz-

leşmesinde kabul edilen taahhütlerin bütün sendika üyelerine tatbikine karar verilmesi talep ve dava edilmiştir.

Davalı ve müteakabil davacı Malatya belediyesi vekilinin dava ve iddiasının özü :

Türkiye genel hizmetler işçileri sendikası ile belediye arasında 1/8/1964 tarihinden başlamak ve 3 yıl müddetle yürürlükte kalmak üzere toplu iş sözleşmesi akdedildiğini, bu sözleşmenin kapsamına girmediklerini iddia eyledikleri belediye personelinden 3656 sayılı kanunun 19, 3659 sayılı kanunun 10 ve 7244 sayılı kanunun 5, geçici ikinci ve 263 sayılı kanunun 1. maddesinin B fıkrası madde ve hükümlerine ve belediye memur ve müstahtemleri nizamnamesine tabi olanlar haklımda bu sözleşmenin ve bilhassa 39. maddesinin iptaline ve tatbik edilmemesine karar verilmesini istemiştir.

Davalı sendika başkan vekilinin def'i : 31/5/1965 günlü tesbit davalarına ilişik listede isimleri yazılı işçilerin sendika üyesi yani işçi bulunduklarını iş veren tarafından aidatlarının kesilerek sendikaya tevdi edilmekte olduğunu, bu işçilerin 3656 sayılı kanunun 19, 3659 sayılı kanunun 10. maddesine göre istihdam edildiği ve bir kısmının 5434 ve bir kısmının da işçi sigortalarına tabi olduğu işveren tarafından kabul edilmiş bulunduğunu bu kanunlara tabi işçilerin memur sayılmayıp işçi olduğunu bizzat kanunun anılan maddeleriyle Yargıtay'ın tekarrür eden içtihatları cümlesinden bulunduğunu bu şartların Anayasanın 46. maddesinde ifade edilen işçi yeterliğini taşıyan kamu görevlisi olup sendika faaliyetlerinin Anayasanın teminatı altında bulunduğunu, bu şahısların Anayasasının 117. maddesinde tarif edilen memur vasfında olmadıklarını 274 sayılı kanunun 2. maddesinin 1. fıkrasının 4. bendinin davalı belediye tarafından yanlış anlaşıldığını bu bendin 5434 sayılı kanuna tabi olun işçi niteliğini taşıyan şahsan sendika faaliyetinin teminat altına alındığını bu hususta Yargıtay'ın tekarrür etmiş içtihatları bulunduğu gibi tonlu iş sözleşmesinde gösterilen menfaatlerin işçinin maaş statüsüne dokunmayıp maaşa samimiyeten işçiye munzam bir hak temininden ibaret bulunduğunu bu hakkın verilmemesinin toplu sözleşmenin ihlali mahiyetinde olacağını bu itibarla davacının toplu iş sözleşmesinin iptali hakkındaki davasının reddini, kendi davaları veçhile karar verilmesini istemiştir.

Deliller :

Toplu iş sözleşmesinin incelenmesinde; Malatya belediyesi ESO işletmeleriyle belediye işçileri Türkiye genel hizmetler işçileri sendikası ile devam eden toplu sözleşme müzakerelerinde;11/8/1964 günü aşağıdaki karara varmıştır. Başlığından sonra 4. maddesinde 5. maddesinde 6. maddesinde 7. maddesinde toplu iş sözleşmesi hükümleri iş veren belediye tüzel kişiliğinin İdarî ve bütçe yönünden emri altında bulunan 3008 sayılı kanunun kapsamına giren ve işçi niteliğini taşıyan işçilerin çalıştığı bütün işleri kapsamına alır. 14. maddesinde 35. maddesinde39. maddesinde iş veren belediye 1/8/1964 tarihinden 28/Şubat/1965 tarihine kadar 150 kuruş, 1/Mart/1965 tarihinden 29/Şubat/1986 tarihine kadar 150 kuruş, 1/Mart/1966 tarihinden 1/Ağustos/1987 tarihine kadar 150 kuruşluk bir zammı seyyanen üyelerine vermeyi kabul eder. Hükümleri yer almıştır. 3656 sayılı kanunun 19. maddesine tabi olan ve 274 sayılı kanunun 23. maddesi gereğince sendika üyesi olma hakkına sahip bulunmuş davacı ve aynı zamanda davalı belediyece bunların sendika aidatlarının kesildiği görülmüştür. 3656 sayılı kanunun 19,3659 sayılı kanunun 10. maddeleriyle 7244 sayılı kanunun 5. ve geçici 1. maddeleri ve 263 sayılı kanunun 1. maddesi sendikaya, üye olan kimselerin toplu sözleşmeden faydalanamayacaklarını hüküm altına almıştır. Davacı belediye vekili, Türkiye genel hizmetler işçileri sendikasıyla yapılan toplu iş sözleşmesinde kabul edilen 39. maddedeki zamların 3656 sayılı kanunun 19,3659 sayılı kanunun 10. ve 7244 sayılı kanunun 5 ve geçici 1. ve 263 sayılı kanunun 1/b maddesindeki hükümlere aykırı olması itibariyle Borçlar Kanununun 19. maddesine muhalif bulunması itibariyle iptali talep etmiş bulunmaktadır. Yukarıda anılan kanunlara tabi olan kimselerin sendika kuramayacakları yolunda bu kanunlarda bir hüküm bulunmaması itibariyle davacı aynı zamanda davalı belediyece sendika üyesi olarak kabul edilen ve sendika aidatları kesilen kimselerin toplu sözleşme ile kabul olunan haklarının kanuna aykırılığı söz konusu olamaz, zira Borçlar Kanununun 19. maddesi aynen (bir akdin mevzuu, kanunun gösterdiği hudut dairesinde serbestçe tayin olunabilir, kanunun kat'î surette emrelediği hukukî kaidelere müteallik haklara mugayyir bulunmadıkça 2 tarafın yaptıkları mukaveleler muteberdir.) Bu maddeye göre gerek davaca ve gerekse davalı özel bir kanun olan ve Borçlar Kanunundan sonra yürürlüğe giren 274 sayılı kanun

hükümleri dairesinde ve bu kanunda yazılı derecelerden geçirilerek bir toplu iş sözleşmesi yapmışlardır. Toplu iş sözleşmesi 274 sayılı kanunun hükümlerine istinaden bu tarafların karşılıklı serbest irade ve beyanlarına göre yapılmış olmakla bu sözleşmenin hükümlerine tüm olarak her iki tarafın da riayet etmeleri zaruri ve kanunidir. Toplu sözleşmenin 35. maddesinde, bu toplu sözleşmelerin Türkiye genel hizmetler işçileri sendikasına üye olanlara tatbik edilecektir, hükmü bulunmasına ve Türkiye genel hizmetleri sendikasının açtığı tesbit davasında isimleri yazılı işçilerin sendika üyesi oldukları belediyece kabul edilmiş bulunmasına ve 39. maddede yer alan günlük 150 kuruşluk zammın kanunlara aykırı bir terfi zammı mahiyetinde olmayıp iş veren tarafından işçisine vermeyi taahhüt ettiği bir yardım mahiyetinde kabulü zaruri bulunmasına göre yalnız borç akidleri için car'î olan borçlar kanunun 19. maddesinin âmir hükmüne aykırı nitelikte sayılmamıştır. Kaldı ki davacı ve davalı belediye toplu sözleşmenin 39. maddesinde gayri hükümlerini kabul ettiği gibi bu maddeyi de bir çoğuna yani işçilerin bir çoğuna uygulanmış bulunmaktadır.

Bu itibara : Davacı ve mütekabil davalı belediye ile davalı ve mütekabil davacı Türkiye genel hizmetleri işçileri sendikası arasında, yapılan 11/8/1964 günlü toplu iş sözleşmesi Borçlar Kanununun 19. maddesine aykırı bulunmamış olması itibariyle gerek toplu sözleşmenin tümünün ve gerekse bazı işçilere uygulanmaması bakımından 39. maddesinin iptali hakkındaki belediye tarafından açılan davanın reddine Türkiye genel hizmetler işçileri sendikası tarafından 21/5/1965 gürdü dilekçeyle açılan tesbit davasının aynen kabulü ile, toplu iş sözleşmesinin 39. maddesinin dava dilekçesine ekli listede isimleri yazılı bütün işçilere uygulanmasına, kabili temiz olmak üzere verilen karar açıkça okundu anlatıldı ”denilmiş ve bu karar Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 4/7/1966 tarih ve E. 10576, K. 6853 sayılı kararıyla oybirliğiyle onaylanmıştır. (1)

- (1) Trabzon Asliye 1. Hukuk Mahkemesinin 15/7/1966 tarih ve E. 1966/210-K. 1966/289 sayılı kararının onanmasına dair Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 16/9/1966 tarih ve E. 7974 K. 8219 sayılı kararı; Eskişehir Asliye 2. Hukuk Mahkemesinin 31/10/1966 tarih ve E. 966/297 K. 966/405 sayılı kararı ile ilgili Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 17/4/1967 tarih ve E. 12347-K. 3373 sayılı kararı; Eskişehir Asliye 2. Hukuk Mahkemesinin 16/8/1966 tarih ve E. 966/90 K. 966/370 sayılı kararının onanmasına dair Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/12/1966 tarih ve E. 12350-K. 11790 sayılı kararı; aynı mealdedir.

Bu karardan şu sonuçları çıkarabiliriz :

1 — Bir kimsenin işçi sayılabilmesi için statü hukukuna tabi olması asıl olmayıp, nitelik esastır. Hukukî statüye bağlı bulunan işçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlilerinin işçi sendikalarına üye olabilecekleri ve toplu sözleşmenin getirdiği bütün haklardan istifade edebilecekleri anlaşılmaktadır.

2 — Toplu iş sözleşmelerinin üstünlüğü prensibi kabul olunmaktadır. Zira toplu iş sözleşmesiyle tanınan haklar 274 ve 275 sayılı kanun hükümlerine uygun ve tarafların serbest iradeleriyle teşekkül ettiğinden, artık bu toplu iş sözleşmesi hükümlerinin başka kanunlara aykırı olduğunu iddia etmek suretiyle Borçlar Kanununun 19 maddesindeki def'i dermeyanı mümkün değildir. Hizmetlilere kanunen tanınmış olan hak ve menfaatlerin üstünde veya yenisinin tanınması mümkün görülmektedir.

3 — İşçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlilerin, sosyal güvenliği bakımından 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununa tabi olması, işçi sendikası üyeliğine mani değildir.

Yine sendika kurmak veya mevcut sendikalara üye olmak hakkının kullanılmasında işçi niteliğinin 274 sayılı kanunun 2. maddesinin 1. bendinin 1. fıkrasındaki tanımlamaya göre tesbiti gerekeceği; hizmetin kamu hizmeti olması ve verilecek ücretin yasa ile düzenlenmiş olmasının durumu değiştirecek cihetlerden olmadığı yolunda Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 15/7/1966 tarih ve E. 264 K. 7391 sayılı kararman ilgili kısmında “..... Belediye ile Balıkesir ili Belediyeleri işyerleri ve her çeşit kamu hizmetleri işyerleri işçileri sendikasına kayıtlı üyelere 67 işçi Bandırma Belediyesine ait temizlik, su, mezbaha ve lâğım işyerlerinde çalışmakta olup 7244 sayılı Kanuna göre kadrolu ve Emekli Sandığı ile ilgilendirilmiş işçilerdendir.

İtiraz eden sendika vekilleri, bu işçilerin Emekli Sandığı ile ilgilendirilmiş ve 7244 sayılı Kanuna bağla bulunmuş olmaları 274 sayılı kanuna göre sendikaya üye olmalarına engel olamayacağını savunmuşlardır.

Gerçekten 15/7/1963 gün ve 274 sayılı kanunun 2. maddesinin

1. bendinin 1. fıkrasında (hizmet aktine göre çalışmayı veya nakliye mukavelesine göre esas itibariyle bedeni hizmet arzı suretiyle çalışmaya yahut neşir mukavelesine göre eserini naşire terk etmeyi meslek edinmiş bulunanların ve adi şirket mukavelesine göre ortalık payı olarak esas

itibariyle fiziki veya fikri emek arzı suretiyle bir işyerinde çalışanların bu kanun bakımından işçi sayılacağı) 2. fıkrasında, (işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin b' madde gereğince sendika kurma ve sendikalara üye olmak haklarına ve bunların kuracakları sendikalar ile bu sendikaların kuracakları birlik, federasyon ve konfederasyonların özelliklerinin özel kanun ile düzenleneceği) açıklanmıştır.

Bu hükümlerden açıkça anlaşıldığı üzere, sendika kurmak veya mevcut sendikalara üye olmak sıfatının kullanılmasında işçi niteliği nin 3008 sayılı kanuna göre değil, 274 sayılı Kanunun 2. maddesinin 1. bendinin 1. fıkrasındaki tanımlamaya göre tesbiti gerekmektedir.

Sendika üyelerinin gördükleri işlerin niteliklerine ve işyerlerinin kuruluşundaki amacına göre, kamu hizmeti olduğunda şüphe ve tereddüt söz konusu olamaz. 274 sayılı yasanın az önce bildirilen 2. maddesinin 1. bendinin 2. fıkrasının açık hükmünden çıkan anlama göre, kamu hizmeti görevlilerinden sadece işçi niteliğinde bulunmayan 624 sayılı Kanunun öngördüğü sendikayı kurabilecek veya böyle sendikaya üye olabileceklerdir. Kamu hizmeti görecektir olup işçi niteliğinde bulunanların sendika kurmak veya sendikaya üye olmak haklarını kayıt altına alan bir hüküm gerek anayasada gerek özel kanunda yer almış olmadığından işçi niteliğindeki kamu hizmeti görevlilerinin sendika kurabileceklerini ve kurulmuş sendikalara üye olabileceklerini kabul etmek gerektir. Bu duruma göre uyuşmazlığın çözülmesi için Bandırma Belediyesinin Temizlik, Su mezbaha ve lağım gibi işyerlerinde çalışan kimselerin 274 sayılı Kanunun 2. maddesinin 1. bendine göre işçi niteliğinde olup olmadıklarının tesbiti zorunludur. Süre belli olsun veya olmasın hizmet arzeden kimse ile bu hizmeti kabul eden kimse veya kimselerin karşılıklı irada beyanlarının birleşmesinden meydana gelen sözleşmelerin özel hukuk alanına giren hizmet sözleşmesi olduğunda tereddüt edilemez. Hizmetin kamu hizmeti olmasa ve verilecek ücretin yasa ile düzenlenmiş bulunması sözleşmenin niteliğini ve bu sözleşmede hizmet kabul eden kimsenin hukukî durumunu değiştirecek akıtlardan değildir. O halde belediyenin anılan iş yerlerinde çalışan kimselerin 274 sayılı kanunun bakımından işçi ve bu işçiler ile Bandırma Belediyesi arasındaki ilişkinin bir hizmet sözleşmesi olduğunun kabulü zorunludur. Böylece mahkemenin 7244 sayılı kanuna göre kadrolu, aylıklı ve Emekli Sandığı kanuna tabi olmaları sebe-

biyle belediye ile işçileri arasında hizmet sözleşmesi olmadığından söz ederek

bölge çalışma müdürlüğünün kararını kaldırması yasaya aykırıdır.

Sonuç : Bandırma Asliye Hukuk Mahkemesinin 14/9/1965 gün ve 778/715 sayılı kararının usulün 427 maddesi uyarınca kanun yararına ve hükmün hukukî neticelerine etkili olmamak üzere BOZULMASINA oybirliğiyle karar verildi,” denilmiştir.

7244 sayılı kanunun 5. maddesine tabi hizmetlilere memurlara müsabih hak ve menfaatlerden fazlasının toplu iş sözleşmesiyle getirilemeyeceğine dair Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/6/1967 tarih ve E. 5345 K. 5783 sayılı kararının ilgili kısmında aynen “..... davanın konusu, sendikaya kayıtlı bazı üyelerin işçi niteliklerinin tesbiti ille toplu iş sözleşmesinden faydalandırılmalarında karar alınması isteklerine ilişkindir. 1 —

2 — Gerçekten davalı taraf, toplu iş sözleşmesinden faydalandırılmaları istenen hizmetlilerin 7244 sayılı kanuna tabi olduklarını savunmuştur. Toplu iş sözleşmesi, 1 özel hukuk ilişkisi olmak bakımından taraflarca kapsamı serbestçe tayin edilebilir Ancak, kararlaştır 'an hükümler, kanunların emredici kurullarına aykırı olmamak gerekir. 7244 sayılı kanunun 5. maddesinin 4. fıkrası hükmü ile memurlara tanınmayan hak ve menfaatlerin hizmetliler için de kabul edilemeyeceği esası konmuştur. Bununla beraber aynı maddenin 5. fıkrası uyarınca bunlardan işçi niteliğinde bulunanlar için hizmetin gerektirdiği giyecek ve yiyecek sağlanabilir. Görüldüğü gibi bu madde ile işçi niteliğinde olanlara sağlanabilecek hak ve menfaatlerin en yüksek sının belli edilmiştir. O halde 7244 sayılı statüye bağlı olup işçi niteliğinde bulunanlara tanınacak haklar, anılan kanunun sınırlandı", o: hükümleri içinde düşünölmek gerekir. Mahkemece bu yönün gözönünde tutulmamış olması yasaya aykırıdır. Davalı tarafın temyiz itirazı bu bakımdan yer indedir....” denilmiştir.

Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin son 22/6/1967 tarihli bu kararı şu bakımdan önemlidir. Yukarıda, bahsedilen Yargıtay kararlarında toplu iş sözleşmesinin üstünlüğü prensibi kabul olunarak, 274 ve 275 sayılı kanunların sonraki özel kanunlar olması bakımından, bu kanunlara uygun olarak yapılan toplu iş sözleşmesi ile temin olunan hak ve menfaatlerin memurlara tanınan hak ve menfaatlerden veya sair kanunlarla azami hadleri belirtilen hak ve menfaat-

lerden fazla veya yenisi olabileceği kabul olunmakta idi. Ancak bu son kararı ile yargıtay toplu iş sözleşmeleriyle işçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlilerine tanınacak hak ve menfaatlerin 7244 sayılı kanunun 5. maddesiyle sınırlandırılmış bulunduğunu ve anılan yasa ile temin olunan hak ve menfaatlerden daha fazlasının toplu iş sözleşmesiyle temin olunamayacağını kabullenmektedir.

İşçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlisinin sosyal güvenliklerinin 5434 sayılı kanuna bağlı olması, maaş ve statülerinin kanundan doğmasının işçilik sıfatına hanel getirmeyeceğine, hizmetin kamu hizmeti olması ve ödenen ücretin kanunla, düzenlenmiş bulunması, işçinin niteliğine ve hizmet arzeden kimsenin hukukî durumunu değiştirmeyeceğine dair; Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 15/7/1936 tarih ve E. 2793 K. 7390 sayılı kararında aynen : “..... Davanın konusu, Bursa ve Havalisi Tütün, Müskirat, Gıda ve Yardımcı işçileri sendikasına üye olan işçilerin, sendika, aidatının işveren tarafından kesilecek gönderilmesi isteğine ilişkindir.

Davalı müesseselerinde çalışan hizmetlilerin Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına tâbi bulunmaları itibariyle işçi sendikasına üye olamayacakların: savunmuştur.

Mahkeme, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına tabi olan hizmetlilerin işçi sendikasına üye olamayacakları gerekçesine dayanacak davayı sendika üyelerinin müteferrik müstahdem olarak Çalıştıkları ve Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi bulundukları hakkında bir uyuşmazlık yoktur. Gerçekten davalı müessesece mahkemeye gönderken yazıya ek listede adlan bulunan sendika üyelerinin işçi niteliğinde kimseler oldukları belirtilmiştir. Bedenî faaliyetleri fikri faaliyetlerine galip olan bu hizmet tilerin, 3008 sayılı Kanunun tarifine uygun işçiler olduklarında şüphe yoktun Ancak, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tâbi bulunmaları itibariyle haklarında 3008 sayılı kanun uygulanamaz.

Öte yandan, toplu iş sözleşmesi düzenine bağlı 274 sayılı sendikalar kanunu Anayasadan mülhem olarak işçi tanımına yeni unsurlar getirmiştir. Anayasanın 46. maddesinde, çalışanlarla işverenlerin, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri, kur ma, bunlara serbestçe üye olma, ve üyelikten ayrılma hakkına sahip oldukları yazılır. Anılan maddenin 2. fıkrası ise, işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki haklarının kanun-

la düzenleneceği hakkında bir hükmü kapsamaktadır.

274 sayılı kanunun 2. maddesinin 2. fıkrasında Anayasanın 46. maddesine mütenazır bir hüküm konmuştur. Madde metninden açıkça anlaşıldığı gibi kamu hizmeti görevlisi olmak, işçi sendikası üyeliğine engel değildir. Kanun koyucu bu yasağı sadece işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlileri için kabul etmiştir. ‘

İşyerinin kuruluş gayesi ve sendika üyelerinin, gördükleri işlerin nitelikleri bakımından kamu hizmeti görevlileri oldukları söz götürmez. Bununla beraber, 274 sayılı kanunun az önce belirtilen

2. maddesinin 1. bendinin 2. fıkrası hükmünden çıkan anlama göre, kamu hizmeti görevlilerinden sadece işçi niteliğinde bulunmayanlar, sendika üyesi olamazlar. Kamu hizmeti görevlisi olup işçi niteliğinde bulunanların ise, işçi sendikaları kurma veya bu sendikalara üye olma haklarını engeli iyen bir hüküm, ne Anayasada ve ne de özel kanunda yer almıştır. Nitekim, 624 sayılı Devlet personeli sendikaları kanununun 1. maddesi : (İşçi niteliğinde olanlar dışındaki kamu hizmeti personelinin ortak meslekî, kültürel, sosyal, İktisadî hak ve menfaatlerini korumak, özellikle meslekî gelişmeyi ve aralarındaki yardımlaşmayı sağlamak amacıyla sendikalar kurabilecekleri) hakkında bir hüküm getirmiştir. Anılan madde, işçi niteliğinde olanları, 624 sayılı kanunun kapsamı dışında tutmuştur... Esasen, hukuk mantığı da buru emir ve icap ettirir. Bundan başka 274 sayılı kanunun 2. maddesinin 1. bendinde, hizmet aktine göre çalışmayı meslek edinmiş olanların bu yasa bakımından işçi sayılacakları belirtilmiştir. Madde metninden de anlaşılabacağı gibi bu kanun işçi tanımına oldukça geniş tutmuştur. Süresi belli olsun veya olmasın çalışanla çalıştırana karşılıklı irade açıklamalarından meydana gelen hukukî ilişki bir hizmet akti niteliğindedir. Hizmetin kamu hizmeti olması ve ödenen ücretin kanunla düzenlenmiş bulunması, ilişkinin niteliğini ve hizmet arzeden kimsenin hukukî durumunu değiştirmez. Hiç şüphesiz işçi niteliğinde bulunmayanlar, bu kuralın kapsamı dışındadır.

Öte yandan, anılan kanunun 2. maddesinin 1. bendinin son fıkrasıyla : Millî Savuma Bakanlığına ve İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığına bağlı işyerlerinde çalışıp askerlik yükümünü yerine getirmekte olanlar dışında kalanların - Emekli Sandığı Kanununa tabi bulunanlar dahil - işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakları saklı tutulmuştur. Bu fıkra, Cumhuriyet Senatosunca hazırlanan metinde Emekli Sandığı Kanununa ta-

bi olmanın, işçi sendikası üyeliğine engel teşkil etmeyeceği belirtilerek gayet formel bir ifadeye bağlanmıştır. Az önce belirtilen fıkra hükmünden anlaşılması gereken anlam da budur. İşçi niteliğinde olan kamu hizmeti görevlilerinin sendikalar kurma ve bu sendikalara üye olma haklarının tanınmaması, demokratik ve sosyal devlet Anayasasının 46. maddesi hükmünün getirdiği belirgin ilkeye de uygun düşmez.

Mahkemenin yukarıda açıklanan hukukî esasları gözönünde tutmaksızın yazılı sebep ve düşüncelerle davayı reddetmiş olması yasaya aykırıdır.

Sonuç : Temyiz olunan kararın gösterilen sebeplerden bozulmasına oyçokluğuyla karar verildi.” denilmiştir.

Çoğunlukla alınan Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin bu 15/7/1966 tarihli kararma verilen muhalefet şerhinde aynen “274 sayılı sendikalar Kanununun 2. maddesinin İ. fıkrasında, bu kanun bakımından kimlerin işçi sayılacağı tarif edilmiştir. Bu fıkradaki tarife giren işçilerden biri de hizmet akdine göre çalışanlardır. Hizmet ak tine göre çalışmayanlar işçi değildir. Olaydaki hizmetlilerin D cetvelinden ücret alan hizmetliler olduğunda taraflar arasında bir anlaşmazlık yoktur. D cetveli daimî ücretli hizmetlilere aittir ve işler süreklidir. 7244 sayılı kanunla bu husus teyit edilmiş ve 5. maddesi ile de ücretleri kadroya bağlanmış memurlar için kanunen tanınmamış olan hak ve menfaatlerin hizmetliler için de kabul edilemeyeceği belirtilmiştir.

Diğer taraftan 1108 sayılı Maaş Kanununun 13. maddesinde de, bu çeşit hizmetlilerin inin süreleri tesbit ve tayin edilmiştir. Görülüyor ki; D cetvelinden ücret alan hizmetlilerin ücret ve izin süreleri ile sair sosyal hakları kamu düzeniyle ilgili kanunlarla belirtilmiş olup, bunlar üzerinde ne işverenin ve ne de hizmetlilerin bigüna tasarrufa hakkı yoktur. Diğer bir deyimle, taraflar arasında serbestçe iradeyi kaldırıcı veya esaslı surette takyit edici metinler, kanun, tüzük ve kararnameler bulunmaktadır. Bu şartlar içinde İstihdamın mukaveleye, hizmet aktine bağlı olduğunu kabule imkân yoktur. Hizmet akti tarafların serbestçe iradelerini kullanarak ücret, belli veya belli olmayan bir zaman için yapılacak iş üzerinde anı aşmış olmaları sözleşme yapmaları demektir. D cetvelinden ücret alarak, çalışan hizmetlilerin ne işin niteliği ve teferruatı ve ne de ücrete, ve buna müteferri diğer hususlar hakkında tarafların

serbestçe anlaşma yapmalarına imkân yoktur. Burada gerek işveren ve gerek hizmetli metinlere, kanun hükümlerine bağlıdır. Bu konularda işçi sendikalarının en önemli görevini teşkil eden bir toplu iş sözleşmesi akti asla söz konusu değildir. Çünkü, bu çeşit hizmetliler kamu hukuku rejimine, statü hukukuna tâbidirler, Bidayette taraflar arasında mukavelevi bir durum teessüs etmemiştir. Nitekim yukarıda anılan 1108 sayılı Maaş Kanununun 13. maddesi, hizmetlileri mukaveleli olanlarla olmayanlar diye tasnife tâbi tutmuş ve mukavelename ile istihdam olunanlar bu hususta mukavelenamelerindeki şeraite tâbidir.” demek suretiyle mukaveleyle değil tayin yoluyla görev alanların izin sürelerinin ne olacağını açıklamıştır.

Madde aynen şöyledir : (Ücretle müstahdem olanlara, istirahat ve mesalihi zatiyeleri için senede azam! 15 gün ve raporla taayyün eden hastalıklarından naşi iki ay mezuniyet verilebileceği gibi bu müddet için ücretleri dahi tam olarak ita olunur. Vazife esnasında bir kaza neticesinde hastalanarak vazife başına gelemeyenlerin ücretleri hakkında memurin misüllü muamele olunur. Mukavelenameyle istihdam olunanlar bu hususta mukavelenamelerindeki şeraite tâbidir.)

657 sayılı Devlet memurları kanununun yürürlükte bulunan 4. maddesiyle, 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanununun 2 maddesi de konumuzu teşkil eden hizmetlilerin mukaveleli ve yevmiyeli personel olarak kabul edilemeyeceğinin âmirdir. Bunlar işçi teşekküllerine üye olamazlar.

Maruz sebeplerden dolayı kararın onanması oyundayım.” denilmiştir.

Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin bu bozma kararına esas Bursa 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin eski kararında direnmesi üzerine Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25/10/1967 tarih ve E. 1966 9/ 1499 K. 485 sayılı kararının ilgili kısmında aynen “..... Davalı Tarım Bakanlığına bağlı Bursa Konserveçilik Araştırma Enstitüsüdür.

Bu müessesede çalışanlardan, (D) cetveline tâbi sürekli hizmetlilerin de işçi sendikasına girmeleri sebebiyle, davacı sendika davalının 274 sayılı kanunun 23. maddesi gereğince aidat kesmesini istemektedir.

Bu hizmetliler, aynı zamanda 5434 sayılı T.C, Emekli Sandığı Kanununun 12. maddesinin 11. fıkrasının 2. bendindeki daimi kadroda aylık ücretle çalışan hizmetlilerdendir.

Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne ilişkin 3656 sayılı kanunun 13. maddesinde (Odacı, Kolcu, Bekçi, Evrak müezzii Gemi mürettebatı, ücretli ve aidatlı tahsildar, Daktilo ve steno gibi müteferrik müstahdemler bu kanuna tabi değildirler) denilmiştir. 9. maddesinin 1. fıkrasında, (Alelumum maaşlı veya daimi ücretli hizmetlere ait kadroların Teşkilât Kanunlarına bağlanması şarttır. Ancak muvakkat müddetlerle ifası icabeden ve daimi mahiyet arzetmeyen hizmetlerin Bütçe Kanunlarına bağlı (E) cetvellerine dahil tertiplerden alınacak kadrolarla idaresi caizdir.) denildikten sonra, 2. fıkrasında, Bütçe Kanununa bağlı (D) cetveli yalnız 19. maddede yazılı müstahdemlerle nakil vartaları kadrolarına inhisar eder.) hükmü öngörülmüştür. Hemen şu yöne işaret etmek gerekir ki bütçe kanununun 3. maddesi uyarınca 3656 sayılı kanunun 19. maddesinde yazılı hizmetlilerden başka aynı kanunun geçici 4.maddesiyle 1939 bütçelerine merbut cetvelde gösterilen aylıklı memurlara da Bütçe Kanununa bağlı (D) cetvelinde yer verilmiştir. 3656 sayılı kanun geçici 4. maddesine, (Kadroları 1939 bütçelerine merbut cetvelde ayrıca gösterilen maaşlı memurlar bu kanun mevzuundan hariçtir. Bunların maaş ve tahsisatları birleştirilerek ahkâmı mevcudiyeye göre kendilerine verilir.) hükmü konulmuş, 28/2/1967 gün ve 850 sayılı 1967 yılı bütçe kanununun 8. maddesinde (Dairelerin 30/6/1939 tarihli ve 3656 sayılı kanunun 19. maddesine giren hizmetlileri ile aynı kanunun geçici 4. maddesinde sözü geçen maaşlı memurları, bağlı (D) işaretli cetvelde gösterilmiştir.) denilmiştir. 3656 sayılı kanun uyarınca genel bütçe kanununu Ve katma bütçeli Dairelerin bütçe kanunlarına bağlı (D) cetvelinde derece memuriyetin nev'i aidat ve ücret miktarı belli edilmiştir. Şu halde (D) cetvelindeki aylık ücretli dayanağı herhangi bir sözleşme değil, kanım hükmüdür. Bütçe kanunlarına bağlı (E) cetveli konunun ve uyumsuzluğun dışındadır. 274 sayılı sendikalar kanunundan sonra yürürlüğe konulan 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanununun ilgili maddeleriyle Cumhuriyet Senatosunda geçen görüşmelere değinmek lâzımdır.

624 sayılı kanunun 1. maddesinin 1. fıkrasında, (İşçi niteliğinde olanlar dışındaki kamu hizmeti personelinin ortak meslekî, kültürel sosyal ve İktisadî hak ve menfaatlerini korumak özellikle mes-

leki gelişmeyi ve aralarındaki yardımlaşmayı sağlamak amacıyla kuracakları sendikalar hakkında bu kanun uygulanır.) denildikten sonra bu kanunun kapsamını sınırlandıran 2. maddesinde (Devlet Personeli Sendikaları : Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerinin görüldüğü genel ve katma bütçeli dairelerin, İl Özel idarelerinin Belediyelerin, köylerin ve genel ve katma bütçeli dairelere, İl özel idarelerine veya, belediyeler bağlı kuruluşların ye kamu İktisadi teşebbüslerinin ve özel kanunlarla veya özel kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulan banka ve teşekküllerin asli ve sürekli görevlileri ve yukarıda yazılı görevlerden emekliye ayrılmış olup emeklilikten ayrı bir kanunî veya aktı statü içinde bulunmayan kimseler tarafından kurulabilir.) hükmüne yer verilmiştir. Bu kanunda olduğu gibi 257 sayılı kanunun 4. maddesinde de sözü edilen asli ve sürekli görevliler değimi 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ana' yasasının 117 inci maddesinden alınmıştır.

624 sayılı kanunun 7. maddesinde Devlet Personel: Sendikacı kuramayacak veya kurulmuş olan o yoldaki bir sendikaya üye olamayacak kamu hizmeti personelinin göstermiş, 13. maddesinde işe Devlet Personeli teşekküllerinin tüzel kişi olarak genel hükümler uyarınca sahip oldukları yetkilerden başka yapabilecekleri işleri belirtmiş ve yasak faaliyetleri düzenleyen 14. maddesinin f bendinde ise bu teşekküllerin grev teşebbüs ve faaliyetlerini destekleyici davranışlarda bulunamayacaklarını emretmiştir.

624 sayılı kanun Cumhuriyet Senatosunda görüşülürken Senato üyesinden bir zatın Sağlık Bakanlığı Teşkilâtında çalışan hademelerin durumunun bu kanuna girip girmediği sorusuna, geçici komisyon sözcüsü bahsedilen hademelerin (D) cetvelinde ve kanun kapsamı içinde bulunduğunu ifade etmiştir. (C. Senatosu B : 51 9/3/1965 1.) Tutanak dergisi sahife 431) Sözcü ayrıca aynı oturumda emekli sandığına dahil olanların işçi sendikalarına giremeyeceklerini söylemiştir. (Tutanak dergisi sahife : 432)

624 sayılı kanundan sonra kabul edilen 14/7/1965 gün ve 657 savdı Devlet Memurları Kanununun konu ile ilgili halen yürürlükte bulunan ve bulunmayan hükümleri üzerinde durmak, tereddütleri gidermek bakımından isabetli olacaktır".

657 sayılı kanunun birinci maddesinin birinci fıkrasında (Bu kanun Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslı ve sürekli gö-

revlerde çalışan genel veya katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veyahut kefalet sandıklarından aylık alanlara uygulanır.) denilmiştir. İstihdam şekillerini belikten 4. maddesinin A bendinde : (Devlet memuru) deviminin (Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği! aslı ve sürekli görevlere devamlı vazife görmek üzere atanan genel veya katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veyahut kefalet sandıklarından aylık alan kişilerin) ifade ettiği açıklanmış sendika kumayı öngören 22. maddesinin birinci fıkrasında; Devlet memurlarının özel Kanunda - Bu özel kanun daha, önce yürürlüğe konulan 624 sayılı kanundur. Belirtilen hükümler uyarınca sendika ve meslek birlikleri kurabileceklerine ve bunlara üye olabileceklerine işaret edilmiş, 27. maddesinde ise Grev yasağı konulmuştur.

Sözü edilen kanunun hangi hükümlerinin yürürlükten kaldırıldığı ve hangi hükümlerinin ne zaman yürürlüğe konulacağı 237 ve 238. maddelerinde açıkça gösterilmiştir. 1966 ve 1967 yılı bütçe kanunlarına 657 sayılı kanunun malî hükümlerinin yürürlüğünü erteleyen hükümler konulmuştur. Nitekim 850 sayılı 1967 yılı bütçe kanununun 35. maddesi uyarınca 657 sayılı kanunun kat sayısına ilişkin 154. maddesi yürürlüğe girmemiştir. 657 sayılı kanunun 2/7/1927 gün ve 1108 sayılı, 8/7/1939 tarih ve 3656 sayılı, 2/3/1959 gün ve 7244 sayılı kanunların kaldırılmasını hükme bağlayan 237. maddesiyle 238. madde3T'nin (Kanunun diğer maddeleri, kanunun yürürlüğe girdiği tarihi izleyen malî yıl başından itibaren yürürlüğe girer) hükmünü kapsayan 4. fıkrasının uygulanması bütçe kanununun 36. maddesi uyarınca genel kadro kanunu yürürlüğe girinceye kadar geri bırakılmıştır. Yine Bütçe Kanununun 37. maddesi hükmünce 657 sayılı Memurlar Kanununun, mahrumiyet yeri ödeneğine ilişkin 195, öğretim bursları ve yurtlarıyla ilgili 199, aile yardımı ödeneğini belirten 202 ve doğum yardımı ödeneğinden söz eden 207. maddelerin hükümlerinin uygulanması 1966 yılında olduğu gibi crtelenmiş,f'r. 657 sayılı kanunun, daimi hizmetlilerin intibakındaki malî esasları belirten geçici 6. maddesinde, (Bu kanuna tabi kurumlarda bütçelerin (D) ve (S) cetveline dahil kadrolarında bulunan daimi hizmetlilerin sınıf ve tüzüklerinde belirtilen nitelik ve diğer şartlara göre girecekleri sınıfların derece ve kademelerinde alacakları aylık tutarları, bunların intibak sırasında aynı görevde kalmaları şartıyla 7244 sayılı kanunun 5. ve 24/2/1961 tarihli ve 263 sayılı kanunun 1. maddesiyle tesbit edilen

aylık tutarlarından aşağıda olduğu takdirde, aradaki fark, derece yükselmesi ve kademe ilerlemesi suretiyle giderilinceye kadar, ödenmekte devam olunacağı) açıklanmıştır. Böylece 657 sayılı kanunun kapsamını, açıklayan 1,kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslı ve sürekli görevlere devamlı görev yapmak üzere atananları memur sayan 4. ve burular için grev yasağı koyan 22. maddeleri resmî gazetede yayınlandığı 23/7/1965 tarihinde yürürlüğe girmiş, sadece malî hükümleri yürürlüğe konulmamıştır.

9/7/1961 gün ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 46. maddesinin birinci fıkrasında (çalışanlar ve işverenler önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri kurmak, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma haklarına sahiptirler.) denilmiş, 2. fıkrasında (işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir) hükmü yer almış 117 maddesinin 1. fıkrasında da (Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslı ve sürekli görevler memurlar eliyle görülür.) hükmü öngörülmüştür.

Anayasanın anılan 46. maddesi veçhile, işçi niteliğinde olan kimseler için 15/7/1963 gün ve 274 sayılı sendikalar kanununun, işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlileri hakkında ise 8/6/1965 gün ve 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları kanunu yürürlüğe konulmuştur. Yukarıda 624 sayılı Sendikalar kanunu ile diğer kanunlardan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Karma Komisyonu ile Millet Meclisi geçici komisyonu raporlarından söz etmek gerekir.

274 sayılı Sendikalar kanunu işçi sendikasına kimlerin üye olacaklarını gösteren 2. maddesinin birinci bendinin birinci fıkrasında : Hizmet akdine göre çalışmayı meslek edinmiş bulunanların bu kanun bakımından işçi sayıldıkları işçi sendikası kurmak veya kurulmuş işçi sendikalarına üye olmak hakkına sahip bulundukları açıklanmıştır. Kanun koyucu, burada sonradan yürürlükten kalkan 3008 sayılı İş Kanununun 1. maddesindeki işçi tarifine yer vermemiştir. 28/7/1967 gün ve 931 sayılı İş Kanununda da işçi tarifinde hizmet akti ölçü olarak kabul edilmiş nitekim, 1. maddesinin 1. fıkrasında, bir hizmet akdine dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan kişiye işçi, işçi çalıştıran tüzel veya gerçek kişiye işveren, işin yapıldığı yere iş yeri denilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Karma Komisyonu 274 sayılı

Kanuna ilişkin 13/7/1963 günlü raporunda, Toplu sözleşmenin ancak ve ancak hizmet aktiyle ilgili olarak çalışma halinde söz konusu olacağı, Anayasadaki (işçiler) terim 21den sadece hizmet aktiyle çalışanları anlamak gerektiğini ifade etmiş, 275 sayılı Kanunu inceleyen Millet Meclisi Geçici Komisyonu, 8/3/1963 günlü raporunda, hizmet akti ile iş akti arasında hiç bir mahiyet farkı olmadığını, hizmet akti tabirinin iş akıllarını de içine aldığı açıklamıştır.

15/7/1963 gün ve 275 sayılı Toplu iş sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanununun 1. maddesinin 1. bendinde (Bu kanun anlamında toplu iş sözleşmesi, hizmet aktinin yapılması, muhtevası ve sona ermesi ile ilgili hususları düzenlemek üzere, 7. maddede gösterilen işçi teşekkülleri ile işveren teşekkülleri veya işverenler arasında yapılan bir sözleşme) olduğu hükme bağlamıştır.

Hizmet aktiyle iş akdi aynı nitelikte olduğuna göre, işçi ile işveren arasında söz konusu olan bu akdin yapılışı üzerinde durmak lâzımdır. Akid ilişkisinde Borçlar Kanununun 3. ve sonraki maddeleri uyarınca, karşılıklı akid yapma idaresinin ifadesi olan icap ve kabul beyanının birleşmesi gerekir, karşılıklı irade beyanı olmadıkça hizmet akdi meydana gelmez. Bir ücret karşılığı hizmet ifa eden bir kimsenin hizmet akdine göre çalışmayı meslek edindiğinden söz edilemez. Bir hizmet akdi olmadıkça hizmet akdinin görünüşüne uygun bir durum hizmet akdinin varlığını gösteren bir delil olamaz. O halde 274 sayılı sendikalar kanununun 2.931 sayılı iş kanununun 1. ve Borçlar Kanununun 313. maddelerinde yer alan hizmet (İş) akdinin tanımı ve akdin karşılıklı serbest irade ile yapılışı birbirinden tamamen ayrıdır. Bu ayrım Bütçe Kanunlarına bağlı (D) cetvelinden yer alan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4. ve geçici 6. maddeleri uyarınca Memur statüsüne dahil Anayasanın 117. maddesi gereğince kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslı ve sürekli görevleri ifa eden, 657 sayılı kanunun 237. maddesinde kaldırılması öngörülen fakat henüz yürürlükte bulunan 3656 sayılı kanunun 19. maddesindeki (Müteferrik Müstahdemlerin) Hukukî niteliğini açıklamayı zorunlu kılmaktadır. Atama bir kimseye kamu hizmeti veren onu bu hizmet gereği ile yükümlü kılan hukukî bir işlemdir. Hizmete alınmayı isteyen ile hizmete alan arasında iradelerine dayanan kişisel ve özel bir durum yaratmaz; kişi, atama sırasında elde edeceği ve tabi olacağı durumun şartlarını hizmete alana karşı ileri süremez.

Borçlar Kanunun 313 ve sonraki maddelerinde yer alan hizmet akdinin akidi gibi hukukî durumunun tesbit hususunda bir irade açıklanmasına ve bir teklifte bulunma yetkisine sahip değildir. Kamu hizmeti görevlisi olarak atanan kimse kamu hukukî statüsü içinde bu hizmetin sağladığı hak ve menfaatlerden irade beyanının da bulunmaksızın yararlanır. (D) cetvelindeki personelin hizmete alınmasında baş vurulan atama işlemi hizmet akdine benzetilemeyeceği gibi, idare ile hizmetli ilişkisi de işverenle işçi arasındaki hizmet akdi ilişkisi çerçevesinde düşünülemez. Olayı çözümleyen 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanununun 2. maddesi ve kanun koyucunun maksadım ifade eden Cumhuriyet Senatosu müzakere tutanağı tereddüde yer vermeyecek açıklıktadır. Bundan başka 657 sayılı memurlar Kanununun memuru tarif eden 4. maddesi ve diğer hükümleri dahi aksi düşünceye yer vermeğe engeldir. Bu itibarla Bütçe Kanunlarına bağlı (D) cetvelinde gösterilen ve 3656 sayılı kanunini 19. maddesinde yer alan hizmetliler 274 sayılı Sendikalar Kanununun 2. maddesinin tarif ettiği işçi niteliğinde sayılamazlar, İşçi sendika Sarma giremezler. Anayasanın 117. maddesine dayanılarak 657 sayılı kanunun 4. maddesiyle memur durumuna getirilen kimseler, ancak 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunun Öngördüğü Sendika veya meslek birliğine girmek ve bu teşekküllerin kuruluşuna katılmak hakkına sahiptirler.

Yukarıdaki açıklamalara göre, Mahkemenin Bütçe Kanununa bağlı (D) cetvelindeki bu hizmetlileri işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlileri sayarak hizmetinde bulundukları müesseseden aidat kesilmesinin istenilemeyeceğine ilişkin görüşü sonucu bakımından doğrudur. Ancak emekli sandığına tabi olanların işçi sayılamıyacakları hususundaki düşünce 274 sayılı kanunun 2. maddesinin 1. bendinin 4. fıkrası ile ve bu fıkranın gerekçesini kapsayan Türkiye Büyük Millet Meclisi Karma Komisyonunun 13/7/1963 günlü raporu karşısında isabetsiz ise de dava reddedildiğinden bu düşünce sonuca etkili bulunmamıştır. O halde, temyiz itirazının reddile direnme kararının onanması gerekmektedir.

Sonuç : Davacı Vekilinin temyiz itirazının reddine, direnme kararının onanmasına 53 üyeden, 15, inin muhalefeti karşısında 38 oyla ve oy çoğunluğuyla 25/10/1967 tarihinde karar verildi.” denilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu kararından şu neticeleri çıkarabiliriz :

1 — 3656 sayılı kanunun 19. maddesine göre istihdam olunan hizmetliler 274 sayılı sendikalar kanununun 2. maddesinde tanımlanan işçi değildirler. Zira idare ile aralarında olan akit bir hizmet akti değildir.

2 — Bu hizmetliler işçi sendikalarına giremezler veya işçi sendikası kuramazlar.

3 — Anayasanın 117. maddesine dayanarak 657 sayılı kanunun 4. maddesiyle memur durumuna getirilen bu hizmetliler ancak 824 sayılı kanunda yazılı sendika veya meslek birliğine girme ve bu teşekküllerin kuruluşuna katılmak hakkına sahiptirler.

c — Konu ile ilgili İdarî yargı organlarının kararları :

3656 sayılı kanunun 19. maddesine tabi ve bütçenin (D) cetvelinden ücret alan, sosyal güvenlikleri bakımından Emekli Sandığı ile irtibatlı hizmetlilerin, işçi sendikalarına üye olup olamayacakları hakkındaki Danıştay 3. Dairesinin 27/12/1966 tarih ve E. 1966/446-K. 1966/475 sayılı istişari kararının ilgili kısmında aynen”

Gereği görüşülüp düşünüldü :

Başkan Şükrü Gilişralıoğlu ile üyelerden Muammer Topçu’nun 274 sayılı Sendikalar Kanununun 2. maddesinin 1. bendinin birinci fıkrasında bu kanun bakımından işçi sayılanlar belirtilip bunların işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakkına sahip oldukları ifade olunduktan sonra dördüncü fıkrasında aynen :

(1. fıkra kapsamına giren kimselerden Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi olanlar ile Millî Savunma Bakanlığına ve İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığına bağlı işyerlerinde çalışıp askerlik yükümünü yerine getirmekte olanlar dışında kalanların, işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakları saklıdır.) denilmektedir.

Görüldüğü gibi, bu fıkra 1. fıkra kapsamına girenlerden işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakkı saklı tutulanlar,

1 — Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi olanlar dışında kalanlar ile,

2 — Millî Savunma Bakanlığına ve İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığına bağlı işyerlerinde çalışıp askerlik yükümünü yerine getirmekte olanlar dışında kalanlardır.

1. fıkra kapsamına giren kimselerin işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakları esasen tartışılmıyacağına göre Kanun koyucunun bu fıkra ile bunlardan Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi olanlar bakımından bir istisna hükmü getirmiş olduğu açık bulunmakla bahis konusu hükmün başka şekilde manalandırılması mümkün değildir.

Her ne kadar, kanun teklifinin müzakere tutanaklarına nazaran, 2. maddenin 1. bendinin birinci fıkrası kapsamına girenlerden Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi olanların işçi sendikası kurmalarının ve bu sendikalara üye olmalarının önlenmesine imkân bırakmamak amacıyla bir hüküm ilâve edilmesi yoluna gidilmek istenim ş ise de, metin, yukarda belirtildiği gibi, emeklilik statüsüne tabi olanların işçi sendikası kuramamaları ve bu sendikalara üye olamamalarını ifade eder şeklinde kaleme alınmış ve o yolda kanunlaşmış olduğu, kanun hükmü sarih olduğu ahvalde, hükmün manalandırılmasında, gerekçe ve müzakere tutanaklarına değil kanun metnine itibar edilmesinin zaruri bulunduğu cihetle, Kanunun bu açık hükmü muvacehesinde D cetvelinden ücret alan kimselerin işçi sendikası kurmaları ve işçi sendikalarına üye olmalarının mümkün bulunmadığı yolunda bulunan Maliye Bakanlığı görüşünün yerinde olduğu şeklindeki ayrışık oylarına karşı;

Sendikalar Kanunun 2. maddesi 1. bendinin bahis konusu dördüncü fıkrası hükmü incelenirken 1. fıkra kapsamına giren kimselerden işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakkı saklı tutulanların Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tâbi olanlar mı, yoksa bu kanuna tâbi olanlar dışında kalanlar mı olduğu hususu ilk bakışta tereddüt konusu olabilmekte ise de, kanunun Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundaki müzakere zabıtları incelendiği zaman Kanun koyucunun bahis konusu hükümle güttüğü amacın ne olduğu ortaya çıkmaktadır. Sözü edilen 2. maddenin Millet Meclisinde kabul edilen şekilde, Emekli Sandığı Kanununa tabi olanların ve askerî işyerlerinde çalışanların durumuna müteallik bulunan fıkranın teklif maddesi metninde mevcut bulunmadığı, Cumhuriyet Senatosundaki müzakeresi sırasında, bir üyenin, bareme dahil olmuş bir işçinin memur sayılarak sendikaya üye olmasına mani olmaya kalkışılabilirliğini, halbuki, bir kimsenin amme hizmeti görevlisi olup olmadığını tayinde kıs taşın, ücret şekli değil, bizatihi görevin mahiyeti olmak lazım geldiğini, diğer bir üyenin aynı şekilde, bareme tabi olanların sendi-

kaya girmekten mahrum kaldıklarını beyanla, Emekli Sandığı Kanununa dahil olan işçilerin işçi sendikalarına girebilmelerine imkân verecek bir değişiklik önergesi verdiği, geçici komisyonca maddenin diğer değişiklik önergeleri ile birlikte geri alındığı, yapılan diğer değişiklikler meyanında, (bir işçinin T.C. Emekli Sandığı Kanununa tabi olması işçi sendikası üyeliğine engel sayılmaz) şeklinde bir hükmün ilâvesiyle Genel Kurula gelen maddenin bu şekil-, de kabul olunduğu, Millet Meclisinde, Senatoda yapılan değişikliklerin tamamının kabul edilmemesi üzerine mezkûr 2. maddenin Kar ma Komisyona gönderildiği, Komisyon raporunda (Karma Komisyon, hizmet akdiyle çalışıp da emeklilik statüsüne tabi olanların bu kanun anlamında işçi sayılmalarını sağlayan ve askerî işyerlerinde çalışan işçilerin de bu kanun gereğince haiz oldukları hak arı saklı tutan hükümleri de tasrih edici hükümler olarak metne eklemiştir.) denilmek suretiyle maddeye nihai şeklin verildiği ve bu met nin Mecliste aynen kabul olunarak kanunlaştığı anlaşılmaktadır.

Görüldüğü gibi, 2. maddenin 1. bendinin dördüncü fıkrası ile istihdaf olunan husus, 1. fıkra kapsamına giren kimselerin Emekli Sandığı Kanununa tabi olmalarının işçi sendikası kurmalarına ve işçi sendikalarına girmelerine manî teşkil etmiyeceğini belirtmekten ibarettir. Aksime bir anlayış Kanunun vaz'ında güdülen ve yukarda açıkça belirtilen amaca aykırı düşer,

Esasen Kanun koyucu aksini istihdaf etmekte bulunsa, Emekli Sandığı Kanununa tabi olmanın işçi sendikalarına girmeğe ve bu sendikalara üye olmağa manî bulunduğu yolunda açık bir hüküm getireceği tabii idi ve bu hükmün, bu sebeple bir istisna hükmü olamayacağı cihetle, bununla, birinci fıkra kapsamına girenlerden Emekli Sandığı Kanununa tabi olanların işçi sendikası üyeliğini teminat altına almak amacı güdülmemekte olsa 2. maddenin 1. ben dinin birinci fıkrası kapsamında bulunanların sendika kurmak ve sendikalara üye olmak hakkı açık bulunduğuna göre, bunlardan Emekli Sandığı Kanununa tabi olanlar dışında kalanların sendika üyeliği haklarının saklı bulunduğu belirtilmesi ve binnetice böyle bir hükmün şevki fuzuli olurdu.

Bu sebeplerle, kamu kuruluşlarında çalışan ve bütçenin (D) cetvelinden ücret alan müstahdemlerin işçi sendikası kurmalarına ve işçi sendikalarına üye olmalarına kanunî manî bulunmadığı çoğunlukta mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 27/12/1966 tarihinde karar verildi.” denilmiştir.

Danıştay 3. Dairesinin bu kararından kamu kuruluşlarından çalışan ve bütçenin (D) cetvelinden ücret alan müstahdemlerin işçi sendikaları kurabilecekleri ve işçi sendikalarına üye olabilecekleri anlaşılmaktadır.

Danıştay Genel Kurulunun 6/3/1967 gün ve E. 1967/14K, 1967/105 sayılı istişari kararında “ D cetvelinden ücret alan kimselerin görevlerinin mahiyeti icabı sürekli aslî ve bir statüye bağlı bulunması hasabiyle bunların işçi addedilmeleri mümkün bulunmadığından, işçi sendikaları kurmaları ve işçi sendikalarına üye olmalarının mümkün olmadığı hususundaki Maliye Bakanlığı görüşünün yerinde olduğu yolundaki gerekçesinin de ilavesi suretiyle azlık görüşünün onanmasına..... oyçokluğuyla karar verildi.” denilmek suretiyle, yukarıda belirtilen Danıştay 3. Dairesinin kararındaki azlık görüşü onanmıştır.

Danıştay Genel Kurulunun bu kararından şu neticeleri çıkarabiliriz :

1 — 3656 sayılı kanunun 19. maddesine tabi ve bütçenin D cetvelinden ücret alan kimselerin görevlerinin mahiyeti icabı sürekli aslî ve bir statüye bağlı bulunması hasebiyle bunların işçi addedilmeleri mümkün değildir. Yani bunların idareye bağlılıkları 274 sayılı kanunun 2. maddesi 1. bendi 1. fıkrasında mevzuu hizmet aküne müstenit değildir. Bunlar statü hukukuna tabidirler.

2 — Bu kimselerden Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına tabi bulunanlar işçi sendikalarına üye olamazlar veya işçi sendikaları kuramazlar. Zira 274 sayılı kanunun 2. maddesi 1. bendi 4. fıkrası sarih anlamı budur.

ç — İlgili bakanlıkların görüş ve mütalâaları :

Ankara Valiliğine gönderilen Maliye Bakanlığının 3/1/1967 tarih ve 115537-1185/85 sayılı yazılarında “ Borçlar Kanununun 19. maddesinde de bir aktin mevzuu kanunun gösterdiği sınır dairesinde serbestçe tayin olunabilir. Kanunun kat’i surette emreylediği hukukî kaidelere veya kanuna muhalefet, ahlâka (adaba) veya umumî intizama yahut şahsî hükümlere müteallik haklara mugayyir bulunmadıkça iki tarafın yaptıkları mukaveleler muteberdir.....” denilmektedir.

Bu hükme göre, sözleşme yapan tarafların tâbi bulundukları kanunlara aykırı bir hükmün yapılacak sözleşmeye dahil edilmemesi zaruri bulunmaktadır.

Diğer taraftan, 274 sayılı sendikalar kanununun 2. maddesinin 1. bendinin 4. fıkrasında; birinci fıkra kapsamına giren kimselerden Emekli Sandığına tabi olanlar ile dışında kalanların işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakları saklıdır, denilmek suretiyle, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına tabi olanların işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak haklarının bulunmadığı sarahaten ifade edilmiş bulunmaktadır.

Yine aynı maddenin 1. fıkrasında da; hizmet aktine göre çalışmayı..... meslek edinmiş bulunanlar..... bu kanun bakımından işçi sayılırlar..... denilmektedir.

Borçlar Kanununun 313 ve müteakip maddelerine göre hizmet akti, hususî hukuk hükümlerine tâbi münasebetlerine taallûk etmekte olup, 3656 ve 3659 sayılı kanunların 19. ve 10. maddelerine göre istihdam olunan işçi vasfını haiz hizmetlilerin istihdam şekli özel hukuk prensipleri dışında kamu hukukundan neşet eden ve idare hukuku kapsamına giren mukavele dışı kavide ve kanunlara dayanmaktadır.

Kaldı ki, 3656 sayılı kanunun 19. maddesine tabi olarak istihdam edilen işçi vasfını haiz hizmetliler, 7244 sayılı kanunun 5. maddesi şümulüne girmekte, ücretleri bu maddeye göre ödenmekte ve kanunun yürürlüğe girdiği 1/3/1959 tarihinde istihdam edilmekte olanların ücretleri bu kanunun muvakkat 2. maddesi gereğince bir misline kadar artırılmış ve 263 sayılı kanunla da Emeklilik intibakları üzeninden ücretlerine % 35 nisbetinde zam yapılmış bulunmaktadır.

İşçi vasfını haiz bahis konusu hizmetliler hakkında aynen tatbiki icap eden 7244 sayılı kanunun 5. maddesinde ise memurlar için kanunen tanınmamış olan hak ve menfaatler hizmetliler için de kabul edilemez.

Ancak bunlardan iş kanuna göre işçi vasfında bulunanlar için hizmetin gerektirdiği nisbette giyecek ve yiyecek temin olunabilir, denilmektedir.

Bu duruma göre, Sosyal Sigortalar Kurumu ile ilgili olup 3656 sayılı kanunun 19. maddesi gereğince D cetvelinden alınan kadrolar da çalıştırılan hizmetlilerin kanuna dayanan istihdam şeklinin hiç bir zaman özel tasarrufa mevzuu teşkil etmemesi ve netice itibarıyla bu kimselerle vilâyetimiz arasında bir hizmet aktinin bahis

konusu olmaması lâzım gelir.

Esasen, bütün hak ve menfaatleri ile sair istihkakları kanunlarla sınırlı olan bu gibilere tanınmak istenen hakların toplu sözleşmeye - mevcut kanunlara aykırı olarak, - konulacak hükümlerle sağlanması cihetine gidilmesi Borçlar Kanununun 19. maddesine aykırı düşmektedir.

Bu itibarla, iliniz Bayındırlık Müdürlüğünde D cetvelinden alınan kadrolarda istihdam olunup, bütün hak ve menfaatleri ile sair istihkakları kanunlarla sınırlı bulunan söz konusu işçi vasfı[^] haiz hizmetlilere toplu sözleşmeye konulan hükümle çocuk zammının ödenmesinin mümkün olmadığı mütalâa, edilmektedir.” denilmiştir. (2)

2 — Tahlil ve Sonuç:

Yazılı metinler üzerinde yapılan inceleme kısmında belirtildiği üzere;

3656 sayılı kanunun 19., 3659 sayılı kanunun 10. maddelerine göre istihdam olunan, işçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlilerinin işçi sendikaları kurup kuramayacakları veya kurulmuş olan işçi sendikalarına üye olun olamayacakları, Toplu İş Sözleşmesi akdetip edemeyecekleri, toplu iş sözleşmeleriyle temin olunan hak ve menfaatlardan istifade edip edemeyecekleri, grev yapıp yapamayacakları konusunda;

Adlî ve İdarî yergi organları kararlarıyla, ilgili Bakanlıklar mütalâaları arasında ayrıntılar mevcuttur.

Şöyleki;

1 — Konu ile ilgili davaları ikinci derecede bakmakla görevli Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin kararlarına nazaran :

a — Hizmetlilerin, işçi sayılıp sayılmamalarında 274 sayılı Sendikalar Kanununun işçi tanımı asıldır. Bir kimsenin 274 ve 275 sayılı kanunun hükümlerinden istifade edebilmesi için statüleri bakımından kanunlara tabi olması asıl olmayıp, işçi niteliğinin kıstas olarak alınması lâzımdır. Yani bir kimse işçi niteliğinde ise sendika kurabilir, üye olabilir, toplu iş sözleşmesi hükümlerinden istifade edebilir.

(2) İşçileri Bakanlığına gönderileri Maliye Bakanlığının 7/5/1965 tarih ve 5763 sayılı yazılında aynı mealdedir.

b — İşçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlilerinin, sosyal güvenlikleri bakımından 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununa bağlı olması işçilik sıfatını değiştirmez ve 274 sayılı kanun hükümlerinden istifadesine mani olamaz. Bunların hakları Anayasanın teminatı altındadır.

c — işçi niteliği taşıyan hizmetliler, toplu sözleşme yapabilirler ve sözleşmenin getirdiği hak ve menfaatlerden istifade edebilirler.

Ancak; toplu sözleşme ile getirilen hak ve menfaatlerin sınırı hususunda Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin kararları arasında mübânenet mevcuttur.

Bu dairenin ekser kararlarına nazaran, toplu iş sözleşmeleri 274 ve 275 sayılı kanunların hükümlerine uygun ve tarafların serbest iradeleriyle teşekkül ettiğinden, toplu iş sözleşmesiyle getirilen hak ve menfaatlerin 7244 sayılı kanunun 5. maddesiyle hizmetlilere tanınan hak ve menfaatlere aykırı veya fazlası olduğunu iddia etmek suretiyle, Borçlar Kanununun 19. maddesine müsteniden def'i dermeyanı mümkün değildir. Yani toplu iş sözleşmelerinin üstünlüğü prensibi kabul edilmekte ve bahusus toplu iş sözleşmeleriyle hizmetlilere, memurlara tanınan hak ve menfaatlerden veya kanunlarla tanınan hak ve menfaatlerden fazlasının veya yenisinin te mini mümkün görülmektedir.

Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/6/1967 gün ve E. 5345-K. 5783 sayılı kararla göre; toplu iş sözleşmesi bir özel hukuk ilişkisi olmak bakımından kapsamı taraflarca serbestçe tayin olunabilir Ancak kararlaştırılan hükümler kanunların emredici kurallarına aykırı olmamak gerekir. o halde 7244 sayılı statüye bağlı işçi niteliğindeki hizmetlilere tanınacak hak ve menfaatlerin en yüksek sınırı anılan kanunun 5. maddesiyle belirtilmiş bulunduğundan; toplu iş sözleşmesiyle bu kimselere tanınan hak ve menfaatleri kanunun sınırlandırıcı hükümleri içinde düşünmek gerekir.

2 — Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25/10/1967 tarih ve E. 1966-9/1499-K. 485 sayılı kararla nazaran;

a — 3656 sayılı kanunun 19. maddesinde yer alan Bütçe Kanunlarına bağlı (D) cetvelinde gösterilen hizmetliler 274 sayılı Sendikalar Kanununun 2. maddesinin tarif ettiği işçi niteliğinde sayılamazlar. Zira bunların istihdamları tarafların serbest iradelerine dayanan bir hizmet akti değildir.

b — Bu itibarla bu kimseler işçi sendikalarına giremezler. Anayasanın 117. maddesine dayanılarak 657 sayılı kanunun 4. maddesiyle memur durumuna getirilen kimseler, ancak 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanununun öngördüğü sendika veya meslek birliğine girmek ve bu teşekküllerin kuruluşuna katılmak hakkına sahiptirler.

c — Bütün bunların tabîi ve hukukî sonucu 3656 sayılı kanunun 19. maddesine tâbi hizmetliler toplu iş sözleşmesi aktedemezler ve toplu iş sözleşmesinin getirdiği hak ve menfaatlerden istifade edemezler.

3 — Danıştay 3. Dairesinin 27/12/1966 tarih ve E. 1966/446- K. 1966/475 sayılı çoğunlukla ittihaz olunan istişarî kararına nazaran ;

274 sayılı kanun teklifinin müzakere tutanaklarına göre 2. maddenin birinci bendinin 4. fıkrasıyla istihdaf olunan husus, 1. fıkra kapsamına giren kimselerin Emekli Sandığı Kanununa tabîi olmalarının işçi sendikalar, kurmalarına ve işçi sendikalarına girmelerine mani teşkil etmiyeceğini belirtmekten ibarettir. Aksine bir anlayış kanunun vaz'ında güdülen amaca aykırı düşer. Bu sebeplerce, Kamu kuruluşlarında çalışan ve bütçenin D cetvelinden ücret alan müstahdemlerin işçi sendikası kurmalarına ve işçi sendikalarına üye olmalarına kanunî manî yoktur.

Bu istişarî karara ayrışık oy kullanan azınlık görüşüne nazaran;

274 sayılı kanunun 2. maddesi 1. bendi 4. fıkrası icabı 1. fıkra kapsamına girenlerden işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakları saklı tutulanlar, T.C. Emekli Sandığı Kanununa tâbi olanlar dışında kalanlardır. Her ne kadar, kanun teklifinin müzakere tutanaklarına göre, 2. maddenin 1. bendinin 1. fıkrası kapsamına girenlerden T.C. Emekli Sandığı Kanununa tabi olanların işçi sendikası kurmalarının ve bu sendikalara üye olmalarının önlenmesine imkân bırakmamak amacıyla bir hüküm ilâvesi yoluna gidilmek istenmiş ise de; metin emekli statüsüne tabi olanların işçi sendikası kuramamaları ve bu sendikalara üye olamamaların: ifade eder şekilde kaleme alınmış ve o yolda kanunlaşmıştır. Kanun hükmü sarih olduğu ahvalde, hükmün manalandırılmasında, gerekçe ve müzakere tutanaklarına değil kanun metnine itibar edilmesi zaruridir. Kanunun bu açık hükmü muvacehesinde

(D) cetvelinden ücret alan kimselerin işçi sendikası kurmaları ve işçi sendikalarına üye olmaları mümkün değildir.

Danıştay 3. Dairesinin bu kararında belirtilen azınlık görüşünün onanmasına dair Danıştay genel kurulunun 6/3/1967 tarih ve E. 1967/14-K. 1967/105 sayılı kararıyla azınlık görüşü aynen benimsenmiş ve ayrıca (D) cetvelinden ücret alan kimselerin görevlerinin mahiyeti icabı sürekli aslî ve bir statüye bağlı bulunması hasebiyle bunların işçi addedilmeleri mümkün bulunmadığından, işçi sendikaları kurmaları ve işçi sendikalarına üye olmalarının mümkün olmadığı açıklanmıştır.

4 — Maliye Bakanlığının mütalâa yazılarına nazaran;

a — 3656 sayılı kanunun 19., 3659 sayılı kanunun 10. maddelerine göre istihdam olunan işçi vasfını, haiz hizmetlilerin istihdam şekli özel hukuk prensipleri dışında kamu hukukundan neşet eden ve İdarî hukuk kapsamına giren mukavele dışı kaide ve kanunlara dayanmaktadır. Bu itibarla bu hizmetlilerin idare ile aralarında 274 sayılı kanunun 2. maddesi 1. bendi 1. fıkrasında bahsi geçen bir hizmet aktinden bahsedilemeyeceğinden; bu hizmetliler işçi sendikalarına üye olamazlar ve toplu iş sözleşmesi hükümlerinden istifade edemezler.

b — İşçi vasfını haiz emekli sandığı ile irtibatlı hizmetliler 274 sayılı kanunun 2. maddesinin 1. bendi 4. fıkrası muvacehisinde işçi sendikası kuramazlar ve sendikalara üye olamazlar, dolayısıyla toplu iş sözleşmesi yapamazlar.

Konuyu; ilgili mevzuat hükümleri, İdarî ve adli yargı organlarının kararları, İdarî mercilerin mütalâaları karşısında şu şekilde karşılaştırabiliriz.

Sendika kurma ve sendika üyeliğine ilişkin 334 sayılı T.C. Anayasasının 46. maddesi 1. fıkrasında “çalışanlar ve işverenler, önce den izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler.” denilmiş, 2.. fıkrasında da “işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir.” hükmü yer almıştır.

Anayasamızın bu anılan hükmü gereğince, işçi niteliğinde olan kimseler için 15/7/1963 gün ve 274 sayılı Sendikalar Kanunu, işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlileri hakkında ise 8/6/1965 : -gün ve 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

274 sayılı kanunun işçi sendikası ve işçi sendikası üyeliğine ilişkin hükümlerinden söz etmek gerekir. Kanunun 1. maddesi 1. fıkrasında işçi sendikası, bu kanuna göre işçi sayılanların müşterek İktisadî, sosyal ve kültürel menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurdukları meslekî teşekküllerdir, diye tanımlanmış ve işçi sendikalarına kimlerin üye olacaklarını gösteren 2. maddesinin 1. bendinin 1. fıkrasında, hizmet aktine göre çalışmayı meslek edinmiş bulunanların bu kanun bakımından işçi sayıldıkları, bu kanun bakımından işçi sayılan kimselerin işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakkına sahip bulundukları açıklanmıştır. Yani kanun koyucu burada sendika kurmak veya mevcut sendikalara üye olmak hakkının kullanılmasında işçi tanımının, sair kanunlara ve bahusus 931 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılan 3008 sayılı İş Kanununun 1. maddesindeki tarife göre değil, 274 sayılı kanunun 2. maddesinin 1. bendinin 1. fıkrasına göre tesbiti gerektiğini belirtmiştir. Nitekim iş ve işçi mevzuatı arasında ahenk ve paralelliği temin bakımından 28/7/1967 gün ve 931 sayılı İş Kanununun 1. maddesinin 1. fıkrasında bir hizmet akdine dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan kişinin işçi olduğu belirtilmek suretiyle işçi tanımında hizmet akti ölçü olarak alınmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Karma Komisyonu 274 sayılı kanuna ilişkin 13/7/1963 günlü raporunda; toplu sözleşmenin ancak ve ancak hizmet aktiyle ilgili olarak çalışma halinde söz konusu olacağı, Anayasadaki işçiler teriminden sadece hizmet aktiyle çalışanların anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir.

Netice itibarıyla 274 sayılı kanun hükümlerinden istifade etmek ve bahusus işçi sendikası kurmak veya kurulmuş olan işçi sendikalarına üye olmak hakkının kullanılması bakımından, hizmet aktine göre çalışmayı meslek edinmiş olmak asildir.

Diğer taraftan, 15/7/1963 gün ve 275, sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun 1. maddesi 1. bendi ile toplu iş sözleşmesi “bu kanun anlamında tonlu iş sözleşmesi, hizmet aklinin yapılması, muhtevası ve sona ermesiyle ilgili hususları düzenlemek üzere, 7. maddede gösterilen işçi teşekkülleriyle işveren teşekkülleri veya işverenler arasında yapılan bir sözleşmedir.” diye tanımlanmış ve kanunu inceleyen Millet Meclisi Geçici Komisyonunun 8/3/1963 günlü raporunda. hizmet akti ile iş akti arasında hiç bir mahiyet farkı olmadığı, hizmet akti tabirinin iş akitlerini de

içine aldığı açıklanmıştır. Bu hale göre hizmet akti ile toplu iş sözleşmesi aynı mahiyettedir.

Hizmet aktinin hukukî yapısı ve mahiyeti üzerinde durmak ta gerekir. Akdin inikati için gereken umumî şartlar ile ilgili 818 sayılı Borçlar Kanununun 1. maddesinde, iki taraf karşılıklı ve birbirine uygun surette rızaların beyan ettikleri taktirde, akit tamam olur.” denilmiştir. Buradaki rızadan maksat, akit yapmak isteyen tarafların iradeleridir. Taraflar bir veya müteaddit borç doğurmak üzere iradelerin’ karşılıklı ve birbirine uygun surette beyan, ederlerse rızaları vardır denir. Binaenaleyh akit Borçlar Kanununun 3 ve müteakip maddelerinde bahsi geçen, karşılıklı akit yanma iradelerinin ifadesi olan icap ve kabul muamelesinin neticesi olarak teşekkül eder. Hizmet aktinin varlığından bahsedilebilmesi için tarafların serbest iradelerine dayanan karşılıklı rızalarının birleşmesi gerekir.

Kamu hizmeti görevlilerinin yani 3656 sayılı kanunun 19., 3659 sayılı kanunun 10. maddeleri şümulüne giren işçi niteliğindeki hizmetlilerin; istihdamlarında idare ile aralarında bir hizmet aktinden söz edilip edilemeyeceğinin tesbiti için bunların istihdam şekil ve şartlarından bahsetmek gerekir.

Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair 3656 sayılı kanunun 19. maddesinde “Odacı, Kolcu, Bekçi, Evrak müvezzii, gemi mürattebatı, ücretli ve aidatlı tahsildar, daktilo ve steno gibi müteferrik müstahdemler bu kanun hükümlerine tâbi değildir.”, Bankalar ve Devlet Müesseseleri Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülü hakkındaki 3659 sayılı kanunun 10, madde sinde de “tabibler, avukatlar, aidat veya ücretli tahsildarlar, satış memurları, anbar memurları, daktilolar, stenolar, mekanoğraflar, evrak müvezzii, bekçi, kolcu, kaloriferci, şoför, odacı ve hademeler gibi müstahdemler..... bu kanun hükümlerine tabi değildir.” denilmiştir.

3656 sayılı kanunun 9. maddesi 1. fıkrasında “alelumum maaşlı veya daimi ücretli hizmetlilere ait kadroların teşkilât kanunlarına bağlanması şarttır. Ancak muvakkat müddetlerle ifası icap eden ve daimi mahiyet arzetmiyen hizmetlerin bütçe kanunlarına bağlı (E) cetvellerine dahil tertiplerden alınacak kadrolarla idaresi caizdir.” denildikten sonra, ikinci fıkrasında da “Bütçe kanununa bağlı (D) cetveli yalnız 19. maddede yazılı müstahdemlerle nakil vasıtaları kadrolarına inhisar eder.” hükmü öngörülmüş ve

genel bütçeden ücret alan bu hizmetlilerin kadroları bütçe kanunlarına bağlı (D) cetvelinde gösterilmiştir. Mahallî İdareler bütçelerinde de bunların kadroları ve ücret tutarları, bu cetvele mümasil cetvellerde gösterilmiştir.

Diğer taraftan 3659 sayılı kanunun muvakkat 1. maddesiyle, kanunun 10. maddesi şümulüne giren hizmetlilerin ücret intibakları yapılmış ve 12. maddesiyle de hizmetlilerin nakilleri kayıtlanmıştır.

7244 sayılı kanunun 934 sayılı kanunla değişik 5. maddesinde “30/6/1939 tarihli ve 3656 sayılı kanunun 19., 3/7/1939 tarihli ve 3659 sayılı kanunun 10. ve 17/7/1944 tarihli ve 4620 sayılı kanunun 7. maddeleri şümulüne giren hizmetlilerin derece ve ücretleri aşağıda gösterilmiştir.....

Hizmetli kadrolarında istihdam edilenlere verilecek ücret, emekliye esas ücret derecelerinin üç yukarı derece ücretini geçemez.

Memurlar için kanunen tanınmamış olan hak ve menfaatler hizmetliler için de kabul edilemez.

Ancak bunlardan iş Kanununa göre işçi vasfında bulunanlar için hizmetin gerektirdiği nisbette giyecek ve yiyecek temin olunabilir.” denilmek suretiyle bu hizmetlilerin derece ve ücretleri gösterilmiş, tanınabilecek hak ve menfaatler belirtilmiş ve 263 sayılı kanunla da ücretlerine % 35 nisbetinde zam yapılmıştır.

Keza, 1108 sayılı Maaş Kanununun 3041 sayılı kanunla değişik 13. maddesinde “ücretle müstahdem olanlara istirahat ve mesalihi zatiyeleri için senede azami 15 gün ve raporla teayyün eden hastalıklarından naşi 2 ay mezuniyet verilebileceği gibi bu müddet için ücretleri dahi tam olarak verilir..

Vazife esnafında bir kaza neticesinde hastalanarak vazife başına gelmeyenlerin ücretleri hakkında memurun gibi muamele olunur.....” denilmek suretiyle hizmetlilerin izin süreleri tesbit ve tayin olunmuştur.

657 sayılı kanunun 1. maddesinde “bu kanun, Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslı ve sürekli görevlerde çalışan, genel veya katma, bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veya yahut kefalet sandıklarından aylık alanlara uygulanır.....

İl Özel idareleri ve belediyeler personeli hakkında kendi özel kanunları hükümleri uygulanır.” denildikten sonra, istihdam şekillerini belirten 4. maddesinde “bu kanunda geçen :

Devlet memuru :

A) Devlet memuru deyimi, Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslı ve sürekli görevler e devamlı vazife görmek üzere atanan genel veya katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veyahuk kefalet sandıklarından aylık alan kişileri,

Sözleşmeli personel :

B) Sözleşmeli personel deyimi, yurttta, yapılamayan özel ihtisas öğretime ihtiyacı gösteren belirli istisnai görevlerde kurumların bu kanundaki esaslara uygun olarak görev kanunları ile alacakları yetkiye dayanılarak, geçici süreli ve sözleşme ile çalıştırılan kişileri,

Yevmiyeli personel :

C) Yevmiyeli personel deyimi, Devlet kamu hizmetlerinin asli mahiyette olmıyan işlerinde bedenlen, belirli ve geçici süre için, gündelikle çalıştırılan kişiler,

İfade eder.” denilmek suretiyle hizmetlilerin Devlet Memuru olduğu belirtilmiş, sendika kurmayı öngören 22. maddesinin 1. fıkrasıyla Devlet memurlarının özel kanunda - bu özel kanun 624 sayılı kanundur - belirtilen hükümler uyarınca sendika ve meslek birlikleri kurabileceklerine ve bunlara üye olabileceklerine işaret edilmiştir. Kanunun 27. maddesinde ise grev yasağı konulmuştur.

Yine Anayasamızın 117. maddesinin 1. fıkrasında “Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmek le yükümlü oldukları kamu hizmetlilerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler memurlar eliyle görülür.....” hükmü öngörülmüştür.

Görülüyor ki hizmetlilerin ücret ve izin süreleri ile sair malî ve sosyal hak ve menfaatleri kamu düzeni ile ilgili kanunlarla belirtilmiştir.

Bu hale göre, 3656 sayılı kanunun 19., 3659 sayılı kanunun 10. maddeleri şümulüne giren hizmetlilerle, istihdam eden idare arasında bir hizmet aktinin varlığından söz edilemez. Zira, hizmete alınmayı isteyen ile hizmete alan arasında serbest iradelerine dayanan kişisel ve özel bir durum yoktur. Hizmetli, atama sırasında elde edeceği ve tâbi olacağı durumun şartlarını hizmete alana karşı ileri sürememekte ve hizmete alanda serbest iradesiyle hareket edememektedir. Kamu hizmeti görevlisi olarak atanan kimse kamu hukukî statüsü içinde hizmetin sağladığı hak ve menfaatlerden irade beyanında bulunmaksızın yararlanmaktadır.

Bu itibarla; 3656 sayılı kanunun 19., 3659 sayılı kanunun 10. maddeleri şümulüne giren işçi niteliğindeki kamu hizmeti görevlileri (hizmetliler) 274 sayılı kanunun 2. maddesinde tarif edilen işçi niteliğinde değildir. Bu sebeple işçi sendikaları kuramazlar ve kurulmuş olan işçi sendikalarına üye olamazlar. Ve haliyle bunun tâbi ve hukuki neticesi ve 275 sayılı kanun hükümlerinin genel icabı; toplu iş sözleşmesi hükümlerinden sadece taraf olan işçi sendikası üyeleri istifade edeceğinden; mantıken toplu iş sözleşmesi hükümlerinden istifade edemezler ve grev yapamazlar.

YABANCI ÜLKELERDE İDARE İLE MEMUR ARASINDAKİ İLİŞKİLER

(Geçen sayıdan devam)

Derleyen :
Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN
Tetkik Kurulu Müşaviri

3. Devlet Memurları ve Grev (16) :

Memurların grev yapmış olmaları için (Fransa Danıştay Sözcüsü Lagrange'in görüşüne göre :

“1. Memurların, âmme hizmetini, aralarında kararlaştırarak topluca terk etmeleri gerekir.

“2. Hizmet görülmesine ara verilmesi birkaç saatten ibaret olsa da, hizmeti terkedenler kesin bir terk kasdiyle hareket etmeseler de grev vardır. Âmme hizmetinin terk edilmiş olması ve bu hizmet kendilerine tevdi edilmiş bulunan memurlar tarafından doğrudan doğruya hizmetin aksatılmasını veya ara verilmesini gözetken ve kasdı, müşterek ve kararlaştırılmış gösterilerde bulunulması lâzım ve kâfidir.

“3. Daireler terkedilmemekle beraber, âmme hizmetinin kararsız ve anormal şartlar içinde görülmeğe başlanması veya hiç görülmemesi halinde de grev mevcuttur” (Gaston Jeze. Notes de Jurisprudence, Conseil d'Etat, 22 Ekim 1937, “Demoiselle Minaire e'autres” Davası, REVUE DE DROIT PUBLIC, 1938, c. 55, s. 124).

1. Fransa :

1946 tarihli Anayasamın önsözünde “Grev hakkı bunu düzenleyen kanunlar çerçevesinde kullanılır” dendiğine göre; acaba memurlar da bu haktan istifade edebilecekler midir?

Marcel Waline, Georges Burdeau, Marcel Prelot : Anayasanın bu önsözünün, ancak felsefî ve manevî otoritesi olduğu, maddî hu-

(16) ibid., s. 118-141

kuktan sayılamayacağına göre, esas bakımından Anayasanın grev hakkını tammiş olması noktasından bile durum, hukukça aydınlanmamış sayılır fikrindedirler (Waline, Notes de Jurisprudence, REVUE DE DROIT PUBLIC, 1950, n. 3, s. 691-702; Burdeau, COURS DE DROIT CONSTITUTIONNEL, 4. B., Paris, 1946, s. 45-46; Prelot, PRECIS DE DROIT CONSTITUTIONNEL, Paris. Dalloz, 1950, s. 335-336).

Maurice Duverger, Önsözün, Anayasa'nın ayrılmaz bir parçası olduğu fikrini savunmaktadır (MANUEL DE DROIT CONSTITUTIONNEL ET DE SCIENCE POLITIQUES, Paris, Sirey, 1949, s. 326 327).

Danıştay, 7 Temmuz 1950 tarihli bir kararında (Sieur Dehaene et autres), bir greve iştirak eden memurların İçişleri Bakanı tarafından işten el çektirilmelerini haklı bulmaktadır. Çünkü, "Her ne kadar grev hakkını kanun koyucu düzenleyecekse de, bu husustaki düzenleyici kanunlar çıkmadığı sürece, hükümet bu konuda tanzim yetkisini haizdir."

Waline, bu kararda, Danıştay'ın, yazılı hukukun Anayasa'nın da üstünde "millî hayat için şart olan âmme hizmetlerinin istikrar her ne pahasına olursa olsun sağlanmalıdır" gibi bir prensibin mevcudiyetini kabul eder gibi göründüğünü, Devletin menfaatini hukuka tercih ettiğini söylemektedir. Fakat bir az sonra, bu karara şu mucip sebeplerle katılmaktadır : "İyi düşünmeliyiz; Devlet yok olduğu zaman, hukukilik bir darbeye çöker. Bugünkü günde Devlet, yani bizim bildiğimiz Millî Devlet, kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Genel grev, özellikle âmme hizmetlerindeki grev, Devlet düşmanlarının en kuvvetli silâhlarından biridir.... Görülüyor ki, Danıştay kararını sâiki, günün beylik telâkkileri değil, milletçe yok olma endişesidir" (Marcel Waline, op cit., s. 700).

Robert Catherine, "Grev ve Memurlar" isimli makalesinde ("La Greve et les Fonctionnaires", REVUE ADMINISTRATIVE, n. 10, 1949, s. 337-339), Waline'den daha gerçekçi davranıyor. Anlatmak istediği şudur :

"Grev hakkını tanıdık; artık ne olursa olsun bunu, hiç bir mülâhaza ile gizlemeğe çalı şamayız : bir hatadır oldu.

"Grevi düzenlemek iddiası saçmadır. Grev, kanunların bittiği

yerde başlar Grev bir eylemdir; hukuk! bir işlem değildir. Etkili olabilmesi galip gelebilmesine, galebe edecek bir kuvvette olmasına bağlıdır. Grevin kuvvetli olabilmesi için de, görevlerinin niteliği ve hiyerarşideki dereceleri ne olursa olsun, bütün sendikacı memurların birleşmeleri şarttır. Grevi düzenleme fikrinden vazgeçilmelidir. Bunu bir kısım memurlara tanıyıp, diğerlerine red edemezsiniz. Grev tefrik kabul etmez; grev,” “bizatihi” “totaliterdir”, diyor ve ilâve ediyor : “Bugünkü şartlar içinde memurların grevi, normal, kanunî ve hatta anayasal’dır... Bugüne kadar da memur grevlerini sınırlayacak hiç bir kanun çıkmamıştır.”

Fransa’da memur ve grev meselesinin bugünkü durumu bundan ibarettir. Anayasa’nın Önsözünde ver alan ve hukukçular tarafından da Anayasa’nın bir hükmü telâkki edilen, uygulanma olanağı gösterecek kadar da açık bulurlar grev hakkı, öyle zannediyoruz ki, Danıştay’ın yukarıda temas ettiğimiz kararından sonra, artık her hangi bir kanunla da düz enl ermeyecek ve 1946 kurucularının, o günkü hudutsuz hürriyet severlik havası içinde memurlara da bahşetmiş bulunduğu grev hakkı, Walin’in dediği gibi ancak “Anayasa üstü bir prensibe dayanılarak” kaza mercilerince reddedilmek suretiyle, âmme hizmetlerinin güvenliği sağlanmağa çalışılacaktır.

2. İngiltere :

İngiltere’de grev hakkı hiç bir zaman kanunen yasak edilmemiştir. İngiliz hukukunun eski bir prensibine göre, herkes, emeğini satacağı şartları dikte ettirebilir ve kendisince kabulüne imkân görmediği hür durum için de çalışmayı reddedebilir (Walter Ctrine “Trade Unionism”. s. 22 : Maurice Latboud, “Le Mouvement Ouvrier .Anglais”. Lyon. Bosc Freres, 1938, s. 56’dan naklen). Bu kaide gereğince de sendikalar grev tertip edebilir ve gayelerine erebilmek için - kanunen belirtilmiş olan şiddet fulleri hariç - her çareye başvurabilirler.

Fakat 1926 Büyük Grevini izleyerek Muhafazakâr Parti darı, grevi doğrudan doğruya inkâr etmemekle beraber. 1927 tarihli İş Anlaşmazlıkları ve Sendikalar Kanunu ile sınırladı. Bu kanuma göre, bir iş anlaşmazlığının ortaya çıktığı işyerindeki işçilerin kendi işverenlerine kavsi yaptıkları grev kanunî, fakat başka bir işlerindeki grevi takviye için veya ortada hiç bir iş anlaşmazlığı olmaksızın, toplum hayatına doğrudan doğruya veya dolayısıyla bir sıkın-

tı vererek hükümet üzerinde tazyik yapmak için grev, kanuna aykırı idi.

Bu hükme nazaran, bir sempati grevi olmamak veya hükümet üzerinde tazyik yapmağı gözetmemek şartıyla memurların da grev yapabilmeleri mümkündü (F. Honig ve H. W. Spiegel, “Le Droit de Greve des Fonctionnaires en Angleterre et aux Etats Unis”, REVUE POLITIQUE ET PARLEMENTAIRE, 1937, s. 50).

1936’da hazırlanmakta olan büyük bir grevin arifesinde, tanınmış hukukçulardan Viscount William Jowitt, bu konuda kendisine başvuran işçi temsilcilerine, “Grev hakkı bakımından Devlet memuru ile her hangi bir işçi arasında fark yoktur” derken; “Yeni bir grev ihtimaline karşı hükümetin ne düşünmekte olduğunu” kendisine soran bir milletvekiline, Maliye Bakanı Neville Chamberlain de şu cevabı veriyordu :

“Meselenin hukukî niteliği hakkında istişareye lüzum görmedim ve görmüyorum. Zira bir hukukî problem karşısında değiliz. Memur, göreve girdiği zaman, kendisine emanet edilen işi şuur ve imanla yerine getirmeyi taahhüt eder; işini bırakarak greve veya bu mahiyette her hangi bir gösteriye koşan memur, derhal kovulmayı esasen göze almış demektir” (Honig/Spiegel, op. cit., s. 49).

İkinci Cihan Harbi’nin başlamasıyla İngiltere’de yeni bir uygulama ortaya çıktı : 1939 tarihli Millî Savunma Yönetmeliği, olağanüstü zamanlara özel olmak üzere Çalışma Bakanı’na iş anlaşmazlıklarının zorunlu tahkim yoluyla çözümlenmesi hakkında yetki verdi Buna göre, bir grevin kanun olabilmesi için, anlaşmazlığı Hakan’a ihbarını izleyerek 21 gün içinde meselenin mahkemeye havale edilmemiş bulunması lâzımdı. Ancak bu suretle girilen grev, cezaî kovuşturmayı gerektirmeyebilirdi. (Harry Samuels, “The Law of Trade Union”, 4. B., Londra, Stevens, 1949, s. 41).

Harpten sonra bu olağanüstü zamanlara ait Yönetmelik te il ga edildi. İşçi Partisinin 1945’te iktidarı almasıyla hazırlanmağa başlanan ve 1946’da kabul edilen bugünkü İş Anlaşmazlıkları ve Sendikalar Kanunu, grev bahsinde, 1927 Kanunundaki kayıtları da kaldırmış bulunmaktadır. İngiliz memurları grev yapmakta serbesttir (Her Majesty’s Treasury, “Staff Relations in the Civil Service, H.M.’s Stationary Office, 1949, s. 21); ancak, bir disiplin suçu teşkil eder.

3. A.B.D. :

A.B.D.'nde, âmme hizmetlerinde grev olayları nispeten az görülmüştür. Ancak I. Cihan Harbi'nin başlamasıyla Hatların yükselmesine karşılık gelirleri sabit bir seviyede kalan memurlar, âmme dalındaki müstahdem ve işçilerle birlikte, bazı hizmet dairelerin de grevlere girişmişlerdi.

Önemli bir derecede bulunmayan ve 11e kamu oyunu ne de hukukçuların zihnini işgal edecek seviyede bulunmayan bu gibi tek tük hareketlere karşı hükümetler de meseleyi tamamen pratik açıdan mütalâa etmişlerdir.

İkinci Cihan Harbi, grevlerin önlenmesi ve etkilerinin hafifletilmesi hususunda yeni tedbirler- alınmasını gerektirmiştir. Pearl Harbour Başkanı'ndan önceki seferberlik hazırlıkları sırasında, Amerika Başkanına millî savunma için gerekli üretimlerde bulunan fabrika ve yapımevlerinde grev çıkması halinde, grevcileri askere al inak ve bu müesseselere el koyarak bunla' gene orada çalıştırmak yetkisi verilmiştir.

İkinci Cihan Harbi'nin sona ermesini izleyerek, Federal Âmme Hizmetleri İşçiler Birliği ile Amerika Devlet, Eyalet ve Belediye İşçileri Birliğinin, (United Public Workers of America) adıyla ve çok büyük bir sendika federasyonu halinde ortaya çıkmaları ve Birlik Tüzüğü'nde, esas itibariyle greve müracaat bu teşekkülün politikası olmadığı işaret edilmekle beraber; bağılısı teşekküllerin statülerinde : her şeye rağmen anlaşmazlıkların çözümlenememesi halinde greve karar verildiği hallerde, durumun ilkin Federasyon Başkanı'na bildirilmesi ve bundan sonra Merkez'den alınacak emirlere göre davranılması hakkında sarahat bulunmasa, Kongre Çevreleri'nde bu teşekküle karşı endişeler duyulmasına ve grev hakkının inkâriyle neticelenen tertipler alınmasına sebep oldu; ve bütçe kanunlarına âmme hizmeti mensupları hakkında grev yasağı ile il gili hükümleri konulması âdet hükmüne girdi.

21 Haziran 1946 tarihinde kabul edilen Üçüncü Ek ödenek Kanunu'na şöyle bir madde konuldu : “Bu kanunla kabul edilen ödenekten maaş veya ücret aldığı halde, Birleşik Devlet Hükümeti'ne karşı her hangi bir grev hareketine iştirak veya bu hükümete karşı grev hakkına malik olduğunu iddia eden her hangi bir teşekküle girenler, bu hareketleri sabit olduğu takdirde, 1000 dolardan yukarı

olmamak üzere para cezasına veya bir yıldan fazla olmamak üzere hapis cezasına veya her ikisine birden mahkûm edilirler”.

Federal memurlardan yeni hizmete alınanlardan da, “Hiç bir grev hareketine katılmamayı taahhüt eden” belgeler alınması âdet hükmüne girdi.

Bütçe kanunlariyle tanzim edilen bu gibi durumlar nihayet, 1947 tarihli Taft/Hartley Kanunu ile daha da genelleştirildi. İş-İdare ilişkileri Kanunu adını taşıyan bu kanuna göre, “A.B.D. Hükümeti veya bunun her hangi bir özerk müessesesinde veya tamamı Devlete ait olan şirketlerde çalışanların her hangi bir greve katılmaları kanuna aykırı bir hareket teşkil eder. Böyle bir harekette bulunan şahsın görevine derhal son verilmekle beraber; kendisi, memuriyetindeki müktesep haklarından da mahrum edilir ve üç yıl geçmedikçe tekrar hizmete alınmaz.”

Federal Devletin tuttuğu bu istikamet, üye Devletlerin bazıları tarafından da benimsendi. Virginia, Texas, Washington, Missouri, New York, Pennsylvania, Michigan ve Ohio, 1946-1947 arasında aynı mahiyette kanunlar çıkardılar.

Bu kanunlar şiddetli tenkitlere uğradı; çünkü daha öne» Amerika’da geniş ölçüde hiç bir memur grevi vuku bulmamış olduğu gibi, üstelik hemen hemen bütün memur sendikaları, hükümete karşı greve başvurmamayı geleneksel bir politika olarak benimsemiş bulunuyorlardı.

Bu konuda, uzmanlığıyla tanınmış Sterling D. Spero’nun görüşleri şöyledir :

“Bir Devlet, kendi memurlarına, sırf kendi memurları olduğu için grev hakkını reddetmekle, bayağı bir iş anlaşmazlığını, âmmе otoritesine karşı bir tecavüz olarak nitelendirme durumuna düşer ve sonuç olarak, basit bir- işçi-işveren münasebetini de, şiddet usulleriyle ve hatta silâhlı kuvvet kullanarak halletmek zorunda kalır. Ve yine, bir topluluk, bir grev hareketiyle karşı karşıya kaldığı zaman, mesele grevcilerin ne şekilde tecziye edilecekleri değil, hizmetin bu aksamadan nasıl kurtarılacağı meselesidir. Bu kadar ağır müeyyideler, aksine, gayeyi baltalar ve bir kez greve başlamış bulunanlar, bu sefer de hükümeti, kendilerini tacziye hususundaki kanunî hakkından pazarlık suretiyle feragat ettirinceye kadar grev halinde kalmaya mecbur eder. Bu da her halde, hükû-

met prestijini koruma yollarından biri olmasa gerektir” (Sterling D. Spero, “Government As Employee”, Ramsen Press, New York, 1949, s. 26-27).

4. Belçika ve İsviçre :

Belçika’da 8 Haziran 1867 tarihli Ceza Kanunu’ndan beri grev, bir suç olmaktan çıkmıştır. Özel sanayi işar eri gibi Devlet memurları da, hiç bir cezaî kovuşturmayla uğramaks.zm grev yapabilirler. Fakat buna karşılık disiplin cezalarına çarpılırlar.

Belçika İdarî geleneği, âmme hizmet1 eriyle grevin bağdaşmaz lığı baklandaki gömüşe dayanarak, memurların bir grev hakkı ola bileceğini hiç bir zaman kabul etmemiştir. 1948 yılında hazırlanmasına girişilen memurun statüsünde de, böyle bir hakkın tanınacağına dair hiç bir hüküm bulunmamaktaydı. Bununla beraber, memurların Devletle olan ilişkilerinde son sözü söyleyecek ve her türlü anlaşmazlıkta sonucu başvurma yeri olacak tüm olarak bağımsız bir yargılama merciinin varlığına ihtiyaç bulunduğu da belirtilmektedir (Pierre de Wigny, “Principes Generaux du Droit Administratif Belge”, 2. B., Brüksel, 1948, s. 113).

İsviçre’de Memurin Kanunu’nun 23. maddesine göre memurların grev yapmalara yasaktır. Memur 1) Tüzüğünde greve de yer veren, 2) Gayrimeşru gayeler güden ve gayrimeşru araçlara başvuran, 3) Devlet için tehlikeli gayeler benimseyen ve tehlikeli araçlar öngören teşekküllere giremez. Memur grevi de, Devlet için tehlikeli ve meşru olmayan araçlardan biri telâkki edilmektedir (Andre Grisel, “La Liberte d’Opinion des Fonctionnaires”, Dela Chaux et N’estle, t. y., s. 62-63). Federal Ceza Kanunu’nun 53 ve 57. maddelerine göre, grev yapan memurlar para cezasına mahkûm edilirler.

5. İsrail (17) :

Sendika Kurma : Devlet memurları sendika kurabilmekte ve kurulmuş olanlara katılabilmektedirler.

(17) A.H. Kalkandelen, “İsrail Personel İdaresi”\ (daktilo metni), Ankara,1964,s.37-38

Grev : Devlet memurlarının grev hakları vardır. Bu hak, çeşitli memur sendikalarının zaman zaman kullanılmaktadır. Devlet, grev halinde bulunan memurlarına, grev süresince aylık vermemektedir. İsrail’de, memur sendikalarının yaptıkları grevler, millî bünye ve ekonomiyi bereleyici bir nitelik taşımaktadır. Özellikle, 1961-1962 yılları, bu bakımdan bir rekor seviyeye sahip bulunmaktadır. Bu yıllarda, çok sayıda grev yapılmış ve iş günü kaybedilmiştir. Meselâ, bir yıl içinde yapılan grevlerin sayısı 22, bunlara katılan memur sayısı 10.981 ve kaybedilen iş günü 65.202’dir.

1961-1962 yıllarındaki grevlerden bazılarını misal olarak verelim:

Mühendislerin yaptığı grev : 27 gün sürmüş, buna 1600 memur iştirak etmiş ve 43.200 iş gününün kaybına sebep olmuştur. Bu grev, memleketin mühendislik faaliyetlerini, memleket ekonomisi çapında dumura uğratmıştır.

Postacıların grevi : 16-25 Eylül 1962 günleri arasında olmuş, 1356 kişi katılmış ve 12.200 iş gününün kaybına sebep olmuştur.

4. Devlet Memurları ve Siyaset (18) :

Geniş anlamda siyaset, Devlet hayatını düzenleyecek ve yönetecek temel prensiplerin saptanması ve uygulanmasıdır. Demokratik ülkelerde vatandaşların oylarını kullanmak suretiyle, Devletin en yüksek ve İdare organı olan Parlâmentoların kuruluşuna ve seçilmek suretiyle de çalışmalarına iştirak hakları vardır.

Bununla beraber, hemen her ülkede, âmme hizmetlerinde görev almış olan vatandaşların seçme ve seçilme gibi siyasî haklarına, Devlet İdaresine muayyen bir yön vermek isteyen fikir ve hareketlerin teşahhusu olan siyasî partilere katılmalarına, belirli siyasî faaliyetlerde yer almalarında, siyasî organlarla temaslarına, hasılı, bir vatandaş olarak haiz bulundukları siyasî davranış özgürlüklerine bazı sınırlamalar konulmuştur. Bu bölümde bu sınırlamaların niteliği ve çeşitlerini incelemek istiyoruz.

A) SEÇİMLER :

a) Seçme Hakkı :

Hemen her ülkede Devlet memurlarının bu husustaki hakları tanınmış olmakla beraber, biri eskiden İngiltere’de, diğeri bugün

(18) Özyörük, op. cit., s. 142-149.

Amerika Birleşik Devletlerinde olmak üzere bunun iki istisnasını görmek mümkündür.

İngiltere’de 18. Asırda posta memurlarının, seçim mücadelelerine katılarak bazı parti ve politikacıları tutmaları sonunda 1710 tarihinde bir kanunla, bazı küçük memurların parlamento seçiminde propaganda yapmaları ve oy kullanmaları men edilmişti. Bu teşriî tedbirin kâfi gelmediği anlaşılarak 1782 yılında bir kanunla, gümrük, vergi ve maliye memurları da oy kullanmaktan yasaklanmışlardı. Bu sınırlamalar 1868 yılına kadar devam etmiştir.

Halen A.B.D.’nde de bu nitelikte bir sınırlama vardır. Federal Hükümet merkezi Washington Şehri’nin içinde bulunduğu District of Columbia’nın bütün sâkinleriyle birlikte buradaki Devlet memurları da oy hakkından mahrumdurlar (Robert Moses, “The Civil Service of Great Britain”, Columbia University, New York, 1914, s. 202).

b) Seçilebilme Hakkı :

Fransa’da ancak seçimlere tesir edebilecek olan memurların adaylıklarını koymaları yasaklanmıştır. 30 Kasım 1875 Kanunu uzun bir liste halinde tespit ettiği bu memurların, kısmen veya tamamen vazife gördükleri sabalar dahilinde bulunan “arrondissement”larda ve müstemlekelerde, her hangi bir sebeple görevlerinden en az altı ay önce ayrılmış olmadıkları takdirde, seçilemeye çeklerini bildirmektedir.

İngiltere’de, her nerede olursa olsun, bir Devlet memurunun, Parlamento üyeliği için adaylığını koyabilmesi, ancak memuriyetten ayrılmasıyla mümkündür, Daha önce ayrılmamış olanlar, aday Irklarını koydukları takdirde, istifa etmiş sayılırlar.

1665’te, evvelce carî olan milletvekilliğiyle memuriyetin birbiriyle uyuşur durumda olma hali, İdare’nin siyasî nüfuz ve tesirleri altında kaldığı sabit olmakla., damga resmî memurlarının; daha sonra 1699’da rüsumat memurluğunun, milletvekilliğiyle ilişkileri kesildi. 1701 tarihli Taca Veraset Kanunu (Act of Settlement) ile mesele toptan halledilerek, “Kralın maiyetinde bir vazife deruhte eden, Devletten maaş alan kimselerin Avam Kamarası’na iştirak edemeyecekleri” hükmü konuldu.

Asalet ünvanını haiz ve aslen Lordlar Kamarası'na İştirak hakkına sahip olan memurlar^ da, görevlerinden ayrılmadıkları müddetçe Kamara'nın müzakerelerinde bulunamayacakları gibi, oylarını da kullanamayacaklardı (N. E. Mustoe, "Law and Organization of the British Civil Service", Londra, Pitman, 1932, s. 53). Bu hükümler bugün de yürürlüktedir.

İngiliz memurlarının mahalli idare seçimlerinde adaylıklarını koyup koyamayacakları ve seçtikleri takdirde memurluk sıfatını muhafaza edip edemeyecekleri kat'i olarak halledilmiş değildi:

Amerika Birleşik Devletlerinde, federal memurların, görevlerinden ayrılmadıkları sürece her hangi bir çevrede ve seçimde aday gösterilebilmeleri ve seçilmeleri mümkün değildir.

c) Seçim Mücadelesi :

İngiltere'de, hiç bir Devlet memuru, memuriyetten çekilmedikçe adaylığını koyamayacağı gibi, açıkça seçmenlere hitapta da bulunamaz ; adaylığın koyacağından bahisle seçim mücadelesine girişemez.

Amerika Birleşik Devletlerinde, memurların, memuriyet sıfatını taşıdıkları müddetçe adaylıklarının men edilmesinin sebeplerinden başlı carı, halka, kendilerini belirli görüşlerin savunucusu ve siyasî partilerden birinin taraflısı olarak ilân etmek zorunluğunda kalacakları keyfiyettir. Böyle bir memurun, seçimi kazanamayarak vazifesi başına döndüğü takdirde, siyasî tarafsızlığının artık bahis konusu olamayacağı tabidir. Bu ise, âmme hizmetinin selâmetini haleldar edecek mahiyette sayılmıştır.

Bundan başka, memurların, belirli adaylar lehine seçim mücadelesine atılmaları da şiddetle men edilmiştir. Memurların tek başlarına yapamayacakları bir hareketi, birlikleri vasıtasıyla de yapmaları doğru olamaz. Bu sebeple, memur dernek ve sendikaları da siyasî mücadelelerden men olunmuşlardır. Memurlar, seçim masraflarına sarfedilmek üzere para toplayamayacakları gibi, memur birlikleri de kendi bütçelerinden siyasî partilere seçim yardımında bulunamazlar.

B) SİYASİ FAALİYETLERE İŞTİRAK HAKKI :

a) Tarafsızlık Prensibi (19) :

Esas itibarıyla siyasî hayata iştirak ve ona istikamet vermek

hakkını istisnasız hiç bir vatandaştan esirgemek düşünülemez. Ancak, topluma karşı bazı hizmetlerin ifasında, bu hizmetleri gören vatandaşların, bu haklarını, âmme hizmetkârı sıfatım taşıdıkları müddetçe tam bir özgürlük içinde kullanmamalarının ve siyasî hayat ve faaliyete iştirak hususunda gördükleri hizmetin zarurî icaplarıyla bağlı tutulmalarının toplum hayatına daha faydalı olacağı, milletlerin muhtelif vesileler ve uzun tecrübelerle edindikleri derslerden biridir.

Bununla beraber memur' şahsen istediği siyasî kanaate sahip olmakta hürdür. Bu haktan hiç bir suretle menedilemez. 19 Ekim 1946 tarihli Fransız Memurun Kanunu, 16. maddesinde, memurların siyasî kanaatlerinin sicillerine kaydedilemeyeceği hükmünü koymuştur. Gerçek bir hürriyet rejiminin mevcut olduğu ülkelerde memurların siyasî kanaatlerine kapışılması düşünülemez ve sırf siyasî kanaat sahibi olmanın ve gayet tabîî olarak bunu ılımlılıkla özel hayatında ifade etmenin, âmme hizmetlerinin tarafsızlığına engel olacağı iddiasında bulunulamaz.

İdare'nin tarafsızlığı prensibi, memurun her hangi bir şahsı veya gayrişahsî siyasî kanaatin etkisinde kalmaksızın, değişen siyasî âmirlere sadakatle hizmetini gerektirir. Memurun, vazife saatleri dışında siyasetle vakit geçirmesinden daha zararlı olan şey, onun; siyasî sahada yenemediği rakipleriyle ve hususiyle siyasî şefleriyle görev hudutları içinde ve haiz bulunduğu resmî sıfat ve kanunî yetkileri kullanarak mücadelesidir. Memur için muayyen bir parti milletvekillerinin çoğunlukta olduğu bir Parlâmento bahis konusu olamaz; günün meşru, konstitüsyonel iktidarı ve anayasa hükümlerine uygun olarak vücuda gelen ve millî egemenliği kullanan parlâmento bahis konusudur.

Bu konuda D. M. Watters'in gözlemleri şöyledir (20) :

“Mr. Clement Attlee'den aşağıya iktibas edilen satırlar bu konuya iyi bir giriş teşkil etmektedir. Olay, II. Dünya Harbi sonunda

(19) ibid., s. 150-151.

(20) David M.' Watters, “Devlet Memurları ve Siyasî Tarafsızlık”, SİYASÎ KUVVET KARŞISINDA İDARE, (D. M. Watters ve Dutheillet de Lamothe, çev. : S. Eren Ö. Ozankaya, TODAİE Konferans Serisi : 22, Mart 1961, Ankara, s. 5,8,10 ve devamı)».

İşçi Partisi'nin Muhafazakârları mağlûp ederek iktidara geçtiği devreye aittir :

“Başbakan olarak Mr. Churchill'in yerine Potsdam Konferansı'na gittiğim zaman beraberimde, halefime hizmet etmiş olan özel sekretere varıncaya kadar, aynı memur grubunu götündüm. Bu du mm Amerikalılar arasında büyük bir hayrete yol açtı; çünkü Amerikan sisteminde, Başbakan'ın başlıca yardımcıları ve kabine üyeleri kendisi ile aynı siyasî akideye mensup kimseler tarafından seçiliyor. Bu olay İngiltere'de Devlet memuriyetinin haiz olduğu Özel durumu güzel bir şekilde ortaya koymaktadır. Şimdiki durum Trevelyan-Nothcote Reformu'ndan bu yana yüz yıllık bir gelişmenin sonucudur. İngiliz Devlet Memuriyeti'nin olağanüstü niteliklerinden birini teşkil eden bu tarafsızlık meselesinin gerçek değerinin yeteri kadar anlaşılmadığı veya bilinmediği kanaatindeyim. Bu tarafsızlığın gerçek değeri, Demokrasinin en kuvvetli dayanaklarından bin oluşudur. Çok kez bu noktayı açıklamakta güçlüklerle karşılaşıyorum. Meselâ geçenlerde, Asyalı Sosyalistlerin Rangoon'daki Konferansında, İşçi Partisi İktidarında, Ulaştırma Kanunu'nu hazırlayan memurlarla, sonradan Muhafazakârlar işbaşına gelince bu kanunu değiştirmek için çalışan kimselerin aynı şahıslar olduğunu söylemem sürpriz etkisi yaptı. Dediğim gibi, İngiltere'deki bu tarafsızlığın yeteri kadar anlaşıldığım zannetmiyorum. İşçi Partisi iktidara geçtiğinde, idare'nin sosyalist bir iktidarla işbirliği yapabileceğinden şüphe edenler vardı, fakat tecrübe, bu şüphelerin yersiz olduğunu gösterdi.”

“Sadakat, memurların, bir siyasî partiye mensup olan bakanın adamlarının değil; halkın seçtiği hükümete ve Devlete bağlı, Devlet hizmetini kendilerine bir meslek yapan kimseler sıfatıyla (İngiltere ve Kanada'da olduğu gibi) bağımsız bir teşekkül tarafından işbaşına getirilmeleri ile temin edilir.

“Bu çeşit sadakatın en iyi misalini Fransa'da bulmak mümkündür. Burada memurların Devlete bağlılığı adeta bir ideal, bir din halinde kuvvetle hissedilmektedir. Bakanlar, politikacılar gelir, gider; siyasî partiler yükselir, batır; fakat Devlet bunların üstündedir ve İdareci ile Devlet arasındaki ilişki aralıksız devam eder; diğer bir deyimle, hükümetler değişir fakat İdare hep aynı İdare'dir.

“Fransa 1847’den 1852’ye kadar Krallık, Demokratik Cumhuriyet, Muhafazakâr Cumhuriyet ve nihayet İkinci İmparatorluk olmak üzere dört aynı rejim değişikliğine tanık oldu. Fakat yüksek ve orta kademe idareciler arasındaki değişiklik, emeklilik ve ölüm dolayısıyla husule gelen nispetin üstünde değildi. Siyasî tarafsızlık sayesinde sağlanan sürekli ve istikrarlı bir İdare, Fransız Demokrasisinin gereği kadar takdir edilmeyen veçhelerinden birini teşkil eder.

“Amerika Birleşik Devletleri’nde bu mahiyette mevkileri işgal eden memurların, hükümet değişikliği halinde görevlerinden ayrılmaları beklenir. Görüldüğü gibi, bu gibi memurlar: İngiltere, Kanada ve Fransa’da merkezî personel daireleri tarafından işe alındıkları halde, Amerika Birleşik Devletleri’nde iktidara gelen yeni İdare tarafından tayin olunurlar. Bunların Basın’a demeç vermemeleri, siyasî nitelikte konuşma yapmamaları, seçim kampanyasına para yardımıyla bulunmamaları ve yeni iktidarın siyasetine his ve heyecanlarıyla katılmamaları gerekir.

“Paul Appleby’nin, Başkan Roosevelt İdaresi’nin ilk yıllarında müsteşar bulunduğu sırada karşılaştığı şu olay, Amerika Birleşik Devletleri’nde neden her iktidar değişikliğinde yüksek kademedeki memurları da değiştirmek gerektiğini göstermektedir :

“Bu hususta şahsî bir tecrübemi zikredebilirim : Bir gün daire başkanlarından biri hemen Kongre’ye götürmesi gerekli bir yazı ile yanıma geldi. Bu yazının acele olarak yerine ulaştırılması lâzımdı. Senatör Norris o mevzuda konuşma yapacaktı. ‘Bu yazı neye dairdir?’ diye sorduğum zaman, bana yazıyı getiren zat, ‘İçinde ihtilâfa yol açacak bir şey yok. Bu itibarla endişe etmeyin, lütfen imzalayın, hemen Senatör Norris’e götürmem lâzım’, dedi, imzalamaya adeta zorlanmıştım; fakat ertesi günü gazetelerde bu konuya dair iri puntolarla yazılmış başlıklar vardı. Bütçe Dairesi beni arıyordu, Cumhurbaşkanını beni arıyordu ve bu meseleyi iyice aydınlatmadan hiçbir Kongre’ye gidip bu hususları istedik, diye soruyordu. Dairenin başkanım çağırırdı ve bana yazının muhtevasını yanlış aksettirdiğini söyledim. Kendisine, bizi mahcup bir durumda bıraktığını ve bunun ne kadar yanlış bir hareket olduğunu, ifade ettim. Bana, ‘Belki bütün söyledikleriniz doğru olabilir, fakat aynı şey tekrar bahis konusu edilse gene aynı şekilde hareket ederim’ cevabını ver-

di. ‘Bile bile ve kasten Bakam müşkil duruma mı sokmak istediniz?’ dedim, ‘evet’ dedi.”

“Yukarıda bahsettiğim, yüksek kademe mevkileri işgal eden memurların isimlerinin anılmaması hususuna dönmek istiyorum. Amerika Birleşik Devletleri’nde yüksek memur, kendi siyaseti hakkında fikrini açıklar ve mücadele eder. Fikrini savunmak üzere Kongre komisyonları huzuruna çıkar ve bunları sık sık halka izah eder. Böyle olunca da belli bir siyasete katılmış demektir; ve bu siyaseti savunan İdare iş başından uzaklaşınca kendisinin de işinden ayrılması gerekir. İngiltere, Fransa ve Kanada’da memur herkesçe bilinen bir şahsiyet değildir. Hizmet sırasında arka plândadır; Bakanın takip edeceği siyasetin esaslarını hazır7ar; böyle bir siyasetin iyi ve kötü taraflarını bakanla görüşür ve bazan da kabine huzurunda izah ve müdafaa eder. Fakat neticede, bu siyaset O’nun değil, bakanın siyaseti sayılır. Hiç bir zaman kendisi bu hususta bir soruya muhatap kalmaz, tenkit olunamaz; bu siyaset başarı ile neticelendiği zaman da memur övülmez. Adının açıklanmamış olması sayesinde memur çekinmeden ve samimî bir şekilde tavsiyelerde bulunabilir; fakat bir tavsiye kabul edildikten sonra sorumluluk bakana taveccüh eder.

“Siyasî tarafsızlık hakkında yapılan başlıca tenkitlerden birisi, memurların siyasî meseleler karşısında, taraf tutmamalarının ahlâkî bakımdan bozulmaya yol açması ihtimalidir. Bütün hükümetlere aynı eşit tarafsızlık ve sadakatle hizmet edilmesi gerektiği kabul olunursa, Hitler’e bütün gayretleriyle hizmette bulunan Devlet memurlarını tenkit için bir sebep gösterilemez. Hükümetten gayri bütün sahalarda bu gibi kimseler tehlikeli, her şeyi kötü gören ruhsuz insanlar olarak addedilir. Bu keyfiyet, siyaset tayini ile siyaseti yürütme veya idare etme arasındaki farkın belirtilmesi zorunluğunu açık bir surette göstermektedir. Memur siyasî kararlar veriyorsa, böyle bir memurun iktidarla birlikte değişmesi gerektiği hususunda, hepinizin birleşeceğini sanıyorum. Bu değişikliği yalnız ülkenin iyiliği maksadiyle değil, fakat memurun fikren huzur içinde olması için yapmalısınız.

“Meselâ İsveç gibi ülkelerde ancak bazı kimselere tevdi olunabilecek memuriyetler çok iyi bir şekilde tesbit olunmuş ve Anayasa’da birer birer sayılmıştır. Bu memuriyetlere ait liste bütün kara ve deniz kuvvetlerine mensup binbaşı rütbesine kadar bütün subay-

ları içine alacak kadar garip şekilde tespit edilmiştir. Böylece, bu memuriyetlere tayin edilmiş olanların zihninde, iktidar değişimleri halinde ne olacakları hakkında bir tereddüt ve endişe mevcut değildir.

“Memurun tamamiyle tarafsız olduğu ve hangi İdare iktidarda ise ona hizmet ettiği Fransa ve İngiltere ile İsveç arasında bu bakımdan bir fark vardır. İsveç’te yüksek ve orta kademe memuriyetler siyasî niteliktedir ve tamamiyle iktidarda bulunan parti adamlarına aittir. Amerika Birleşik Devletleri bu iki sistem ortasında yer alır; burada memuriyeti bir kariyer olarak benimsemiş olan memurlar, memuriyetin siyasî tarafsızlığı fikrini yerleştirmek için elinden gelen bütün çarelere başvurur, siyaset adamları ise yüksek rütbeli memurların iktidara gelen parti tarafından seçilmesi kanaatinde dir.

b) Siyasî Mücadele (21) :

Fransa’da, İngiltere’de ve Amerika’da memurlar siyasî partilere intisap edebilirler; fakat genellikle, parti kademelerinde görev alamazlar ve parti namına siyasî faaliyete girişemezler. Ancak bir parti üyesi olarak toplantılara katılabilirler (2). Fransa’da memurların görev sırasında siyasî tercihlerde bulunmaları yasak edilmiştir. Görevleri dışında da olsa, siyasî mücadelelere katılmaları ve polemiklere girişmeleri bir disiplin suçu teşkil eder (Patrice Brocas, “Les Tâches de l’Administration d’Après-Guerre”, VII. Uluslararası idarî İlimler Kongresine Sunulan Rapor, Bern 1947, Kongre Zabıtları, s. 148).

c) Parlâmento ile Temas Hakkı (23) :

A.B.D.’nde, 1912 yılından önce, memurların, siyasî bir heyet olan Kongre ile temasta bulunmaları, gerek şahsî gerek meslekî meseleleri için Kongre’ye müracaatları ve âmmememuriyetini ilgilendiren kanunların çıkarılmasına etkili olmağa çalışmaları Başkan

(21) Özyörük, qp. cit., s. 154.

(22) Watters, op. cit., s. 8’de Amerika Birleşik Devletleri’nde Federal memurların hangi siyasî faaliyetlere katılamadığı hakkındaki açıklamaya bakınız.

(23) Özyörük, op. cilt., s. 156.

Theodore Roosevelt'in ve Başkan Taft'ın emirleriyle yasak edilmişti (24),

Bu emirden maksat, memur birlikleriyle Kongre üyelerinin siyasî temaslarına son vermek, memur birliklerini, Kongre'de kendilerine taraflı sağlamak için seçim mücadelelerine iştiraktan alıkoymak ve Kongre üyelerini de, taraflısı olan memurlar lehine daimî surette idare üzerine baskı yapmağa çalışmaktan uzaklaştırabilmektir.

Fakat 1912 yılında çıkarılan Lloyd La Follett Kanunu ile durum değiştirildi (25).

Gerçekten hemen hemen her ülkede memur dernek ve sendikalarının en meşru faaliyet yollarından biri de Parlâmentolar nezdindeki teşebbüsleridir. İngiltere'de ve Amerika'da "lobbying" ada verilen bu faaliyet, memurlarla hükümetler arasında çıkan anlaşmazlıkların, Parlâmentonun müdahalesiyle hallinde etkili bir rol oynamaktadır.

C. Favoritizm (Siyasî Gözdecilik) ve Rotasyon (Siyasî Tasfiye) (26) :

Memurların her türlü aktif siyasî faaliyetlerine karşı şiddetli müeyyideler koyarak ve titiz uygulamalarla, âmme hizmeti kadro-

(24) 31 Ocak 1902 tarihli olan bu emir aynen şöyleydi : "..... Birleşik Devletler Hükümeti emrinde olarak Bakanlıklar veya özerk âmme müesseselerinde çalışan, memuriyet mahalleri Washington'da veya taşrada bulunan her sınıf ve dereceden bütün memur ve müstahdemlerin, maaşlarının yükseltilmesi veya yeni kanunların çıkarılması için kendi daire âmirleri kanalıyla müracaat yolunu bırakarak, gerek şahsen, gerek sendikaları vasıtasıyla doğrudan doğruya veya dolayısıyla, Kongre'yi veya Kongre'nin her hangi bir komitesini tahrik veya tahrike teşebbüs eylemeleri yasak edilmiştir ve bu nevi hareketler memuriyetten ihracı gerektirecektir." (Sterling D. Spero. op. cit., s. 122'den naklen Özyörük, op. cit.. s. 60).

(25)Bu kanunun hükümlerine göre, "..... Birleşik Devletlerin memur kadrolarında istihdam edilen şahısların, gerek teker teker, gerek toplu olarak Kongre'ye veya herhangi bir Kongre üyesine müracaat veya Kongre'nin iki meclisinden her hangi birine veya bu meclislerin her hangi bir komitesine veya komite üyesine malûmat vermek hakları mahfuz olup bu hak inkâr edilemeyeceği gibi tahdit edilemez. ... Aslı memuriyet kadrolarında hiç bir memur, hizmetin güvenliğini giderecek sebeplerin dışında ve bu sebepler kendisine yazı ile bildirilmedikçe, vazifeden uzaklaştırılmaz. ... (Özyörük, op. cit, s 62) (Tam metin, Sterling D. Spero, op. cit., s. 142'de mevcuttur" kaydıyla).

(26)ibid., s. 158.

lanın partizan bir politikacılıktan temizlemek uzun bir zamana bağlı olsa da, neticede başarılır. Lâkin hükümete hakim olan siyasî kuvvet, idare'nin tarafsızlığına riayetkar değilse, pek kısa bir zaman içinde bütün emeklerin boşa gitmesi, rahmetle ulaşılan merhalelerden dönülerek başlangıçtaki durumla karşılaşılması mukadderdir. İdare'yi politikadan temizlemek güç, fakat politikayı idare'ye bulaştırmak kolaydır.

Politika, idare'ye, sadece belirli bir siyasî kanaati kabul ettirmek ve memurların bu siyasî kanaate ve mensuplarına hizmet etmelerini temin etmekle kalmaz; kısa bir zamanda siyasî himaye ve gözdecilikle (Favoritizm) âmme memuriyetinin teknik ve profesyonel olmak lâzım gelen vasfını zayıflatır ve zorunlu olarak her iktidar değişikliği de, kilit mevkilerinden aşağılara doğru İdarî kadroların alt üst edilmesine, giden iktidarın kendine bağladığı bütün memurların atılarak yeni iktidara mutlak bir sadakat gösterecek olanların ve tatmin edilmeleri icap edilenlerin getirilmelerine, bu şekilde rotasyon sisteminin, idare'nin tarafsızlığı prensibinin yerini almasına sebep olur.

Gerek A.B.D.'nin, İngiltere'nin idare Tarihlerinde, favoritizm'in ve rotasyon'un âmme hizmetlerinde nasıl bir istikrarsızlık ve teminatsızlık yaratmış olduğunu, selâmet yolunun en çetin gayretler neticesinde ve ne derecede temin edilebilmiş bulunduğunu görmek mümkündür (Bakınız : Özyörük, op. cit., s. 158-163).

D. Sadakat (27) :

İdare'nin tarafsızlığı prensibi, memurun siyasete karışmamasını ve siyasî kuvvetlerin de memuru rahat bırakmasını zorunlu kılar. Memur siyasî faaliyetlere olan eğiliminde menedilemez ve siyasî kuvvetlerin İdare üzerindeki baskılarına set çekilemezse, idare'nin tarafsızlığını sağlamağa imkân yoktur.

Ancak İkinci Cihan Harbi sonunda idare'nin tarafsızlığından daha önemli bir mesele ile karşılaşılmış bulunuluyor : idare'nin rejime sadakatı.

(27) Özyörük, op. cit., "Rejime Sadakat" Bölümü, s. 163-167.

Rejime sadakat, iktidar partisine sadakat değildir. Totaliter ülkelerde de memurdan sadakat beklenir; fakat bu sadakat, parti ileri gelenlerine, yani şahıslara yöneltilmektedir.

Dünyayı totaliter bir Devlet görüşünün istilâsından korumak için harbeden ve nihayet Nazizm'i ve Faşizm'i yenen Demokrasiler, harp sonunda, rejimlerine karşı tevcih edilen ve eskisinden daha az tehlikeli olmayan bir cereyanla karşılaştılar.

Harp esnasında askerî bir zorunluk olan Doğu .Batı ittifakı, harp sonuna doğru Doğu'nun bütün kuvvetiyle Batı'yı kendine benzetmeğe kalkışması şeklini aldı. Avrupa'da, İngiltere'de, Amerika'da Komünist faaliyeti gizli ve açık olacak o derecede arttı ki, Demokrasiler, bu faaliyetin, sadece bir fikir cereyanı olmaktan çok farklı bulunan asıl mahiyetini anlamakta gecikmediler.

Demokrat ülkelerin lideri mevkiinde bulunan A.B.D., en tahrip edici bir komünist faaliyetinin çevresi haline getirilmeğe ve ilkin bu Devletin, bütün kuvvetleriyle birlikte, İdaresi ve âmme hizmetleriyle, ele geçirilmesine uğraşıyordu.

Faaliyetin en ziyade hızını aldığı bir zamanda, Başkan Truman, Temsilciler Meclisi'nin tavsiyesiyle "Memur Sadakati Bakanlık Muvakkat Komisyonu" ("President's Temporary Commission on Employee Loyalty") adıyla bir heyet teşkil ederek İdarî kadrolar da ve âmme hizmetlerinde, komünizmin uğraşı ve başarı derecesini ve alınacak karşı tedbirlerin ne olmak lâzım geldiğini araştırma görevini verdi.

Komisyonun tevdi ettiği rapor üzerine, Başkan Truman, 21 Mart 1947'de bugün "Sadakat Kararnamesi" olarak anılan 9335 sayılı Hükümet Kararnamesi'ni çıkardı.

Bu kararnameye göre, her dairede üçer kişilik birer sadakat Komitesi kuruldu. Bir de "Federal Sadakat Tetkik Heyeti" (Federal Loyalty Review Board) vücuda getirildi ve bu Heyet, F.B.I. ile birlikte çalışarak bütün memurların sadakatsizliklerine delâlet edebilecek siyasî ilişkiler içinde bulunup bulunmadıkları tahkik edildi.

Netice olarak gözden geçirilen 2.900.000 memurdan : 1041 memur, haklarında verilecek karardan önce istifa etmiş; 195 memur azledilmiş; 7039 memur hakkında da evvelce verilen azil kararı kaldırılmıştır.

İngiltere’de yıkıcı faaliyetin hiç bir zaman müsait muhit bulamaması, geniş ölçüde bir temizlik hareketine girişmeyi icap ettirmedi. Sadece siyasî polis tarafından yapılan araştırmalar sonucunda sınırlı miktarda memurun işine son verildi. Başbakan Attlee, memurların rejime sadakati hususunda, Hükümetin hassasiyetini Avam Kamarası’nda şu şekilde belirtiyordu : “Hükümetin politikası Komünist Partisi’nin her hangi bir üyesinin veya bu partiye bağlı her hangi bir kimsenin Devletim emniyetiyle ilgili hizmetlerde kullanılmamasının sağlanmasına yönelmiştir (4 Nisan 1950) (Marcel Waline, TRAITE ELEMENTAIRE DE DROIT ADMINISTRATIF, 1951, s. 342).

Maamafih, Demokrasiler içinde, âmme hizmetlerini komünistlerin tasallutundan korumak için ilk harekete geçen ülke, İsviçre’dir. Devlet memurlarının Komünist Partisi’ne aza olmaları daha 1932 yılında men edilmiştir. Fakat İsviçre’de, komünizmin sadece Komünist Partisi olarak faaliyette bulunmadığı ve muhtelif teşekküller halinde çalıştığı bir vakıa olarak belirince, 1937 Şubatında ikinci bir kararname ile hangi teşekküllerin komünist oldukları belirtildi ve memurlar bunlara katılmaktan men olundu. Kararname 7 teşekkül sayıyor ve bunlara üye olan memurlar için, memuriyetten ihraç müeyyidesini koyuyordu. Tahdidi bir hüküm ifade etmiş olmamak için, kararname, bu 7 teşekkülün infisahlariyle onların yerlerine kurulacak olanların da yasak kuruluşlar sayılacağını bildiriyordu (Andre Grisel, op. cit., s. 71 ve dev.). İsviçre Hükümeti, elindeki bu imkânlardan faydalanarak, özellikle Harbin sonuna doğru, âmme hizmetlerinde bazı tasfiyeler yaptı.

5. Çeşitli Hürriyet Sınıflamaları ve Yükümler (28) :

Devlet memurları, şimdiye kadar incelediklerimizden başka, gerek resmî, gerek özel, fikrî ve İktisadî hayatları itibariyle çeşitli hürriyet sınırlamalarına ve yükümlere bağlı tutulmuşlardır. Bunlardan bir kısma, âmme hizmetlerinin selâmetini temine yarayan tedbirler olarak düşünülmüş ve denenmişlerdir. Diğer bir kısmı, memurun, namına hizmet gördüğü milletin ve şerefine uygun bir

(28) op. cit., s. 168 ve dev,

hayat sürmesini sağlamak maksadiyle memur statüsüne sokulmuşlardır. Fakat itiraf etmek gerekir ki, bir kısmı da, aşın bir bürokrasi zihniyetinin fazla ve yersiz hassasiyetinden doğan gereksiz, sıkıcı ve hatta zararlı müdahaleler olmak niteliğinden kurtulamamışlardır.

1) Meslek Sırrı :

İngiltere’de resmî sırlar hakkında özel bir kanun mevcuttur. 1889 tarihini taşıyan bu kanun (Official Secrets Act)’a göre, memurun dolayısıyla öğrenmiş olduğu bir sırrı açıklaması şiddetle cezalandırılmasını icap ettirir. Mesleğe alınmakta olan yeni bir memurun dikkatini bu kanunun şiddetli hükümlerine çekmek alışılmış bir işlem haline gelmiştir (L.C. White, “A Modern Guide to the Civil Service”, University of London Press, 1945, s. 65).

19 Ekim 1946 tarihli Fransız Memurin Kanunu’nun 13. maddesi, Ceza Kanunu ile öngörülen müeyyidelerden başka, memurun görevi esnasında veya görevinin bahsettiği bir imkân dolayısıyla hakkında meslekî dikkat göstermek zorunluğunda olduğu hükmünü koymakta ve hizmetle ilgili bilgilerin ve belgelerin üçüncü şahıslara aksettirilmesini yasak etmektedir. Memur ancak bağlı olduğu bakanın izni ile, kanunun açıkça yasaklamadığı hususlarda açıklamalarda bulunabilir.

2) İstifa Hakkı :

1946 tarihli Fransız Memurin Kanunu’na göre, istifa ancak memuru tayine yetkili olan makamın kabulü ile tekemmül eder. Bu makam, istifanın hangi tarihte hüküm ifade edeceğini tesbite yetkilidir. İdare, bu husustaki kararım bir ay içinde memura bildirir (md. 131).

Yetkili makam, istifayı reddettiği takdirde, memurun çift yanlı İdarî Komisyon’a başvurma hakkı vardır. Komisyon, bu hususta mucip sebepli bir mütalâa hazırlayarak yetkili makama tevdi eder. Yetkili makam tarafından, istifanın tekemmülü için tespit edilen tarihten önce görevini terk eden memur disiplin cezasına çarptırılabilir. Emeklilik hakkım kazanmış bulunuyorsa, bu hakkın belirli bir kısmından mahrum edilebilir (md. 133).

3) Ticaret ve Sanatla Uğraşma Yasağı :

Fransız hukuku, bu sahada, geniş sınırlamaları ihtiva etmektedir. 1946 Kanunu'nun 9. maddesi, her ne nitelikte olursa olsun, memuru, kazanç getiren özel her hangi bir işle uğraşmaktan men etmektedir.

İngiltere'de ise, bu bakımdan geniş bir özgürlük mevcuttur. İş saatleri dışında, sabah saat on'dan önce, akşam da onsekiz'den sonra, memur, resmî göreviyle doğrudan doğruya veya dolayısıyla ilişkili olmamak şartıyla, istediği işi tutabilir; ticaret yapabilir, ticarî bir müessesede çalışabilir.

Kalkandelen, İsrail hakkında şu gözlemlerde bulunuyor (29) :

“Hemen her Devlet için amaç, kamu hizmetlerinde görevlendirdiği memurlarına, ekonomik hayatın standartlarına uygun bir geçim olanağı sağlamaktır. Fakat bu iyi niyet, sınırlı imkânlarla beslenen ve çeşitli kamu hizmetleri için para arayan bir Devlet bütçesi içinde çok defa mümkün olamamaktadır.

“Bu hususu gözönünde tutan İsrail Devleti, memurların, hizmetleri dışındaki kârlı iş ve çalışmalarına izin verebilmektedir. Bu izin, ancak memurun uğraşacağı sahanın kamu yararı ile ilgili bulunması (Meselâ öğretim müesseselerinde ders vermek gibi) ve bu ek uğraşının, memurun normal hizmetini aksatmaması veya Devlet hizmetinde bulunmayan kimselerle hileli bir yarışma teşkil etmemesi şartı ile verilmektedir. Aynı zamanda memurun, bu işinden elde edeceği geliri bildirmesi ve bu işin, memurun çalıştığı kurumun hizmet konulan veya bu kurumun işleri vesilesiyle temasta bulunduğu diğer kurumların hizmet konulan ile, ticarî veya diğer bakımlardan ilgili olmaması da gerekmektedir”.

4) Devlet Alım-Satım ve Taahhüt Yasağı (30) :

Fransız Memurin Kanunu, memurun görev verdiği dairenin denetimi altında bulunan veya daire ile ilgili olan her hangi bir teşebbüsle gerek doğrudan doğruya, gerek başkaları aracılığıyla, tarafsızlığına, halel getirecek nitelikte ilişkileri olmasını men etmiştir.

(29) op. cit., s. 38.

(30) Özyörük, op. cit., s. 173

Memurun eşi dahi, kazanç getiren özel nitelikte bir işle meşgul bulunsa, bunun memur tarafından derhal idare'ye bildirilmesi lâzımdır. İdare, işin niteliğine göre, hizmetin selâmeti bakımından lüzumlu göreceği tedbirleri alabilir.

İngiltere'de memurun, mensup bulunduğu daire ile sözleşmeye bağlı ilişkisi olan her hangi bir teşebbüste akçalı menfaat sahibi olması yasaktır.

Devlet memurla, hiç bir akçalı alım-satım sözleşmesi aktedemez. Memurun ortak olduğu bir şirketle de böyle bir sözleşme yapılamaz. Memur, mensup olduğu daire ile sözleşmesi olan müesseselerde, iş saatleri dışında da olsa, görev üstlenemez.

Memur, bu husustaki mevzuat hükümlerinin ihlâl edilmekte olduğunu görürse, bizzat dairesini ikaz ve alım-satım veya taahhüt işinde kendisinin de “menfaattar” olduğunu ihbar mecburiyetindedir.

5) Memurun Borçlanma Sınırı (31) :

İngiliz hukukunda iflâs, tüccarlara özel bir müessese değildir. Borçlarını ödemekten âciz olan her hangi bir şahsın da iflâsına karar verilebilir. Kaldı ki, İngiltere'de memurların ticaretle iştigali de serbesttir. Bu bakımdan İngiliz Hukuku, memurun iflâs haline düşmesini de ağır bir disiplin suçu sayar. Memur, disiplin cezalarının en ağırından kurtulabilmek için, iflâsın kendi kusuru dolayısıyla ortaya çıkmadığını, İdare'ye ispatla mükelleftir. İdare, memurun, uzak görür lük ve dürüstlikle hareket etmesine rağmen ummadığı veya elinde olmayan sebeplerle aciz haline düşmüş bulunduğu kanaat getirirse, müsamaha gösterir.

6) Memurun Eşini Seçme Hürriyeti :

Nazi Almanyası'nın Memurin Kanunu'nun 25. maddesinde şu hüküm mevcuttu :

“1. Ancak Alman kanından olan veya Alman kanından olan birisiyle evli bulunan kimse memur olabilir. İkinci sınıf ihtilâttan biri ile evli olursa, istisnaen müsaade edilebilir.

(31) ibid., s. 174.

“2. Bir memur ancak Alman kanından olan bir kimse ile evlenebilir. Eğer nişanlısı, ikinci sınıf ihtilâftan bir kimse ise, evlenmeye müsaade edilebilir” (Haşan Şükrü Adal, “Modern Devlette Memur”, Ankara, 1939. s. 241).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 10 Aralık 1948 tarihinde kabul ettiği ve altında hükümetimizin de imzası bulunan (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi) ’nin 16. maddesinde şöyle denmektedir :

“1. Evlilik çağma varan her erkek ve kadın, ırk, vatandaşlık ve din bakımlarından hiç bir sınırlamaya bağlı tutulmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkını haizdir.”

Yukarıda ifade edilen hükümlerin gözettiği ifrat ve tefrit’e rağmen; her Devletin, hiç değilse, özelliği olan bazı kamu hizmetlerinde çalıştırılan memurlar için, yabancı uyruklu kimselerle evlenmeyi kanun hükümleriyle yasaklamasının genel bir tutum olduğu söylenebilir.

Sonuç :

İncelememizin sonunda şu hususları belirtmek yerinde olacaktır :

Dünyanın hemen bütün ileri ülkelerinde memur ve İdare ilişkilerinde bir gelişme mevcut bulunduğu gözden kaçmaktadır.

Hemen bütün ileri ülkelerde memurların meslekî gayelerinin gerçekleşmesi bakımından sendika ve birlik kurmalarına izin verilmekle beraberl, İngiltere ve İsrail dışındaki diğer ülkelerde Âmme idaresinin zorunlulukları bakımından, grev yapmalarına izin verilmemektedir.

Diğer yandan Fransa ve İngiltere’dekine benzer tarafsız büyüksek idareci sınıfının yaratılması hususunda, genelliğe ulaşılmış bir durumun mevcut bulunduğu da iddia edilemez.

Ancak, gerek memurların âmme menfaatine zarar vermeyecek hak ve hürriyetlerinin gerçekleşmesinde, gerekse tam bir tarafsızlıkla ve bir âmme idaresi teknisyeni olarak çalışmalarının imkân dahiline sokulmasında, gelişen memur-idare ilişkilerinin etkisi olacağı şüphesizdir.

**TÜRKİYE NÜFUSUNUN 1888-1965
YILLARI ARASINDAKİ GELİŞMESİ
ÜZERİNDE BİR İNCELEME (*)**

XI. Fırat Alanı. (Merkezi : Elâzığ)		Bekir S. ORANSAY				
İller	Bugünkü ilçeler					
58. Elâzığ ili.		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
— Elâzığ, Pertek, Sivrice,		3.652	155,98	94,37	118,68	112,14
— Baskül, Keban (Geban)		1.855	29,21	16,26	24,36	56,20 (x)
— Arapkir, Ağın, Çemişkezek		2.069	45,81	35,48	54,72	80,70
— Hozat, Kalan. Ovacık,		3.183-	45,95	15,58	36,46	31,90
— Mazgirt, Nazimiye,		1.262	37,65	15,73	23,20	17,08
		12.021	314,60	177,42	257,42	298,02
59. Bingöl ili (Çapakçur).						
— Çapakçur, Genç, Solhan.						
Karlıova,		3.500	87,46	12,41	38,10	47,20
— Palu, Karakoçan.		3.307	78,59	35,50	45,93	45,87
60. Erzincan ili.		6.807	166,05	47,91	84,03	93,07
— Erzincan,		2.166	88,28	51,79	70,52	59,17
— Kemah, İliç (Kuruçay).						
Kemaliye (Eğin)		4.917	56,55	46,17	83,33	93,27
— Plümür, Kığı,		3.935	61,55	39,55	62,44	44,30
		11.018	206,38	137,51	226,20	196,74
61. Malatya ili.						
— Malatya. Akçadağ (Arga),						
Yeşilyurt, Doğanşehir,		4.923	234,35	111,58	102,60	82,76
— Hekimhan, Arguvan,		2.930	62,54	31,00	—	— (xx)
— Darende, Gürün,		4.817	67,93	40,85	53,93	54,86
		10.670	364,82	183,43	156,53	137,62
Alanın nüfus toplamı		42.516	1.051,85	546,27	724,27	587,93
Osmanlı yönetiminin Elâziz iline ekledi rakam ile					107,64	
Bitlis ilinden Genç (Bingöl) sancağına ayrılan					30,00	
Notlar.					861,91	

x) O tarihlerde Keban madeni çalışmakta olup burada galabalık bir nüfus vardı.

xx) O tarihlerde Hekimhan kaza değildir, Arguvan ise son zamanlarda ilçe olmuştur.

(*) Başı bundan önceki sayıda basılmıştır.

1965 nüfus sayımı geçici rakamlarına göre durum :

— Elâzığ ili	(Elâzığ	: 79.000)	361,39
— Bingöl »	(Çapakçur	: 11.740)	189,27
— Erzincan ili	(Erzincan	: 45.280)	226,11
— Malatya »	(Malatya	: 105.205)	419,37
			1.196,14

1. Alanın şehirlileşme durumu.

İller	1927		1965	
	Şehirli	Köylü	Şehirli	Köylü
— Elâzığ ili	26,00	152,02	82,36	279,03
— Bingöl »	—	47,91	11,74	177,53
— Erzincan ili	16,10	121,41	45,28	180,83
— Malatya »	26,40	157,03	130,78	288,59
	68,50	478,37	270,16	925,98

2. Alanın nüfus artışının miktar ve oranları.

- 1) Genel nüfus artışı : Miktarı : 649,27
Oranı yüzde : 118 (218)
- 2) Köy nüfusunun artışı : Miktarı : 447,61
Oranı, yüzde : 93,5 (193,5)
- 3) Şehir nüfusunun artışı : Miktarı : 201,66
Oranı, yüzde : 294,4 (394,4)

3. Alanın genel karakteristiği ve önemi.

Fırat alanı tarih boyunca önemini korumuştur. Bu toprakları elinde tutabilen, Anadolu'ya da egemen olmuştur.

Fırat alanı, jeologlara bakılırsa, Türkiye'nin yeraltı varlıkları yönünden en zengin parçasıdır. Alanın en büyük varlığı, gerek sulama, gerekse enerji yönünden Fırat olup en eski çağlardan buyana “kutsal ırmak” sayılmıştır.

Fırat baraj ve hidroelektrik santralının çalışmaya başlamasıyla, bu alanın genel durumunda büyük bir değişme ve gelişme olacak, daha aşağılardaki basamakların da ele alınmasından sonra, doğu ve güney-doğu Anadolunun çehresi esasından değişecektir.

Alanın sosyal-ekonomisinin düğüm noktaları Erzincan, Elâzığ ve Malatya olup Eğin (Kemaliye) ve Arapkir artık tarihe karışmışlardır.

Fırat ve Dicle'nin yukarı boyların elinde tutan her toplum, bir Alaman bilgininin söylediği gibi, Suriye ve Irak'ın sosyal-ekonomik gelişmesi üzerinde de söz sahibi olur.

Alan, gelişme döneminin eşiğindedir.

XII. Güney Alanı. (Merkezi : Gaziantep)

İller	Bugünkü ilçeler				
62. Gaziantep ili.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
— Gaziantep, Oğuzeli,	2.579	223,92	88,80	110,81	86,99
— Kilis,	1.243	67,38	45,76	67,00	67,12
— İslahiye,	1.513	50,41	18,75	11,42	— (x)
— Pazarcık,	2.109	57,37	28,56	32,90	22,68
	7.444	399,08	181,87	222,13	176,79
63. Adıyaman ili.					
— Adıyaman, Çelikhane,	2.257	75,30	46,01	37,90	42,14
— Besni, Gölbaşı,	2.383	73,50	30,73	44,25	45,12
— Kâhta, Samsat,	2.271	59,24	32,02	17,24	46,26
	6.911	208,04	105,76	99,54	153,52
64. Maraş ili.					
— Maraş, Türkoğlu,	3.876	151,28	70,13	73,87	64,31
— Afşin, Göksün,	3.306	76,11	20,72	45,56	24,25
— Elbistan,	4.123	71,14	54,42	49,61	47,71
	11.305	293,53	145,27	169,04	136,27
65. Nizip ili.					
— Nizip, Araban, Yavuzeli,	2.177	97,36	48,21	—	— (x)
— Birecik, Halfeti, Sürücü,	2.297	90,86	49,87	86,37	74,64
	4.474	188,22	98,08	86,37	74,64
66. Siverek ili.					
— Siverek,	4.314	75,39	43,35	54,06	34,73
— Çermik, Çüngüş,	1.521	40,38	17,18	20,23	42,14
— Pötürge, Gerger,	2.067	67,18	40,35	35,62	— (x)
	7.902	182,95	100,88	109,91	76,87
67. Urfa ili.					
— Urfa, Bozova,	5.341	150,86	76,64	89,38	68,83
— Hilvan,	1.278	21,93	12,18	—	— (xx)
— Akçakale (Harran)	1.903	26,35	13,18	11,31	— (x)
	8.522	1.914	102,00	100,69	68,83
Alanın nüfus toplamı	46.558	1.475,96	703,86	701,31	612,28
Osmanlı yönetiminin Diyarbakır vilâyeti için katlıgı rakamdan Siverek ve Ergani sancakları için ayrılan					<u>36,84</u> 738,15

Notlar.

x) O tarihlerde bu ilçeler yoktur.

xx) Nüfusu Siverek veya Urfa'nın nüfusu içindedir.

1965 nüfus sayımı geçici rakamlarına göre durum :

— Gaziantep ili	(Gaziantep	:	158.365)	469,74
— Adıyaman »	(Adıyaman	:	22.130)	241,03
— Maraş »	(Maraş	:	63.315)	340,75
— Nizip »	(Nizip	:	22.765)	208,95
— Siverek »	(Siverek	:	28.060)	195,61
— Urfa. »	(Urfa .	:	72.875)	221,84
				1.677,92

1. Alanın şehirleşme durumu.

İller	1927		1965		Şehir ve köy oranı, yüzde : 1927’de 30 1965’te 43
	Şehirli	Köylü	Şehirli	Köylü	
— Gaziantep ili	61,88	119,99	215,52	254,22	
— Adıyaman »	15,65	90,11	45,73	195,30	
— Maraş »	32,13	113,14	95,81	244,94	
— Nizip »	16,14	81,94	45,06	163,89	
— Siverek »	14,99	85,89	33,48	162,13	
— Urfa »	29,92	72,08	72,87	149,97	
	170,71	573,15	508,47	1.180,45	

2. Alanın nüfus artışının miktar ve oranları.

1) Genel nüfus artışı :	Miktarı :964,06	
	Oranı, yüzde :	136,9 (236,9)
2) Köy nüfusunun artışı :	Miktarı :607,30	
	Oranı, yüzde :	105,9 (205,9)
3) Şehir nüfusunun artışı :	Miktarı :402,44	
	Oranı, yüzde :	239,5 (339,5)

3. Alanın genel durumu.

Bu alan mutlu bir gelişme yolundadır. Topraklarının verim durumu Dicle Alanınıninki gibi olduğu halde, özellikle Gaziantep, Nizip ve Maraş'ta başlayan sanayileşme davranışları, alanın gelişmesini kamçılamıştır. Bunda halkın çalışkanlığı yanında iç-Anadolu piyasalarına yakınlık da rol oynamıştır.

XIII. Çukurova Alanı. (Merkezi : Adana)

İller	Bugünkü ilçeler				
68. Adana ili.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
— Adana, Karataş. Ceyhan,					
Yumurtalık,	4.862	417,64	147.51	111.04	93,95
— Karaisali, Pozantı,	3.675	56,84	39.22	27.79	9,85
	8.537	474,48	186,73	138,83	103,80
69. Antakya ili. (Hatay)					
— Antakya, Altınözü,	1.016	142.46	—	91,53	62,85
— Reyhanlı, Samandağı,					
Yayladağı,	1.332	91,11	—	—	— (x)
— İskenderun, Kırıkhan.					
(Amik gölü : 92 km-kare)	1.590	145,75	—	31,90	34,06
	4.030	379,33	(140,00)	123,43	93,91 (xx)
70. İçel ili.					
— Silifke, Ermenek.	4.885	97,25	66.42	65.59	54.97
— Gülnar, Anamur.	4.633	65,23	35,17	36,52	33,49
	9.518	162,58	101,59	102,11	88,46
71. Kozan ili.					
— Kozan.	2.053	78.82	26,88	24,83	9,96
— Feke, Mağara, Saimbeyli,	3.386	45,97	29,13	48.51	45,70
	5.439	124,79	56,01	73,34	55,66
72. Osmaniye ili.					
— Osmaniye, Bahçe (Bulanık)	1.726	97,82	33,79	32,90	20,90
— Dörtyol, Hassa,	1.373	61,87	17,01	33,18	41,61
— Andırın, Kadirli,	2.675	91,44	35,67	36,94	25,54
	5.774	251,13	86,47	102,02	87,05
73. Mersin ili.					
— Mersin, Erdemli,	3.850	161,27	46,83	31,43	29,17
— Tarsus,	2.699	129,30	73,68	65,70	41,61
	6.549	290,57	120,51	97,13	70,78
Alanın nüfus toplamı	39,847	1.682,88	691,31	636,86	499,66

Notlar.

x) O tarihlerde bu yerler kaza değildir.

xx) Altı çizili 140.000 rakamı 1927 yılı için, önceki ve sonraki nüfus rakamlarına bakılarak, tahmin edilmiş olup böylece 1927 yılındaki Türkiye nüfusu da 13,65 değil, 13,79 milyon olur.

1965 nüfus sayımı	geçici rakamlarına göre	durum :
— Adana ili	(Adana : 290,515)	566,32
— Antakya ili	(Antakya : 57,585)	434,95
— İçel ili	(Silifke : 11.875)	178,97
— Kozan »	(Kozan : 20,100)	144,00
— Mersin ili	(Mersin : 87,265)	337,05
— Osmaniye ili.	(Osmaniye : 33,995)	296,40
		1.957,69

1. Alanın şehirleşme durumu.

İller	1927		1965	
	Şehirli	Köylü	Şehirli	Köylü
Adana ili	79,97	106,76	331,17	235,15
Antakya ili (Hatay)	(33,00)	107,00	194,02	185,31
İçel ili	—	101,59	23,57	139,01
Kozan ili	5,27	50,74	20,10	123,90
Mersin ili	43,82	76,69	154,55	182,50
Osmaniye ili	7,03	79,49	71,68	224,72
	169,09	522,27	795,091	1.090,59

2. Şehir ve köy nüfusunda görülen hızlı artışın miktar ve oranları.

- 1) Genel nüfus artışı :Miktarı : 1.266,38
Oranı, yüzde : 183,2 (283,2)
- 2) Köy nüfusunun artışı : Miktarı: 568,32
Oranı, yüzde : 108,8 (208,8)
- 3) Şehir nüfusunun artışı : Miktarı: 626,00
Oranı, yüzde : 370,0 (470,0)

XIV. Akdeniz Alanı. (Merkezi : Antalya)

İller Bugünkü ilçeler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
74. Antalya ili.					
— Antalya, Serik,	3.768	37,49	53,63	78,32	80,00
— Elmalı, Korkuteli,	4.065	68,05	41,27	49,76	—
	7.833	205,54	94,90	128,08	224,00

75. Alanya ili.

— Alanya, Gazipaşa.					
Gündoğmuş.	3.799	70,54	34,40	34,32	37,00
— Akseki. Manavgat,	4.820	68,66	42,44	53,91	23,00
— Anamur,	2.005	35,22	18,18	32,50	16,91
	10.624	174,42	95,02	120,73	76,91

76. Fethiye ili.

— Fethiye,	3.059	68,21	33,70	44,35	23,52
— Finike, Kaş, Kumluca,	4.139	53,39	34,54	33,38	—
	7.198	121,60	68,24	77,73	23,52
Alanın toplam nüfusu	25.655	501,56	258,16	326,54	324,43

1965 nüfus sayımın geçici rakamlarına göre durum :

— Antalya ili	(Antalya :	71,630)	240,40
— Alanya »	(Alanya	12,520)	198,32
— Fethiye »	(Fethiye	8,375)	154,68
			593,90

1. Alanın şehirleşme durumu.

İller	1327		1965	
	Şehirli	Köylü	Şehirli	Köylü
— Antalya ili	17,63	77,27	92,23	148,17
— Alanya »	—	95,02	30,16	168,66
— Fethiye »	—	68,24	8,38	146,30
	17,63	240,53	130,77	463,13

2. Alanın nüfus artışının miktar ve oranları.

1) Genel nüfus artışı	: Miktarı:	335,74	
	Oranı, yüzde :	130,2	(230,2)
2) Köy nüfusunun artışı	: Miktarı:	222,60	
	Oranı, yüzde :	92,6	(192,6)
3) Şehir nüfusunun artışı	: Miktarı:	113,14	
	Oranı, yüzde :	740	(840)

3. Alanın genel karakteristiği.

Yüzölçümüne ve nüfusuna bakarak, bu alanın “Alan” niteliği ve niceliği üstünde durmak doğru değildir. Plâncılarımızın yaptığı gibi, bugünkü Antalya ilimizi, içerideki Burdur ve Isparta illeriyle birleştirip, bir Akdeniz Pilot Bölgesi yapmak da yersizdir. Çünkü, dün ve bugün içerideki iki ilimizin her şeyi, 'kıyıdaki Antalya ilminkinden bambaşkadır. Nitekim, anılan pilot bölge projesi çalışmaları yıllardır süregelmiş ve olumlu sonuçlar elde edilememiştir.

Akdenizin batı kıyıları, doğu kıyılarına bile pek benzemez.

Bu alan, ileride Türkiye'nin en başta gelen turistik bölgesi olacak ve bu niteliği ile büyük sosyal-ekonomik ve kültürel gelişmelere kavuşacaktır.

Bir “alan” sayılabılme yönünden, Göller Alanı da, öyledir. Burası ne Orta-Anadolu'dur, ne de Batı Anadolu. Küçük de olsa, ayrı bir alan olma nitelik ve niceliğindedir.

XV. Batı (Ege) Alanı. (Merkezi : İzmir)

İller Bugünkü ilçeler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
77. İzmir ili.					
— İzmir, Bornova, Karşıya-					
ka, Kemalpaşa,	2.247	567,48	211,26	235,58	229,62
— Çeşme, Karaburun, Urla,	1.401	35,17	33,28	97,12	54,72
— Seferihisar, Torbalı	968	46,36	29,82	10,47	28,84
	4.616	649,01	275,36	343,17	312,16
78. Alaşehir ili.					
— Alaşehir, Sarıgöl,	1.424	69,70	32,80	36,85	35,51
— Kula, Selendi,	1.711	50,38	29,64	35,25	20,69
— Buldan, Güney.	1.058	36,69	24,67	30,95	25,48
	4.193	156,77	87,11	103,05	81,68
79. Akhisar ili.					
— Akhisar, Demirci,					
Gördes,	4.273	178,27	96,53	111,10	75,39
— Kırkağaç, Soma	1.368	62,07	41,05	44,89	71,88
	5.641	240,34	137,58	155,99	147,27
80. Aydın ili.					
— • Aydın, Germencik, Koçarlı,					
Sultanhisar, Yenipazar,	1.820	162,00	70,31	97,49	64,48
— Çine,	1.237	56,89	51,09	33,06	25,67
	3.057	218,89	121,40	130,55	90,15
81. Bergama ili.					
— Bergama, Dikili, Kınık.	2.665	109,18	64,13	75,33	35,23
— Foça, Menemen.	1.261	64,58	36,75	53,30	42,22
	3.926	173,76	100,88	128,63	77,45
82. Manisa ili.					
— Manisa, Saruhanlı,	3.022	155,92	92,65	114,08	45,00 ?
— Salihli, Turgutlu.	2.007	140,92	58,97	68,80	70,36
	5.029	296,84	151,62	182,88	115,36
83. Nazilli ili.					
— Nazilli, Kuyucak,	1.249	95,50	49,80	54,45	62,61
— Bozdoğan, Karacasu,	1.600	50,24	38,88	52,80	29,51 ?
	2.849	145,74	88,6 8	107,25	91,12

84. ödemiş ili.

— Ödemiş, Kiraz,
— Bayındır, Tire,

1.745	133,13	76,12	78,73	26,70
1.391	94,46	64,51	69,30	56,36

3.136	227,59	140,63	148,03	83,06
--------------	---------------	---------------	---------------	--------------

85. Muğla ili.

— Muğla, Ula, Yatağan,
— Köyceğiz, Marmaris,
Datça.

3.580	92,	7457,61	65,59	42,80
3.883	53,00	34,80	42,17	33,24

7.463	145,74	92,41	107,76	76,04
--------------	---------------	--------------	---------------	--------------

86. Söke ili.

— Söke, Selçuk, Kuşadası,
— Bodrum, Milas,

1.925	92,59	39,21	57,92	38,67
2.796	85,65	48,57	60,77	42,59

4.721	178,24	87,78	118,69	81,26
--------------	---------------	--------------	---------------	--------------

Alanın, nüfus toplamı

44.631	2.287,18	1.282,45	1.526,00	1.155,55
---------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

1965 nüfus sayımı çekici rakamlarına göre durum

— İzmir ili	(İzmir	417,415)	769,41
— Akhisar ili	(Akhisar	47,420)	270,36
— Alaşehir »	(Alaşehir	15,935)	172,06
— Aydın »	(Aydın	43,290)	246,62
— Bergama »	(Bergama	24,115)	202,08
— Manisa »	(Manisa	69,395)	341,02
— Muğla »	(Muğla	16,380)	165,92
— A Nazilli »	(Nazilli	41,120)	198,78
— Ödemiş »	(Ödemiş	30,620)	243,39
— Söke »	(Söke	27,140)	198,17

2.807,79

1. Alanın şehirleşme durumu.

İller .	1927		1965	
	Şehirli	Köylü	Şehirli	Köylü
— İzmir ili	162,78	112,58	467,66	301,75
— Akhisar ili	33,33	104,25	91,96	178,40
— Alaşehir »	22,08	65,03	43,69	128,37
— Aydın »	11,99	109,41	59,10	187,52
— Bergama »	23,38	77,50	54,00	147,96
— Manisa »	52,29	99,43	141,27	199,75
— Muğla »	10,09	82,32	16,38	149,54
— Nazilli »	9,32	79,36	58,59	140,19
— Ödemiş »	44,25	96,38	69,16	174,23
— Söke »	22,17	65,61	62,88	135,29
	391,68	891,87	1.064,69	1.742,90

2. Alanın nüfus artışının miktar ve oranları.

1) Genel nüfus artışı	: Miktarı:	1.624,94	
	Gram, yüzde :	126,7	(226,7)
2) Köy nüfusunun artışı	: Miktarı:	851,03	
	Oranı, yüzde ;	95,4	(195,4)
3) Şehir nüfusunun artışı	: Miktarı:	673,01	
	Oranı, yüzde :	171,9	(271,9)

3. Alanın genel durumu üzerinde görüşler.

Batı veya Ege Alanı, Türkiye'nin en verimli topraklarını kapsamakta olup eskiden beri en gelişmiş bir yurt parçasıdır.

Alanın sosyal-ekonomik durumu ve gelişme hızı oldukça dengeli olup bütün memleket için, ileriki gelişmeler yönünden, ulaşılması arzulanan bir norm olarak göze alınabilir.

XVI. Göller Alanı. (Merkezi : Denizli)

İller	Bugünkü ilçeler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
87. Denizli ili.						
—	Denizli, Sarayköy,	2.032	28,90	59,99	66,93	53,97
—	Acıpayam, Çameli,	2.663	77,34	45,38	50,81	36,43
—	Tavas, Kale,	2.277	61.47	50,91	57,27	52,78
		6.972	267,71	156,28	175,01	143,18
88. Burdur ili.						
—	Burdur, Ağlasun, Bucak,	3.686	104,99	59,23	58,14	(55,00)
—	Tefenni, Gölhisar,					
Yeşilova,		3.198	75,16	24,64	27,78	(25,00) (x)
		6.884	180,15	83,87	85,92	(80,00)
89. Isparta ili.						
—	Isparta, Atabey,	1.035	62,85	44,66	54,65	(50,00) (x)
—	Keçiborlu, Uluborlu,					
Senirkent,		1.430	39,35	17,22	20,65	(20,00) (x)
—	Dinar Dazkırı, Çardak,	2.795	86,17	36,12	37,96	(36.78) (x)
—	Çal. Çivril,	3.036	104,58	63,35	52,77	43,30
		8.296	292,95	161,35	166,03	100,08
90. Yalvaç ili.						
—	Yalvaç, Doğu-Karaağaç,					
Gelendost,		3.001	88,11	54,33	55,69	(55,00) (x)
—	Eğridir, Sütçüler,	2.804	51,40	28,60	30,00	(30,00) (x)
		5.805	139,51	82,93	85,69	85,00
Alanın nüfus toplamı		27.957	881,32	484,43	512,65	458,26
1965 nüfus sayımı geçici rakamlarına göre durum						
—	Denizli ili	(Denizli		61,820)	301,00	
—	Burdur »	(Burdur		28,960)	194,86	
—	Isparta »	(Isparta :		42,970)	318,50	
—	Yalvaç »	(Yalvaç		10,865)	151,53	
					965,89	

Notlar.

x) Bu parantez içindeki rakamlar. V. Cuinet'in verdiği toplu rakamlar göz Önünde tutularak tahmin edilmiştir.

1. Alanın şehirleşme durumu.

İller		1927		1965	
		Şehirli	Köylü	Şehirli	Köylü
— Denizli	ili	22,90	133,38	77,97	223,03
— Burdur	»	12,85	71,02	54,60	140,26
— Isparta	»	15,85	145,50	66,90	251,60
— Yalvaç	»	7,40	75,53	26,26	125,27
		59,00	428,43	225,73	640,16

2. Alanın nüfus artışının miktar ve oranları.

1) Genel nüfus artışı	: Miktarı:	481,46	
	Oranı, yüzde :	100	(200)
2) Köy nüfusunun artışı	: Miktarı:	211,73	
	Oranı, yüzde :	50	(150)
3) Şehir nüfusunun artışı	: Miktarı:	166,73	
	Oranı, yüzde :	281,3	(381,3)

XVII. Ortayurt Alanı. (Merkezi Konya)

İller Bugünkü ilçeler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
91. Konya ili.					
— Konya, Çumra, Sarayönü,	10.400	276,33	140,29	110,94	61,03
— Cihanbeyli, Kulu,	6.143	72,23	20,60	—	—
	16.543	348,56	160,89	110,94	61,03
92. Aksaray ili.					
— Aksaray, Ortaköy,	6.982	143,62	71,80	65,65	(60,00) (x)
— Şereflikoçhisar,	2.453	60,69	38,97	35,40	19,82
	9.435	204,31	110,77	101,05	79,82
93. Akşehir ili.					
— Akşehir, Doğanhisar,	1.870	89,44	46,06	64,61	39,81
— Beyşehir,	2.164	72,12	38,95	41,75	39,92
— Ilgın, Kadınhanı,					
Yunak,	5.477	102,56	55,40	72,72	23,14
	9.511	264,12	140,41	179,08	102,87
94. Ereğli ili.					
— Ereğli, Ulukışla.	6.471	103,88	53,58	50,95	22,15 ?
— Karapınar,	2.669	29,36	16,65	20,64	25,92
	9.140	133,24	70,23	71,59	48,07
95. Karaman ili.					
— Karaman,	4.657	78,52	37,08	57,05	21,41
— Hadım, Bozkır, Seydi-					
şehir.	5.523	139,25	86,50	78,48	80,78
	10.180	217,77	123,58	135,53	102,19
Alanın toplam nüfusu	54.809	1.168,00	605,88	598,19	393,98

1965 nüfus sayımı geçici rakamlarına göre durum:

— Konya ili	(Konya	157,800)	412,24
— Aksaray ili	(Aksaray :	24,350)	231,24
— Akşehir »	(Akşehir :	25,265)	299,48
— Ereğli »	(Ereğli	38,240)	152,60
— Karaman »	(Karaman :	26,115)	239,89
			1.335,45

1. Alanın şehirleşme durumu.

İller	1927		1965	
	Şehirli	Köylü	Şehirli	Köylü
— Konya ili	47,29	113,60	190,29	221,95
— Aksaray ili	7,24	103,43	35,92	195,32
— Akşehir »	9,29	131,12	57,23	242,25
— Ereğli »	7,48	62,25	51,25	101,35
— Karaman »	8,18	115,40	38,97	200,92
	79,58	525,80	373,84	981,79

2. Alanın nüfus artışının miktar ve oranları.

1) Genel nüfus artışı	Miktarı :	729,57	
	Oranı, yüzde :	120	(220)
2) Köy nüfusunun artışı :	Miktarı :	435,99	
	Oranı, yüzde :	82,8	(182,8)
3) Şehir nüfusunun artışı :	Miktarı :	294,06	
	Oranı, yüzde :	370	(470)

XVIII. Erciyes Alanı (Merkezi : Kayseri)

İller Bugünkü üçeler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
96. Kayseri ili.					
— Kayseri, Felahiye,					
Tomarza,	4.420	244,58	110,00	154,82	— (x)
— Bünyan, Sarioğlan,	2.516	61,17	37,00	40,80	— (x)
— Pınarbaşı, Sarız,	4.571	70,01	44,95	51,45	833 1
	11.507	375,76	184,95	247,07	83,31
97. Kırşehir ili.					
— Kırşehir, Kaman,	3.974	125,40	67,73	73,80	46,41
— Mucur, Hacıbektaş,	1.719	39,40	15,02	8,65	— (x)
— Yerköy, Çiçekdağı,					
Şefaattli,	3.479	85,99	20,11	21,45	10,18
	9.172	250,79	102,86	103,90	56,59
98. Nevşehir ili.					
— Nevşehir, Derinkuyu,	1.462	68,20	43,07	50,28	— (x)
— Avanos, Kozaklı,	1.849	46,44	24,19	25,50	21,97
— Ürgüp, Gülşehri. İncesu,	2.498	68,01	38,88	73,15 (?)	— (x)
— Boğazlıyan, Çayıralan.	3.618	79,24	57,08	59,78	40,63
	9.427	261,89	163,22	208,71	62,60

Notlar.

x) Bunların nüfusu ayrı ayrı verilmemektedir.

99. Niğde ili.

— Niğde, Bor, Çamardı,	5.801	154,28	87,12	105,26	— (x)
— Develi, Yahyalı, Yeşilhisar,	4.498	89,29	51,08	49,13	— (x)
	10.299	243,57	138,20	154,30	—
Alanın nüfus toplamı	40.299	1.132,01	589,23	714,17	624,78 (xx)
— Kayseri sancağı : 210,73					
— Kırşehir sancağı 119,14 (Denek-Madeni/Keskin için çıkacak)					40,59
— Niğde sancağı <u>193,00</u> (Aksaray için 60,00 çıkacak)					
Toplam	422,28	(Çıkarmalar yapıldıktan sonra)			

1965 nüfus sayımı geçici rakamlarına göre durum :

1965 nüfus sayım geçici rakamlarına göre durum :

—Kayseri ili	(Kayseri	: 126,915)	415,94
—Kırşehir »	(Kırşehir	: 24,710)	278,92
—Nevşehir »	(Nevşehir	: 21,050)	287,71
—Niğde »	(Niğde	: 21,640)	272,69
			1.255,26

1. Alanın şehirleşme durumu.

İller	Şehirli	1927	Köylü Şehirli	1965	Köylü
—Kayseri ili	39,54	145,41	141,69		274,25
—Kırşehir »	12,74	90,12	53,46		225,46
—Nevşehir »	13,45	149,77	45,56		242,15
—Niğde »	27,73	110,47	58,45		214,24
	93,46	495,77	299,16		956,10

2. Alanın nüfus artışının miktar ve oranları.

1) Genel nüfus artışı :	Miktarı : 666,03	
	Oranı, yüzde : 113	(213)
2) Köy nüfusunun artışı :	Miktarı : 450,33	
	Oranı, yüzde : 90	(190)
3) Şehir nüfusunun artışı :	Miktarı : 205,70	
	Oranı, yüzde : 200	(300)

xx) Cuinet'in toplu rakamları ile birlikte ölüp hesabı şöyledir

XIX. Kızılırmak Alanı. (Merkezi Sivas)

İller Bugünkü ilçeler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
100. Sivas ili.					
— Sivas, Hafik (Koçhisar),	6.194	207,66	93,91	133,10	136,48 (x)
— Şarkışla, Gemerek,	3.772	95,40	50,21	54,56	65,59
— Yıldızeli (Yenihan),	2.856	62,10	37,43	41,19	49,89
	12,822	365,16	181,55	228,85	251,96
101. Divriği ili.					
— Divriği, Kangal,	6.574	106,34	58,58	71,32	88,90 (x)
— Zara, İmranlı,	3.685	87,57	47,77	59,37	57,95
	10.259	193,91	106,35	130,69	146,85
102. Kelkit ili (Şebinkarahisar).					
— Şebinkarahisar, Alucra,	2.996	65,32	39,69	82,98	32,68
— Koyulhisar, Suşehri,	2.611	82,92	45,90	54,44	29,41
— Refahiye,	1.747	35,26	14,15	25,97	24,12
	7.354	183,50	99,74	163,39	86,21
103. Tokat ili.					
— Tokat. Almus,	2.672	107,05	76,48	107,75	82,50
— Niksar, Reşadiye.					
Erbaa.	3.665	165,02	110,94	119,84	62,70
	6.337	272,07	187,42	227,59	145,20
104. Yozgat ili.					
— Yozgat, Çekerek,					
Sorgun,	5.441	184,74	113,53	93,43	80,85
— Akdağ-Madeni.					
Sarıkaya,	3.029	81,70	38,00	48,76	32,84
	8.470	266,44	151,53	142,19	113,69
105. Zile ili.					
— Zile,	1.511	74,12	53,20	72,67	57,20
— Turhal, Artova,	2.107	91,47	21,99	—	—
	3.618	165,59	75,19	72,67	57,20
	48.860	1.446,6	801,78	965,38	801,11
<u>Alanın toplam nüfusları</u>		7			

Notlar.

x) Kangal için Sivas'tan 40.000 nüfus alınarak.

1965 nüfus sayımı geçici rakamlarına göre durum :

— Sivas ili	(Sivas	:	109,165)	389,17
— Divriği ili	(Divriği	:	9,175)	196,01
— Kelkit »	(Şebin-Karah.	:	9,750)	188,66
— Tokat »	(Tokat	:	38,005)	309,11
— Yozgat »	(Yozgat	:	23,160)	288,00
— Zile »	(Zile	:	26,150)	186,74
				1.557,69

1. Alanın şehirleşme durumu.

İller	1927		1965	
	Şehirli	Köylü	Şehirli	Köylü
— Sivas ili	29,71	151,84	121,85	267,32
— Divriği ili	—	106,35	16,75	179,26
— Kelkit »	7,09	82,65	16,78	171,88
— Tokat »	20,43	166,99	63,78	245,33
— Yozgat »	11,02	140,51	29,33	258,67
— Zile »	14,61	60,58	48,76	137,98
		82,86	708,92	297,25
				1.260,44

2. Alanın nüfus artışının miktar ve oranları.

- 1) Genel nüfus artışı Miktarı : 755,91
Oranı, yüzde : 94,4 (194)
- 2) Köy nüfusunun artışı : Miktarı : 551,52
Oranı, yüzde : 77.77 (177,77)
- 3) Şehir nüfusunun artışı : Miktarı : 214,39
Oranı, yüzde : 258,9 (358,9)

Alanların toplu görünüşü :

Alanların toplu görünüşüne geçmeden, tablomuzun başlığını açıklamalıyız. Aşağıki tabloda verilen rakamlardan :

1) altındakiler, alanların yüzölçümleri -olup km-kare olarak okunacaklardır. Sonları 5'e yuvarlanan bu rakamlarda göl ve bataklıklar yoktur. Marmara Denizi ise, nedense, hiç bir istatistikte Türk suyu olarak gösterilmez. Bu suların yüzölçümünü de 10,500 km-kare olarak alırsak, topraklarımızın tüm yüzölçümü 780 780 + 10,500 olarak, ve yuvarlak bir raka.m halinde, 790,000 km-kare olduğu görülür.

2 ve 3) altındakiler, 1927 ve 1965 nüfus sayımları rakamları olup milyon olarak okunacaklardır. Bunlar da yuvarlanmıştır.

4 ve 5) altındakiler, 1927 ve 1965 yıllarındaki nüfus yoğunlukları olup 1 km-karede oturan insan sayışıdır.

6 ve 7) altındakiler milyon olarak, 1927 ve 1965 yılındaki şehir nüfusudurlar. Nüfusları 5,000'den yukarı kasaba ve şehirlerdeki nüfusları gösteren bu rakamlar da yuvarlanmıştır.

8 ve 9) altında, memleketin şehirleşme durumunu izlemek üzere, 1927 ve 1965 yıllarında, yüzde olarak, şehir nüfusunun genel nüfusa oranları gösterilmiştir.

Böylece, 1927 ve 1965 yıllarında, alanların genel görünüşü şöyledir :

Alanlar ve merkezleri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Başyurt (Ankara)	50.990	0,82	2,28	16,1	44,7	0,14	1,14	17	50
Sakarya (Eskişehir)	42.850	0,86	1,59	20	37,4	0,14	0,49	16	31
Marmara (Bursa;)	29.345	0,85	1,62	29	55,2	0,18	0,53	21	32,5
Boğazlar (İstanbul)	27.755	1,26	3,24	45,4	116,7	0,79	2,07	62,7	73,9
Kuzey.Batı (Adapazarı)	35.610	0,92	1,99	25,9	54,5	0,08	0,51	8,7	25,9
Kuzey (Samsun)	31.720	0,79	1,70	24,9	53,6	0,10	0,35	12,6	20,8
Karadeniz (Trabzon)	29.260	0,99	2,05	33,8	70	0,07	0,25	7	12,4
Kuzey ,Doğu (Erzurum)	60.735	0,64	1,66	10,5	27,4	0,05	0,28	7,5	16,1
Doğu (Van)	48.390	0,23	0,80	5	16	0,02	0,12	8,4	15,6
Dicle (Diyarbakır)	40.220	0,46	1,13	11,4	28	0,08	0,27	17,4	24
Fırat (Elâzığ)	42.515	0,54	1,19	12,7	28	0,07	0,27	13	23
Güney (Gaziantep)	46.560	0,73	1,68	15,7	36	0,17	0,51	23,3	30,3
Çukurova (Adana)	39.845	0,69	1,69	17,3	50	0,17	0,79	24,6	40'
Akdeniz (Antalya)	25.655	0,26	0,59	10,2	23	0,02	0,13	8	22
Batı/Ege (İzmir)	44.630	1,28	2,81	28,7	63	0,39	1,06	30	. 38

Göller (Denizli)	27.955	0,48	0,96	17,2	34,3	0,06	0,22	12,5	23,5
Ortayurt (Konya)	64.810	0,60	1,33	10,9	24,3	0,08	0,37	13,3	28
Erciyas (Kayseri)	40.405	0,59	1,25	14,6	30,9	0,09	0,30	15	24
Kızılırmak (Sivas)	48.860	0,80	1,56	16,4	32	0,08	0,30	10	20
Toplam	778.110	13,79	31,39	—	—	2,78	9,96	—	—
Ortalamalar	—	—	—	17,7	40	—	—	20,1	31,7

Bir alternatif olarak :

Boğazlar için : Üçdeniz (Karadeniz, Marmara-Denizi ve Ege'ye kıvrıdaş olduğundan)

Marmara için : Uludağ,

Kuzeybatı için : Üç-Elmas (Demir-Çelik, Orman ve Kömür'den ötürü)

Kuzey için : Tütün-Eli,

Kuzey-Doğu için : Ağrı, da denilebilir.

Yukarıdaki tablo üzerine açıklama yapmak gerekmemekte ve tablo kendiliğinden açıkça konuşmaktadır.

1927-1965 yılları arasındaki nüfus kaymaları :

Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere, 1927-1965 yılları arasındaki sosyal-ekonomik gelişmeler sonunda, memlekette önemli nüfus kaymaları oluşmuştur. Gerçi, 1927 sayımı sonuçlarının yüzde yüz güvenilir olmamalarından ötürü bu kaymaların nicelikleri de tam doğru değilse de, kayma eğilimi ortadadır.

Ancak, burada bu oluşmanın ayrıntıları üzerinde durmadan yalnız sonuçları belirtilmiştir. Bu izlemeyi 1888 yılından buyana başlatarak politik olayların yarattığı değişimler için de yapmak mümkündür. Yukarıki tablolarda 1888 ve 1914 yılları için verilen, ve noksanlıkları açık olan, rakam dizilerini kullanacak okuyucular bu izlemeyi kolayca yapabilirler.

Bu nüfus kaymaları, memleket nüfusunun ağırlık merkezini de kaydırmış olup bunun hesaplanacak eğri üzerinde izlenmesi de çok ilginçtir. Bu eğri ve bunun üzerinde bulunacak ağırlık noktası, içinde bulunduğumuz endüstrileşme davranışlarımızın da bir aynasıdır,

Şimdi, bu nüfus kaymalarını, alanlar ve coğrafya bölgeleri yönünden izliyelim : (Yüzdelere, memleket yüzölçümüne ve nüfusuna göredir)

Alanlar ve merkezleri Yüzölçümleri 1927 nüfusları 1965 nüfusları

	km-kare yüzde		Milyon yüzde		Milyon	Yüzde	
İç-Anadolu							
Başyurt (Ankara)	50.990	6,55	0,82	5,95	2,28	7,25	Çoğalma
Sakarya (Eskişehir)	42.850	5,50	0,86	6,20	1,59	5,05	Azalma
Göller (Denizli)	27.955	3,60	0,48	3,45	0,96	3,05	»
Ortayurt (Konya)	64.810	8,30	0,60	4,50	1,33	4,25	»
Erciyas (Kayseri)	40.405	5,20	0,59	4,25	1,25	4,0	»
Kızılırmak (Sivas)	48.860	6,30	0,80	5,80	1,56	5,0	»
	275.870	35,45	4,15	30,10	8,97	28,60	Gerileme
Marmara kıyılan							
Marmara (Bursa)	29.345	3,80	0,85	6,15	1,62	5,15	Azalma
Boğazlar (İstanbul)	27.755	3,55	1,26	9,15	3,24	10,30	Çoğalma
	57.100	7,35	2,11	15,30	4,86	15,45	İlerleme
Karadeniz kıyıları							
Kuzey. Batı (Adapazarı)	35.610	4,70	0,92	6,65	1,99	6,35	Azalma
Kuzey (Samsun)	31.770	4,0	0,79	5,70	1,70	5,40	»
Karadeniz (Trabzon)	29.260	3,80	0,99	7,20	2,05	6,55	»
	96.590	12,50	2,70	19,55	5,74	18,25	Gerileme
Doğu Anadolu							
Kuzey-Doğu (Erzurum)	60.735	7,90	0,64	4,60	1,66	5,25	Çoğalma
Doğu (Van)	48.390	6,20	0,23	1,65	0,80	2,55	»
	109.125	14,10	0,87	6,30	2,46	7,80	İlerleme
Dicle-Fırat boylan							
Dicle (Diyarbakır)	40.220	5,15	0,46	3,30	1,13	3,60	Çoğalma
Fırat (Elâzığ)	42.515	5,45	0,54	3,90	1,99	3,80	Azalma
Güney (Gaziantep)	46.560	6,0	0,73	5,30	1,68	5,35	Çoğalma
	129.295	16,60	1,73	12,50	4,0	12,75	İlerleme
Akdeniz kıyılan							
Çukurova (Adana)	39.845	5,10	0,69	5,0	1,96	6,25	Çoğalma
Akdeniz (Antalya)	25.655	3,30	0,26	1,85	0,59	1,90	»
	65.500	8,40	0,95	6,85	2,55	8,15	İlerleme
Batı (İzmir)	44.630	5,60	1,28	9,30	2,81	9,0	Azalma
Genel Toplam	778.110	100,0	13,79	100,0	31,39	100,0	

“MİLÎ MÜCADELE VE CUMHURİYET DEVRİ İÇİŞLERİ BAKANLARI”

Nurten SONSOY
Bakanlık Kütüphane M.

Memleketin iç güvenliği. ve sivil savunması yanında kamu hizmetlerinin kolaylık, sürat ve eşit şartlarla faydalanılmasını sağlamak üzere Türkiye’yi İdarî teşkilât kademelerine ayırmak; nüfus kayıtlarını düzenlemek; mahallî idarelerin merkezle karşılıklı bağ ve ödevlerini düzenliyerek il özel idaresi, belediyeler ve köylerin demokratik esaslara uygun şekilde teşkilâtlanmalarını ve bunların yapacakları görevlerle orantılı gelir kaynaklarına sahip kılınmalarını sağlamak gayesiyle kurulmuş olan Bakanlığımızın tarihçesi kısaca şöyledir :

Osmanlı İmparatorluğunda askerî ve mülkî işlerin âmiri “Veziri Âzamı”. Üçüncü Selim ve İkinci Mahmut zamanlarında mülkî işlere “Kethüda Bey” bakmakta idi. Daha sonra bu tabir yerini “Umuru Mülkiye Nezareti” o da “Dahiliye Nezareti”ne terketmiştir. Millî Hükümetin kuruluşunda “Nezaret” unvanı “Vekâlet” olmuş (1920); sonralara “Bakanlık” denilmiştir. (1940).

Cumhuriyet. Devri, İçişleri Bakanlığı 19 Mayıs 1930 tarihinde 1624 sayılı kanunla kurulmuştur.

Osmanlı İmparatorluğundan zamanımıza kadar bu teşkilât, memleketin mülkî İdarî, inzibatî ve kısmen sosyal işlerini kısacası iç hayatına ait olan meseleleri yürütmüştür.

Toplum düzeni içerisinde bu çok önemli vazifeleri tedvir eden Bakanlığımızın başında Millî Hükümetin kuruluşundan bugüne kadar görev almış Bakanlarımızın biyografisini vermeğe çalışacağım.

Kırkıncı yılını tamamlayan “Türk İdare Dergisi”nde bugüne kadar Bakanlarımızı tanıtmak gayesiyle herhangi bir yazının yayınlanmaması şüphesiz ki bir eksikliktir. Bu gaye ile idareci arkadaşlara sırasıyla Bakanlarımızı tanıtarak faydalı olabilirim kendimi mutlu sayacağım.

**1920-1968 YILLARI ARASINDAKI İÇİŞLERİ BAKANLARI
SIRASIYLA ŞUNLARDIR :**

- 1 — Câmî Bey (Câmi Baykut)
- 2 — Hakkı Behiç Bey (Hakkı Behiç Bayış)
- 3 — Nâzım Bey (Nâzım Öztelli, Resmor)
- 4 — Refet Paşa (Refet Bele)
- 5 — M. Ata Bey (Mehmet Ata Atay)
- 6 — Refet Paşa (Refet Bele)
- 7 — Ali Fethi Okyar
- 8 — Ferit Tek
- 9 — Recep Peker
- 10 — Mehmet Cemil Uybadın
- 11 — Şükrü Kaya
- 12 — Dr. Refik Saydam
- 13 — Faik Öztrak
- 14 — Dr. Fikri Tüzer
- 15 — Recep Peker
- 16 — Hilmi Uran
- 17 — Şükrü Sökmensüer
- 18 — Münir Hüsrev Göle
- 19 — Mehmet Emin Erişirgil
- 20 — İbrahim Rukneddin Nasuhioğlu
- 21 — Halil Özyörük
- 22 — Fevzi Lütü Karaosmanoğlu
- 23 — Ethem Menderes a
- 24 — Dr. Namık Gedik
- 25 — Ethem Menderes
- 26 — Dr. Namık Gedik
- 27 — Tümgeneral Muharrem İhsan Kızıloglu
- 28 — Nasır Zeytinoglu
- 29 — Ahmet Topaloğlu
- 30 — Sahir Kurutluoğlu
- 31 — Hıfzı Oğuz Bekata
- 32 — İlyas Seçkin
- 33 — Orhan Öztrak
- 34 — İsmail Hakkı Akdoğan
- 35 — İzzet Gener
- 36 — Dr. Faruk Sükan

1 — CAMİ BEY (Cami Baykut)

1877 yılında İstanbul'da doğmuştur. Harbiye Mektebini bitirdikten ve bir müddet askerlikte bulunduktan sonra, Osmanlı Mebusan Meclisi I. ve II. devrelerine Fizan Mebusu ve IV. devresiyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi I. devresinde Aydın Mebusu olarak iştirak etmiştir.

3 Mayıs 1920 tarihinden 13 Temmuz 1920 tarihine kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin ilk Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa etmiştir.

Evli ve dört çocuk babası idi.

2 — HAKKI BEHİÇ BEY (Hakkı Belik; Bayıç)

1884 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Hafız Mehmet Emin Efendinin oğlu olan Hakkı Behiç Bey Nümune-i Terakki Mektebinde okumuş, 1905 yılında Mülkiyeden mezun olmuştur. 1906 da Hazine-i Maliye idaresi Memurluğunda, 1910 da aynı yer Varidat Muhasebesi Tahsilât kalemi Mesâlih-i Cârîye Kâtipliğinde; aynı yıl Adana, 1911 de Ankara, 1912 de Manastır Vilâyetleri Tahrirat Müdürlüklerinde bulunmuştur.

Birinci Büyük Millet Meclisinde Kırşehir Mebusu olmuş, Bilecik Mutasarrıfı iken T.B.M.M. ne Denizli Mebusu olarak iştirak etmiştir. 17 Temmuz 1920 tarihinden 7 Ağustos 1920 tarihine kadar Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa etmiştir.

Evli ve dört çocuk babası olup; Fransız ve İngiliz dillerini bilirdi.

3 — NAZIM BEY (Nâzım Öztelli), (Nâzım Resmor)

1869 tarihinde Erzurum'da doğmuştur. Mülkiye'yi bitirdikten sonra Ordu Mühimme Kâtipliğinde; Adana, İşkodra, Yanya Mektupçuluklarında; Gevgili, Hama Mutasarrıflıklarında; Van ve Harput Valiliklerinde bulunmuştur.

Birinci Büyük Millet Meclisine Tokat Mebusu olarak iştirak etmiş ve 4 Eylül 1920 tarihinden 6 Eylül 1920 tarihine kadar da Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa etmiştir.

Evli ve üç çocuk babası idi.

4 — REFET PAŞA (Refet (Bele))

1881 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1898 yılında Harbiyeden Kurmay subay olarak mezun olduktan sonra orduya katılmış, birçok savaflara girerek çeşitli hizmetlerde bulunmuştur. Jandarma Genel Komutanlığı, Ordu Komutanlığı, Anadolu'da, çıkan isyanlar sırasında da Güney Cephesi Komutanlığı yapmıştır. Kurtuluş Savaşı başladığı sıralarda rütbesi miralay (albay) olan Refet Paşa, Kolordu Komutanı sıfatıyla katıldığı İnönü ve Sakarya Savaşlarındaki üstün başarısından dolayı kendisine generallik rütbesi verilmiştir. General Refet Bele'nin Mudanya Mütarekesinden üç gün sonra; İstanbul daha yabancı devlet ordularının işgali altındayken Millî Mücadele Ordusunun mümessili olarak Türk Askerleri ile şehre girmesi halk tarafından coşkun bir heyecanla karşılanmıştır. Refet Paşa'nın bu hareketi yıllardan beri esaret içinde yaşamış olan İstanbul halkını galeyana getirmiştir.

Millî Mücadelenin askerî lideri Gn. Bele daha sonra Millî Müdafaa Vekilliğine getirilmiştir. Birinci, ikinci ve beşinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde de İstanbul Mebusu olmuştur.

6 Eylül 1920 tarihinden 21 Mart 1921 tarihine kadar ve sonra tekrar 30 Haziran 1921 tarihinden 5 Ağustos 1921 tarihine kadar asaleten ve 5 Ağustos 1921 den 10 Ekim 1921 tarihine kadar da Millî Müdafaa Vekili olarak vekâleten Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa etmiştir.

1926 yılında mebusluktan ve ordudan ayrılmıştır.

5 — M. ATA BEY (Mehmet Ata A tay)

Şer'i hâkimlerinden Mehmet Hilmi Efendinin oğludur. 1887 yılında Nevşehir'de doğmuştur. Karaman Rüştîyesinde okumuş ve sonra 1905 yılında Mülk iye-i Şahaneyi bitirdikten sonra Konya Maiyet Memurluğuna tâyin edilmiştir. Orada stajını tamamladıktan sonra 1908 de Ürgüp, 1910 da Karaağaç* 1911 de Aziziye, 1913 de Karaman Kaymakamlıklarında; Sivas Mektupçuluğunda; Yozgat, Maraş Mutasarrıflıklarında bulunmuş, bu vazifeden sonra Meclis-i Mebusan'a 1919 da Niğde Mebusu olarak girmiştir. Meclisin İngilizler tarafından Kapatılması üzerine Ankara'ya gelmiş ve Büyük Millet Meclisine Niğde Mebusu olarak girmiştir. Birinci, ikincil ve üçüncü devrelerde mebusluğa devam etmiştir.

21 Nisan 1921 tarihinden 30 Haziran 1921 tarihine kadar Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa etmiştir.

Rumca ve Fransızca dillerini bilirdi. Mebus bulunduğu sırada 1/1/1931 tarihinde vefat etmiştir.

6 — REFET PAŞA

(Biyografisi 4 numarada verilmiştir.)

7 — ALİ FETHİ ÖKYAR

1881 tarihinde Pirlepe’de doğmuştur. 1903 de Erkânı Harbiye Mektebinden mezun olmuş, 1913 de de askerlikten istifa etmiş Sofya Sefaretinde bulunmuş 1918 yılında İstanbul Mebusu ve aynı yılda Dahiliye Nazın olmuş; Fakat 1919 da tevkif edilerek Malta’ya götürülmüş, 1921 de Ankara’da İstanbul Mebusu olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine iştirak etmiştir.

Millî Mücadele ve Cumhuriyet Devirlerinin Başvekili, Serbest Fırka Lideri Ali Fethi Bey Hükümetçe ve memlekete: iyi idaresi ve dürüstlüğü ile tanınmış bir zattı. Hürriyet, usul ve kanun taraftarı idi.

10 Ekim 1921 tarihinden 27 Ekim 1923 tarihine kadar Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa etmiştir. Bu vekilliği sırasında Londra, ve Roma’da temaslarda bulunmuş ve döndüğünde Misak-ı Millîyi, gerçekleştirecek bir sulhun, ancak askerî bir zaferle mümkün olacağı noktasında toplanan fikrini temaslariyle beraber izah etmiştir.

3 Kasım 1921 tarihinden 3 Mart 1925 tarihine kadar Başvekillik vazifesini ifa eden Ali Fethi bey İcra Vekilleri Heyeti Başkanlığa Büyük Millet Meclisi Reisliğini de yapmıştır. 26 Mart 1925 tarihinde Paris Sefaretine tayin edilmiştir.

Evli ve iki çocuğu vardı. Fransızca ve İngilizce bilirdi.

8 — FERİT TEK

1878 tarihinde Bursa’da doğmuştur. 1896 da Erkânı Harbiye Mektebinden kurmay subayı olarak çıkmıştır. Hürriyetçi fikirlerinden dolayı askerlikten tard edilmiş fakat sonra tekrar orduya alınmıştır. 1900 de Avrupa’ya kaçarak Paris Ulûmu Siyasiye Mekte-

bini bitiren Ferit Tek, Meşrutiyetin ilânında yurda dönmüş ve Balkan Harbine Yüzbaşı olarak katılmıştır.

1909 tarihinde Meclisi Mebusana Kütahya Mebusu seçilmiş ve aynı zamanda Mülkiye Mektebinde Siyasî Tarih Hocalığında bulunmuştur. 1918 tarihinde Kiel Başkonsolosluğunda, 1919 da Ferit Paşa Kabinesinde Nafia Nazırlığında ve Maliye Nazırlığı vekâletinde bulunmuştur.

1920 tarihinde İstanbul Mebusluğuna seçilmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışında meclise iltihakla Maliye Vekili ölmüştür. 1921 tarihinde Paris mümessilliğine tayin edilmiş ve 1923 de tekrar Kütahya Mebusluğuna seçilmiştir.

30 Ekim 1923 tarihinden 21 Mayıs 1924 tarihine kadar Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa etmiştir. Bilâhare sırasıyle Londra, Varşova ve Tokyo Büyükelçiliklerinde bulunmuştur.

Ferit Tek, zamanında birçok hücumlara uğramış hakkında riayet ağır yazıla" yazılmıştır. Dahiliye Vekilliğinden; "Fırari Ermeni zenginlerinin memlekete avdeti meselesinden" dolayı istifa etmiştir.

9 — RECEP PEKER

1888 yılında İstanbul'da doğmuştur. Harb Akademisinden mezun olduktan sonra orduya iltihak ile muhtelif kurmay vazifelerinde bulunmuş ve Millî Mücadeleye iştirak ederek 1923 senesinde Kütahya Mebusluğuna seçilmiştir.

Recep Peker Millî Türk İstiklâl tarihinde kıymetli bir devlet adamı olarak yer almıştır. Aynı zamanda Halk Partisinde ve Atatürk'ün yanında uzun yıllar çelişmiş ve değerli hizmetler etmiş kıymetli bir partidir de. Halk fırkası içinde, umumî efkârın tereddüde düştüğü mevzuları isabet ve kat'iyetle münakaşasız ve tefsirsiz, mutlak otorite ile halledecek şahsiyet olarak tanınmıştır.

Nafia Vekilliği sırasında 1525 sayılı Yol Mükellefiyeti Kanununu çok enerjik çalışmalarla Büyük Millet Meclisine tedvin ettirmiş ve bir hayli emek sarf etmiştir.

İsmet Paşa'nın İkinci Kabinesinde Millî Müdafaa Vekilliği yapmıştır. Müteaddit defalar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinde bulunmuştur.

21 Mayıs 1924 tarihinde Dahiliye vekilliği vazifesine başlamış, İstanbul Belediye Reisinin ahali tarafından seçilmesi, hakkında Vekiller Heyetinin aldığı karara muhalif kalan Recep Bey 5 Ocak 1925 tarihinde istifa etmiş yerine Cemil Bey tayin edilmiştir. Sonra, tekrar 17 Ağustos 1942 tarihinden 20 Mayıs 1943 tarihine kadar ikinci defa Dahiliye Vekilliği yapmıştır.

6 Ağustos 1946 tarihinden 9 Eylül 1947 tarihine kadar Başkanlık vazifesini ifa eden Recep Peker 1935-1942 yılları arasında Ankara ve İstanbul Üniversitelerinde inkılâp Tarihi dersleri vermiştir. Çok partili devreye Recep Peker'in Başbakanlığı sırasında girilmiş ve ilk seçimler onun başbakan ol arak bulunduğu sırada yapılmıştır.

1950 yılında vefat etmiştir.

10 — MEHMET CEMİL UYBADIN

1881 yılında İstanbul'da doğmuştur. Ecdadı Darendelidir.

Fatih Askerî Rüştiyesi, Kuleli İdadisi, Harbiye ve Erkânı Harbiye Mekteplerini bitirdikten sonra orduya yüzbaşı olarak katılmıştır. Yurdun muhtelif yerlerinde muhtelif askerî vazifelerde bulunmuştur. 1910 senesinde kurs görmek üzere Almanya ve Avusturya'ya gitmiştir.

Askerî komutanlıklarda butlunmuş olan Mehmet Cemil Bey 1923 yılında Çatalca Mıntıka Komutam iken Türkiye Büyük Millet Meclisinin ikinci devresinde Tekirdağ Mebusu seçilmiştir. 21 Mayıs 1924 tarihinden 6 Ocak 1925 tarihine kadar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği yapmıştır.

6 Ocak 1925 tarihinden 2 Kasım 1927 tarihine kadar Fethi Bey ve İsmet Paşa Kabinelerinde Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa etmiştir.

11 — ŞÜKRÜ KAYA

Tanınmış Fikir ve siyaset, adamı olan Şükrü Kaya 1883 yılında İstanbul'da doğmuştur. Galatasaray ve Paris Hukuk Fakültesinden mezundur.

Devlet hizmetine 16 Şubat 1912 tarihinde Hariciye Nezareti Umum-u Ticariye Şubesi Dördüncü sınıf Kâtipliği ile girmiştir.

Bundan sonra değişik birçok vazifelerde bulunmuş ve birinci sınıf Mülkiye Müfettişi iken 11 Ağustos 1923 tarihinde Menteşe Vilâyetinden Mebus seçilmiştir. Mülkiye Müfettişliği sırasında, Lozan'ın Birinci safhasına müşavir olarak katılmıştır.

30 Ağustos 1924 tarihinden 22 Aralık 1924 tarihine kadar Ziraat Bakanlığı'nda; 22 Aralık 1924 tarihinden 3 Mart 1925 tarihine kadar da Hariciye Vekilliği vazifelerinde bulunmuştur. Ayrıca 2 Kasım 1927 tarihinden 11 Kasım 1938 tarihine kadar Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa etmiştir.

Eski adıyla “Vilâyetlerevi”, bugünkü adıyla İçişleri Bakanlığı binası Şükrü Kaya'nın hususi gayreti ve himmeti ile meydana gelmiştir. Bugün halen çıkmakta olan “Türk İdare Dergisi”de yine Şükrü Kaya Bey'in gayreti ile yayınlanmağa başlamıştır.

(Atatürk'ün emrinde, Atatürk'ün izinde) Şükrü Kaya'nın Cumhuriyet Hükümeti hayatında düsturu daima bu olmuştur. Ve bütün arkadaşlarına bu düsturu aşlamıştır.

1938 seçiminde Milletvekili olamamıştır. İlmî ve Edebî Tercümelerinden bazıları kitap şeklinde neşrolunmuştur. Zamanında muhtelif gazetelerde siyâsî ve İlmî yazıları çıkmıştır.

11 Ocak 1959 tarihinde hakkın rahmetine kavuşmuştur.

12 — REFİK SAYDAM

1881 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1905 yılında Askerî Tıbbiyeden yüzbaşı olarak çıkmıştır. 1910 yılında Hükümet tarafından ihtisas yapmak üzere Almanya'ya gönderilmiştir. Balkan Harbi çıkınca memlekete dönerek orduda muhtelif vazifelerde bulunmuştur.

19 Mayıs 1919 da Mustafa Kemâl'in maiyetinde Anadolu'ya geçerek Milli Mücadeleye iştirak etmiştir. Bayazıt Vilâyetinden Mebus seçilmiş ve gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi gerek Cumhuriyet Hükümetinde fasılalarla 1937 yılına kadar beş defa Sıhhat ve içtimâî Muavenet Vekilliği vazifesinde bulunmuştur. Memleketin sıhhi durumu ile çok yakından alâkadar olmuş ve malî imkânlar nisbetinde memleket hastahanelerinin çoğaltması için gayretler göstermiştir.

Atatürk'ün ölümü üzerine 11 Kasım 1938 tarihinde Dahiliye Bakanlığına tayin edilmiş ve bu vazifeden 25 Ocak 1939 tarihinde ayrılmıştır. Aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği de yapmıştır.

26 Ocak 1939 tarihinden 7 Temmuz 1942 tarihine kadar Başbakanlık vazifesini ifa etmiştir. (A) dan (Z) ye kadar devlet mekanizmasının değişmesi lâzımdır, tezini ilk defa ortaya koyan devlet adamı Refik Saydam'dır. Modern dünya ile Türkiye arasında bir köprü kurmak isteyen ve bunu tahakkuk ettirmek için samimiyetle karar vermiş ol'.an bir zattır. Geniş görüşlü, çalışkan, dürüst ve kibar halli bir devlet adamı olarak tanınmıştır.

İstanbul'un iase durumunu düzeltmek üzere İstanbul'da çalıştığı sılada kalp sektesinden 7 Temmuz 1942 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi Ankara'ya nakledilmiştir.

13 — FAİK ÖZTRAK

Malkara Bidayet Mahkemesi Baş Katibi Ali Rıza Efendinin oğludur. 1882 yılında Malkara'da doğmuştur. Malkara Rüştîyesinde ve Edirne Mülki idadisinde okumuştur. Mülkiyeden mezuniyetini müteakip 1906 da tâyin edildiği Edirne Maiyet Memurluğunda Kaymakamlık stajını tamamladıktan sonra, 1910 da Çorlu, 1912 de Sofulu, 1913 de Keşan, 1914 de Cesr-ı Ergene-Uzunköprü Kaymakamlıklarında; 1917 de Nablûs, 1918 de Denizli Mutasarrıflıklarında görevlendirilmiştir. Bu vazifede iken Millî Mücadelenin ilk yıllarında, Mütâreke'yi müteakip büyük yararlıklar göstermiş; Millî Kuvvetleri Denizli havalisinde geniş ölçüde desteklemiş.

Büyük Millet Meclisinin Ankara'da teşekkülü ve Denizli havalisinin Yunanlılar tarafından işgali üzerine Denizli Mutasarrıflığından ayrılıp 1920 Haziranında Dahiliye Vekâleti Memurin ve Sicil Müdürlüğüne; aynı yıl Teftiş Heyeti Umum Müdürlüğüne tayin edilmiştir. Bu vazifede iken Eylül 1920 de Cebelibereket, Mayıs 1923 de Tekirdağ Mebusluklarına; 1938 de Büyük Millet Meclisi Reis Vekilliğine seçilmiştir.

26 Ocak 1939 tarihinden 7 Mayıs 1942 tarihine kadar Dahiliye Vekilliğinde bulunmuştur. 1944 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Gurup Reis Vekilliği yapmıştır. Milletvekilliği Sekizinci devreye kadar devam etmiştir. Dahiliye Vekilliği sırasında Kaymakamlık Kursunu meydana getirmek gibi hayırlı bir icraatı vardır.

30 Mayıs 1950 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir.

14 — FİKRİ TÜZER

28 Şubat 1873 tarihinde Şumnu'da doğmuştur. 22 Ekim 1905 tarihinde Askerî Tıbbiyeden doktor yüzbaşı olarak çıkmıştır.

Orduda muhtelif vazifelerde bulunduktan sonra Milli Mücadeleye iştirak etmek üzere 28 Mayıs 1921 tarihinde Anadolu'ya geçmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Üçüncü devresinde Erzurum Vilâyetinden Mebus seçilmiştir. 1931 yılında Cumhuriyet Halk Partisi İdare Heyeti Azalığına, 26 Ocak 1939 tarihinde de Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine getirilmiştir.

7 Mayıs 1942 tarihinden ölüm tarihi olan 16 Ağustos 1942 tarihine kadar Dahiliye Vekilliğinde bulunmuştur.

15 — RECEP PEKER

(Biyografisi 9 numarada verilmiştir.)

16 — HİLMİ URAN

Bodrum Belediye Reislerinden İbrahim Ethem Efendinin oğludur. 1884 yılında Bodrum'da doğmuştur. İlk tahsilini kısmen Sakız'da, Rüştîye tahsilini Fethiye ve Demirci'de yaptıktan sonra 1900 senesinde mezun olmuştur. 1908 senesinde Mülkiyeyi bitirerek İzmir Maiyet Memurluğuna tayin edilmiştir. 19/11/1914 yılları arasında Menemen, 1914-1918 yılları arasında Çeşme Kaymakamlıklarında bulunmuş, Mülkiye Müfettişliğine tayin edilmesi üzerine oradan ayrılmıştır. Trabzon'da mülkiye müfettişi olarak vazife gördüğü sıralarda Muğla Mebusluğuna seçilmiştir. İstanbul Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçerek Milli Hükümetçe verilen Antalya Müstakil Mutasarrıflığı ile Adana Vat ilâğı vazifelerini yapmıştır.

Bir aralık, Adana Valiliğinden çekilerek Ankarada ticarî bir şirketin başında iken 1926 senesinde Cumhuriyet Halk Partisi Adana Bölgesi Müfettişliğine tayin edilmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin üçüncü devresinde Adana'dan Mebus seçilmiştir.

1930 senesinin son ayında İsmet Paşa Kabinesine Nafia Vekili tayin edilmiştir. Büyük Millet Meclisinin dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci seçim devrelerinde hep Adana'dan mebus seçilmiş ve bu müddet içinde bazan Kabineye girerek Hükümette, bazan Meclis Reis Vekilliklerinde bazan da parti hizmetlerinde bulunmuştur.

Atatürk'ün 10 Kasım 1938 tarihinde ölümü üzerine yeniden teşekkül eden Celâl Bayar Kabinesine Adalet Bakanı olmuştur.

21 Mayıs 1943 tarihinden 6 Ağustos 1946 tarihine kadar Saraçoğlu Kabinesine Dahiliye Vekili olarak katılmıştır. Vekilliği sırasında bugünkü Bakanlık Kütüphanesini kurmuş ve yığın halinde bir odada kapatılmış kitapları buraya naklettirmiştir. Her fırsatta Kütüphaneyi zenginleştirmeye çalışmıştır. Ayrıca yayınlanmasına bir müddet ara verilen "Türk idare Dergisi"nin de yeniden çıkmasını sağlamıştır.

17 — ŞÜKRÜ SÖKMENSÜER

1891 yılında Üsküp'te doğmuştur. Harp Akademisini bitirdikten sonra birçok askerî ve İdarî hizmetlerde bulunmuştur. İaşe Müsteşarı iken Erzincan Vilâyetinden mebus seçilmiştir.

7 Ağustos 1946 tarihinden 5 Eylül 1947 tarihine kadar Dahiliye Vekilliği vazifesini yapmıştır.

Evli ve üç çocuk babasıdır. Fransızca bilirdi.

18 — MÜNİR HÜSREV GÖLE

1890 yılında Bayburt'ta doğmuştur. İstanbul Nümune-i Terakki Rüstiyesinde okumuş ve 1912 yılında Mülkiyeyi bitirmiştir. Sırasıyle İstanbul Vilâyeti, Kırklareli Mutasarrıflığı Maiyet Memurluklarında; Kof çağız, Pulur, Everek Nahiyeleri Müdürlüklerinde; Kuruçay, Ranya, Akre, Dehük, Erbil, Birecik Kaymakamlıklarında; Kerkük Mutasarrıflığı Vekilliğinde bulunmuştur. Kerkük kaymakamı iken Müterakenin akdini müteakip mezkûr kazada Müdafaa-i Hukuk Teşkilâtı kurup kazanın Fransız işgalinden korunması için Fransızlarla, teşkilâta dahil mücahitlerle birlikte çarpışmıştır. Mükafaat olarak kendisine kırmızı kordelâh İstiklâl Madalyası verilmiştir. Urfa ve havalisinin Fransızlardan kurtarılmasını müteakip önce vekâleten sonra asaleten Urfa Mutasarrıflığına ve Fran-

sızlarla aktedilen (Ankara İtilâf namesi) üzerine de Gaziantep Müstakil Mutasarrıflığına getirilmiştir. Gaziantep'in Fransızlardan teslim alma vazifesi de kendisine verilmiştir. Bu vazifeden Kozan, Afyonkarahisar Müstakil Mutasarrıflıklarına nakledilmiştir. Afyon Mutasarrıflığında iken Büyük Millet Meclisi II. seçim devresinde Erzurum Mebusluğuna seçilmiştir. Bilâhare Maliye Vekâleti Vergiler Temyiz Komisyonu Âzalığına, oradan da İnhisarlar Umum Müdür Muavinliğine getirilmiştir.

Beşinci dönemde tekrar Erzurum Milletvekili olan Münir Hüsrev Göle 5 Eylül 1947 tarihinde İçişleri Bakanlığı vazifesine başlamış, Haşan Saka ve Recep Peker Kabinelerinde İçişleri Bakanlığı vazifesini ifa etmiş Şemsettin Günaltay Kabinesinin geçmesi üzerine 16 Ocak 1949 tarihinde mezkûr vazifeden ve 9. dönemde milletvekilliğinden ayrılmıştır.

19 — MEHMET EMİN ERİŞİRGİL

1891 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1911 yılında Mülkiyeyi sınıfın ikincisi olarak bitirmiştir.

Mezuniyetini müteakip sırasıyla İstanbul Sultanisinde önce Malûmatlı Kanuniye ve İktisadiye sonra Felsefe öğretmenliğinde; Kadıköy Lisesi Müdürlüğünde; İstanbul Dâr-ül-Fünun Felsefe Müderrisliğine; Talim ve Terbiye Heyeti Reisliğinde; Maarif Vekilliği Müsteşarlığında bulunmuştur. 24 Ekim 1936 tarihinde Siyasal Bilgiler Okulu Müdürlüğüne ve İktisadî Doktrinler Tarihi ile Sosyoloji Profesörlüğüne getirilmiştir.

3 Nisan 1942 tarihinde Zonguldak Milletvekilliğine seçilmiştir. İkinci Haşan Saka Kabinesinde Gümrük ve Tekel Bakanlığına; Şemsettin Günaltay Kabinesinde de 17 Ocak 1949 tarihinde İçişleri Bakanlığına getirilmiş 22 Mayıs 1950 tarihinde kabineyle beraber-Bakanlıktan ve Milletvekilliğinden çekilmiştir.

20 — İBRAHİM RUKNEDDİN NASUHIOĞLU

1894 yılında İstanbul'da doğmuştur. Mülkiye ve Hukuk tahsilini yaptıktan sonra 1914 yılında Üsküdar Mutasarrıflığı Maiyet Memurluğu ile Devlet hizmetine girmiştir. 1915 yılında Mâliye Nezareti Vâridat Umum Müdürlüğü Üçüncü Şube Kâtipliğinde bulunmuştur.

Birinci Cihan Harbine yedek subay olarak iştirak eden Rukneddin Nasuhioglu 1922 yılında Başbakanlık şifre Memurluğu; 1923 de Bakırkoy Kaymakamlığı; 1924 de İstanbul Vali Muavinlięi Vekilliği; 1925 de Beyoęlu Kaymakamlığı; 1928 de Osmanlı Bankası İdare Meclisi Ázalıęı; Vefa, Galatasaray Liseleri Tarih Öğretmenliği yapmıştır. 1934 de İçel Valiliğine; 1939 da Dahiliye Vekâleti Mahallî İdareler Umum Müdür Muavinliğine; 1934 yılında Samsun; 1946 da İzmit, 1947 de Aydın, 1948 de Edirne Valiliklerine getirilmiştir. Bir müddet sonra 1949 yılında Merkez Valiliğine nakledilmiştir.

Mayıs 1950 seçimlerinde Edirne Vilâyetinden Milletvekili seçilmiş ve Birinci Adnan Menderes Kabinesinde 23 Mayıs 1950 tarihinden 10 Mart 1951 tarihine kadar İçişleri Bakanlığı vazifesini yapmıştır.

Ayrıca İkinci Adnan Menderes Kabinesine Adalet Bakam alarak dahil olmuştur. Evli ve 1 çocuk babası idi Fransızca bilirdi.

21 — HALİL ÖZYÖRÜK

1284 yılında İzmir’de doğmuştur. Hukuk Mektebini bitildikten sonra 6 Nisan 1906 tarihinden itibaren muhtelif adli vazifelerde bulunmuş ve en son Yargıtay Birinci Başkam iken 14 Mayıs 1950 tarihinde Büyük Millet Meclisine İzmir Mebusu seçilmiştir.

10 Mart 1951 tarihinden 22 Ekim 1951 tarihine kadar Dahiliye Vekilliği vazifesini ifa, etmiştir.

22 — FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU

1900 yılında Manisa’da doğmuştur. İstanbul Halkalı Yüksek Ziraat Mektebini bitirdikten sonra çiftçilik ve gazetecilik yapmıştır.

14 Mayıs 1950 tarihinde Manisa Mebusu seçilmiştir. 22 Ekim 1951 tarihinden 7 Nisan 1951 tarihine kadar İçişleri Bakanlığı görevini yapmıştır.

23 — ETHEM MENDERES

1899 yılında İzmir’de doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra muhtelif mahallî işlerde çakışmıştır.

1950 yılında Aydın Belediye Reisi iken 14 Mayıs 1950 seçimleri sonunda Büyük Millet Meclisine Aydın Mebusu olarak katılmıştır.

4 Ağustos 1952 tarihinden 17 Mayıs 1954 ve sonra tekrar 10 Eylül 1955 tarihinden 13 Ekim 1956 tarihine kadar İçişleri Bakanlığı görevini yapmıştır. Ayrıca Millî Müdafaa Vekilliğinde de bulunan Ethem Menderes evli ve iki çocuk babasıdır. Fransızca bilir.

24 — NAMIK GEDİK

Demokrat Parti iktidarının son Dahiliye Vekili Namık Gedik Devlet Deniz Yollar Başkâtipliğinden emekli Arapkir eşrafından Gedikzâde Kâşif Beyin oğludur. 1911 de Üsküdar'da doğmuştur. 1930 yılında Kabataş Lisesinden 1936 yılında da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. Müteakiben bir müddet sıtma savaşında bulunmuş, yedek subaylık görevini Dersim harekâtında yapmıştır. Aydın ün Çine ilçesinde Dört yal hükümet tabipliğinde bulunduktan sonra, ikinci defa vatanî vazifesini Antalya Alayı Başhekimi olarak yapmıştır

1944 yılında Haydarpaşa Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar Hastanesinde başladığı dahiliye ihtisasını Haydarpaşa Numune Hastanesinde tamamlayarak 1948 yılında dahiliye mütehassısı olmuştur. Aynı yıl Muğla Memleket Hastahanesine tayin edilmiş ve bir müddet sonra aynı hastahanesinin başhekimliğine getirilmiştir. 1950 yılında Haydarpaşa Nümune Hastahanesine tayin edilmişse de 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Aydın Milletvekili seçilmesi üzerine bu vazifeden ayrılmıştır. 1954 ve 1957 seçimlerinde de yine Aydın'dan milletvekili seçilen Doktor Gedik milletvekilliği sırasında Ege Bölgesi Demokrat Parti Müfettişliğini yapmıştır.

18 Mayıs 1954 tarihinden 10 Eylül 1955: 24 Aralık 1956 tarihinden 27 Mayıs 1960 tarihine kadar Dahiliye Vekilliği vazifesini yapmıştır.

29 Mayıs 1960 tarihinde mevkuf bulunduğu Hâp Okulunda intihar etmiştir.

Elliden fazla şiiri, ve birçok hikâyeleri vardır. Şiir ve hikâyelerinden bazıları Servet-i Fünun mecmularında, bazıları da Dr. Veli Behçet Kurdoğlu'nun "Şair Tabipler" adlı kitabında neşredilmiştir. Namık Gedik bu hikâye ve şiirlerinde Namık Kâşif adını kullanmıştır.

Evli ve iki çocuk babası idi.

25 — ETMEM MENDERES

(Biyografisi 23 numarada verilmiştir.)

26 — NAMIK GEDİK

(Biyografisi 24 numarada verilmiştir.)

27 — MUHARREM İHSAN KIZILOGLU

1905 yılında Şebinkarahisar'da doğmuştur. 1918 yılında Sivas'ta Askerî Okula girmiş ve 1926 yılında Harp Okulundan, 1934 de Türk Harp Akademisinden mezun olmuştur. 1937-1939 senelerinde Alman Harp Akademisinde tahsil ve Alman kıt'alarında staj görmüştür. 1955 yılında tuğgeneral, 1958 yılında da tümgeneral olmuş, asker olarak yurt içinde ve dışında birçok hizmetler görmüştür.

27 Mayıs inkılâbını müteakip 28 Mayıs 1960 tarihinde İçişleri Bakam olmuş 6 Şubat 1961 tarihinde Devlet Bakanı ve Başbakan yardımcılığına naklolmuştur.

Vatikan Büyükelçisi iken 1967 senesinde vefat etmiş, cenazesi Türkiye'ye nakledilmiştir.

Evli idi ve İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca dillerini bilirdi.

28 — NASIR ZEYTİNOGLU

1917 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1939 yılında Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Ve sonra 1944 yılından 1951 yılma kadar İsviçre'de yeniden Hukuk Lisansı ve doktorasını vermiştir. Türkiye'ye döndüğü zaman 1951 yılından 1958 yılına kadar hâkimlik yapmıştır.

27 Mayıs inkılâbını müteakip 2 Eylül 1960 tarihinde Devlet Bakanlığına tayin edilmiştir.

6 Şubat 1961 tarihinden 20 Kasım 1961 tarihine kadar İçişleri Bakanlığı görevini yapmıştır.

Evli ve üç çocuk babası olup Fransızca bilir.

29 — AHMET TOPALOGLU

Mustafa Efendinin oğludur. 1914 yılında Adananın Kadırlı ilçesinde doğmuştur. Adana Lisesini bitirdikten sonra Siyasal Bilgi-

ler Fakültesine girmiştir. 1940 yılında mezuniyetini müteakip Pozantı Bucak Müdürlüğü ile idarecilik hayatına başlamıştır. Altıncı dönem kaymakamlık kursunu 1945 yılında bitirdikten sonra Datça, Köyceğiz, Posof, Ardahan ve Nevşehir Kaymakamlıklarında bulunmuştur. 1951 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü Birinci Şube Müdürlüğünde bulunmuş, 1953 de İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğine getirilmiştir. Bu vazifede iken Mayıs 1954 seçimlerinde Demokrat Parti adayı olarak Onuncu dönem Adana Mebusluğuna seçilmiştir.

1957 yılında tekrar idare hayatına dönmüş ve 12 Kasım 1957 tarihinde tayin edildiği Hatay Valiliğinde 27 Mayıs 1960 tarihine kadar çalışmıştır. 1961 seçimlerinde Adana Milletvekili seçilmiş ve ilk Koalisyon Hükümetinde 20 Kasım 1961 tarihinden 26 Haziran 1962 tarihine kadar içişleri Bakam olarak vazife görmüştür.

Halen Millî Savunma Bakanı olan Ahmet Topaloğlu evli ve iki çocuk babasıdır.

30 — SAHİH KURUTLUOĞLU

1910 yılında Kırşehir’de doğmuş, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra hâkimlik ve başsavcı muavinliğinde bulunmuş 1946 seçimlerinde Kırşehir milletvekili seçilmiştir

27 Mayıs ihtilâlinde sonra Kurucu Meclise girmiş müteakiden Basın Yayın ve Turizm Bakanlığına getirilmiş olup, bu defada Cumhurbaşkanlığı kontejanından Senatoya üye seçilmiştir.

26 Haziran 1962 tarihinden 10 Ekim 1962 tarihine kadar içişleri Bakanlığı görevini yapmıştır.

Evli ve bir çocuk babasıdır.

31 — HIFZI OĞUZ BEKATA

17 Mart 1911 tarihinde Ankara’da doğmuştur. Hukuk Fakültesinden mezundur, iktisat ve Ticaret Vekâletinde çeşitli görevlerde bulunan Hıfza Oğuz Bekata kendisinin yazarlığım yaptığı “Çığır Mecmuasını” çıkarmıştır.

1943 yılında Ankara’dan Milletvekili seçilerek siyasî hayata atılmış ve milletvekilliği 1950 yılına kadar devam etmiştir. 1957-1960 yılında tekrar milletvekili olmuştur. Kurucu Meclise Ankara’yı temsilen katılmıştır. 1961 seçimlerinde de Ankara senatörü olmuştur.

Birinci ve ikinci Koalisyon Hükümetlerine Devlet Bakanı olarak giren Hıfzı Oğuz Bekata 17 Ekim 1962 tarihinde İçişleri Bakanlığı vazifesine başlamış 4 Ekim 1983 tarihinde istifa ederek ayrılmıştır.

Halen Büyük Millet Meclisine Ankara Senatörü olarak iştirak etmektedir.

32 — İL YAS SEÇKİN

1818 yılında Ankara'nın Ayaş ilçesinde doğmuştur. 1940 yılında Mülkiyeden mezunu ye teni müteakip Maliye Bakanlığı stajyer memurluğunda ; aynı Bakanlık Vasıtasız Vergiler Umum Müdürlüğü Memurluğunda; Hesap Uzman Muavinliğinde; Hesap Uzmanlığında bulunmuştur.

1850 yılında Hukuk tahsilini bitirdikten sonra avukatlığa başlamıştır. 1957 ve 1861 seçimlerinde Ankara Milletvekili seçilmiş 26 Haziran 1862 tarihinden 18 Ekim 1963 tarihine kadar Bayındırlık Bakam olarak vazife görmüştür.

19 Ekim 1963 tarihinde İçişler Bakanı olmuş ve 26 Aralık 1983 tarihinde İkinci Koalisyon Hükümetinin istifasıyla bu vazifeden ayrılmıştır.

Evli ve iki çocuk babasıdır.

33 —ORHAN ÖZTRAK

1914 yılında Malkara'da doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesini 1938 yılında bitirdikten sonra Ankara, Maiyet Memurluğunda; Tavas Yalova, İsviçre'de hukuk tahsili ve İdarî staj gördükten sonra, Afşin ve Sason Kaymakamlarında; Bitlis Hukuk İşleri Müdürlüğünde ve Mülkiye Müfettişliğinde çalışmıştır. Ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi Merkez İdare Kurulu Üyesi ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreter Yardımcılığı yapmıştır.

26 Haziran 1962 tarihinden 25 Aralık 1963 tarihine kadar Gümrük ve Tekel Bakanlığı görevini yapmıştır.

26 Aralık 1963 tarihinden 20 Şubat 1965 tarihine kadar da İçişleri Bakanlığı görevinde bulunmuştur.

Halen Güven Partisi Genel Sekreteridir. Evli ve iki çocuk babasıdır

34 — İSMAİL HAKKI AKDOĞAN

1019 yılında Yozgat'ta doğmuştur. Hukuk tahsili yapmıştır. PTT Genel Müdürlüğünde, Maliye Bakanlığında, D.D.Y. Genel Müdürlüğünde bir müddet memuriyet yaptıktan sonra 1950 yılında memuriyetten istifa ederek serbest hayata atılmış ve avukatlığa başlamıştır. 10 yıl Yozgat'ta sırasıyla Baro İdare Heyeti Üyeliği, Başkan Vekilliği ve Baro Başkanlığı yapmıştır. 1961 seçimlerinde Yozgat'tan Milletvekili seçilmiştir.

20 Şubat 1965 tarihinde İçişleri Bakanlığı görevine başlamış ve seçimlerin yenilenmesine karar alınması dolayısıyla Anayasanın 109. maddesi gereğince 30 Temmuz 1965 tarihinde istifa etmek suretiyle bu görevden ayrılmıştır. Bakanlığı sırasında, 16 Haziran 1965 tarihinde 627 sayılı kanunla kabul edilen “İçişleri Bakanlığı merkez ve taşra teşkilâtında çalışan memurların maaş intibakı hakkında Kanun”un çıkarılmasını sağlamıştır.

Halen Yozgat Milletvekili olan İsmail Hakkı Akdoğan evli ve beş çocuk babasıdır.

35 — İZZET GENER

1902 yılında Niğde Aksaray'ında doğmuştur. Ankara Lisesinden ve Hukuk Fakültesinden mezundur. İlk defa Fransızca ve Tabu İlimler Öğretmeni olarak Devlet hizmetine girmiştir. Sırası ile; Bayındırlık Bakanlığı Sular Umum Müdürlüğü Muamelât Müdürü, Bayındırlık Yatırımları Müdürü aynı Bakanlık Hukuk Müşaviri ve Teftiş Kurulunda müfettiş olarak vazife görmüştür.

Ekim 1960 tarihinde emekliye ayrılmış ve 1961 de yapılan senato seçimlerine katılarak memleketi olan Niğde'den Türkiye Büyük Millet Meclisi Cumhuriyet Senatosu Üyeliğine seçilmiştir.

Hizmetleri abasında, fahrî olarak Aksaray'da memur ve müsdahdemler için açılan “Yeni Türk Harfleri Kursu”nda öğretmenlik yapmıştır. Ayrıca Ankara 'Türk Dil' Tetkik Kurulunda, Türk Dili çalışmalarında Bayındırlık Bakanlığı temsilcisi olarak katılmıştır.

Suat Hayri Ürgüplü Dörtlü Koalisyon Kabinesine, Anayasanın 109. maddesine göre bağımsız İçişleri Bakanı olarak 29 Temmuz 1965 tarihinde tayin edilmiş, Millet Meclisi seçimlerinin tamamlanması ve Ürgüplü Kabinesinin istifa etmesi sebebiyle 27 Ekim 1965 tarihinde bu görevinden ayrılmıştır.

36 — FARUK SÜKAN

1921 yılında Konya'nın Karaman kazasında doğmuştur. İlk ve Orta tahsilini Karaman'da, lise eğitimini Konya'da yaptıktan sonra 1946 yılında İstanbul. Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. Daha sonra Ereğli'de hekimlik yapmış ve askerlik ödevini Tuzla Uçaksavar Okulunda ikmâl etmiştir.

1950 yılında ihtisas yapmak üzere Fransa'ya gitmiştir. 1953 senesinde memlekete döndüğünde Ereğlide serbest olarak İç Hastalıkları Müttehassıslığında çalışmıştır. 1955 yılında Ereğli İlçesi Belediye Meclisine seçilmiş ve 1957 yılında Belediye Başkanlığına getirilmiştir. Ayrıca Kızılay Başkanlığında ve diğer sosyal cemiyetlerde de görev almıştır.

1960 yılında Şubat ayında Strasbourg'da yapılan Mahallî İdareler Konferansında Türk Belediyelerini temsil etmiştir. 1961 seçimlerinde Konya'dan Milletvekili seçilmiştir.

1961-1962 yıllarında Adalet Partisi Meclisi Grubu Yönetim Kurulunda çalışmış ve 1962 Kasım ayında Partinin Genel İdare Kuruluna, 1963 de Parti Genel Başkan Yardımcılığına seçilmiştir.

1964-1965 yıllarında Strasbourg'da yapılan Avrupa Konseyine Türk Parlementosunu temsilen katılmıştır. 1966 yılında Adalet Partisi Kongresinde Genel İdare Kurulu Üyeliğine seçilmiştir.

Doktor Sükan, Suat Hayri Ürgüplü başkanlığındaki Dördüncü Koalisyon Hükümetinde Sağlık Bakanlığına getirilmiştir. 27 Ekim 1965 tarihinden itibaren de İçişleri Bakanı olarak görev almıştır.

Halen aynı görevde bulunan Dr. Faruk Sükan evli ve dört çocuk babasıdır.

SINIFLANDIRMA

Dr. Nuri TORTOP

Sınıflandırmanın anlamı :

Sınıflandırma bir veya daha fazla özellikleri bakımından birbirine benzeyen şeyleri sınıflar halinde gruplandırma ameliyesi veya bir başka deyimle şeyleri özelliklerine göre tasnif ve terkip işidir (1).

Personel idaresinde sınıflandırma ayrı bir önem taşır. Çünkü personelin işe alınması, ücret, yükselme, sicil ve eğitim gibi işlemler sınıflandırma esasına göre düzenlenir.

Fertler, toplu halde çalıştıkları zaman, birbirlerine benzer birimler de bir grup meydana getirirler. Devlet hizmetlerinin karışık durumu, kadro ve personelin çokluğu sınıflandırma zorunluğunu ortaya çıkarmıştır. Ancak sınıflandırma sayesinde rasyonel ve yeterli bir işbölümü yapılması mümkün olur. Sınıflandırma (Classification) hiyerarşik gruplar içinde vasıfları birbirine uygun ünitelerin bir araya gelmesi demektir (2).

Personelin işe alınmasından önce personelin çalıştırılacağı işin sınıflandırılması ve derecelendirilmesi ve işin yapılması için gerekli maharet ve vasıfların neden ibaret olduğunun belirtilmesi gerekir (3).

Sınıflandırma sistemi yeni doğan ihtiyaçlar ve değişikliklere göre gelişen bir seyir takip eder. İdarenin sorumluluğu ve görevleri arttıkça, yeni sınıflara ihtiyaç duyulur.

Sınıflandırma Çeşitleri :

Bugün bir çok Devletlerde uygulanan personel sistemleri iki ayrı gruba ayrılmaktadır.

- 1 — Kadro Sınıflandırması
- 2 — Personel Sınıflandırması.

(1) Vedat Erkin. Personel İdaresinde sınıflandırma. TODAİE. Teksir S. 1.

(2) Devlet personel Rejimi hakkında teklifler 1963. D.P.D. Sahife 19.

(3) Foster “Personel İdaresi dersleri” TODAİE teksir. Personel tedariki S. 1.

Bu ayrımın esası, personel veya işin sınıflandırmaya temel alınmasına dayanmaktadır. Eğer sınıflandırmada personele yani insan unsuruna önem veriyor, onun nitelikleri üzerinde duruyorsak personel sınıflandırması söz konusudur. Eğer hizmete, işe önem veriyor, görev ve sorumluluklar sınıflandırmaya temel alınıyor, buna göre işi hizmeti sınıflandırırıyorsak buna kadro sınıflandırması denir (4).

Kadro sınıflandırmasının amacı eşit ise eşit ücret sağlamak, personel sınıflandırmasının amacı ise personel alma işini organize etmeye yönelmiştir.

Kadro:

Her kuruluşun temelini teşkil eden bir kadrosu ve bunu işgal eden memurları vardır. Kadro kavramı memur kavramından ayındır. Bir kuruluşun kadro sayısı, memur sayısı ile denk olmayabilir. Fakat memur sayısı kadro sayısını aşamaz. Kadro memur tarafından işgal edilmeden önce mevcuttur. İşgal eden kimsenin ölüm, istifa vesair sebeplerle ayrılması halinde kadro ortadan kalkmaz. Kadrolar, kanun veya kanunda belirtildiği şekilde kadarla ihdas edilebilir. Kadro, resmî veya özel olsun bütün kuruluşların temel taşıdır (5).

Leonard D. White kadroyu şu şekilde tanımlamıştır (6) : “Kadro, bir fert tarafından çalışma zamanı itibarile tamamen veya kısmen belli bazı görevlerin yürütülmesi ve bazı sorumlulukların taşınmasını kapsayan boş veya tutulmuş mülki bir makam, bir iş veya bir hizmettir.

Kadro kelimesinden çeşitli ülkelerde anlaşılan anlam değişiktir. Amerikada “Position” kelimesi ile ifade edilen kadro, işin nitelik ve önemini, o kadroya ödenecek maaşın derecesini ve adaylarda aranacak nitelikleri belirten tek etkindir (7)

Fransada kadro (emploi) önce kurulur ve bu kadroların ne gibi işle" yapacakları hizmetin başında bulunan yöneticiler tarafın den. elde mevcut personelin sayı ve niteliğine göre sonradan tesbit edi-

(4) Vedat Erkin A.G.E. Sh. 2 4

(5) L. D. White. Âmmе İdaresine Giriş. Çeviren R. Toluner A Payaşıoğlu S. 64-65

(6) L. D. White. Adı G.E. S. 65

(7) Prof. Mıhçıoğlu. Personel İdaresi 1966. S. 103

lir. Örneğin, yeni kurulan bir örgüte önce değişik sayıda ve cinsten kadrolar verilir. Bu kadroların maaşları ve memurların hizmete almış şartları önceden belirtilmiştir. Tayini yapılan kimselerin en iyi şekilde çalıştırılması örgütün başındaki kişinin takdirine bırakılmıştır. Memurun durumu ve nitelikleri ile, ona verilebilecek belirli işler arasında bir uygunluk sağlanması konusunda önceden bir çaba harcanmış değildir.

Amerikada kadro memurun yaptığı işlerin bütünüdür (8). Devlet personel Dairesi baş uzmanı Roger Gregoire Fransadaki kadroyu memur tarafından işgal edilmeye hazır bir sandalyaya veya koltuğa benzetmektedir. Sandalya veya koltuğu stili, konfor derecesi, kendisini kullanacak memurun önemine ve yapacağı işin cinsine göre değişir. Sandalya veya koltuğun yeri sabit değildir. Farklı yerlerde kullanılabilir. Çeşitli bürolara, değişik görevlere karşılık olan başka masalara götürül ekilir.

İngilterede yukardaki benzetmedeki koltuk bir tarafa bırakılıp, memurların 'görecekle' sınıfın gerektirdiği nitelikleri taşıyıp taşımadıklarına bakılır. Fransadaki kadro kavramı hizmetin ihtiyaçları ile onları tatmin edecek memurlar arasında bir aracılığı ifade etmektedir (9). Bizde de kadrolar çeşitli yerlerde ve işlerde kullanılabilir.

Türkiye'de Devlet ve Katma bütçeli dairelerin kadroları kanunla, Belediye ve özel idare kadroları Bakanlar kurulu kararı ile alınır. İktisadi Teşekküllerin kadroları ise ilgili Bakanlığın onayı ile kesinleşir. Devlet Daimi hizmetli kadroları D ve geçici hizmetliler kadroları E cetvelinde yer alır (3656/9). 657 sayılı kanunda kadrolarla ilgili hükümler 33, 44 ve 35 inci maddelerde yer almıştır.

KADRO SINIFLANDIRMASI (Position)

Amerikada, Kanada ve Filipinlerde uygulanan bir sistemdir. Kadro sınıflandırılmasında sınıflandırılan şeyler kadrolardır. Kadrolar, bu kadrolarda çalışan kimselerden ayrı olarak gözönüne alınır. Sınıflandırmaya esas olarak kadroların ödev, yetki ve sorumlulukları alınır. Ödev, yetki ve sorumluluk bakımından birbirine benzeyen kadrolar aynı sınıflar içinde toplanarak hepsine çeşitli personel işlerinde eşit işlem yapılır (10).

(8) Prof. Mıhçıoğlu A.G.E. s. 104

(9) Prof. Mıhçıoğlu A.G.E. s. 104 Roger Gregoire "Fonction Publique" s. 128-129.

(10) Prof. Dr. Mıhçıoğlu (c) Personel İdaresi. 1966 TODAİE S. 68

Kadro sınıflandırma sistemi Amerikada uygulanan şekli ile uzmanlığa yer vermektedir. Halbuki idarecilerde aranan uzmanlıktan çok genel kültürdür. Diğer yandan sistem daha karışıktır. Esneklik yoktur. Uzmanlığa yer verdiği için bunu sağlayacak eğitim kuruluşlarına ihtiyaç vardır. Her ülkede uygulanması bu bakımdan güçtür (11). Sistemin uygulanması için yüzbinlerce kadronun sınıflandırılması gerekir ve bunun için bir çok uzmana ihtiyaç vardır. Pahalı ve masraflı bir sistemdir. Kariyer esasına dayanmadığı için psikolojik bakımdan da memurları tatmin etmez. İlerleme imkânları yoktur. Yüksek idareci yetişmesine imkân vermez. Amerikada bu çeşit yüksek makamlar istisnai makam sayılmakta ve politikası ve serbest hayattan gelenler işgal etmektedir.

Sistemin Esası :

- 1 — Kadro sınıflandırılmasında esas, memurlar değil, kadroların haiz olduğu yetki ve sorumluluktur.
- 2 — Ücretler bu kadrolara göre eşit ise eşit ücret ilkesine göre belirtilir.
- 3 — Kadrolara açık yarışma usulü ile tayin yapılır.
- 4 — Kadroların birbirine benzer olanları birer sınıf olarak teşekkül eder.
- 5 — Başka kadroya geçmek isteyenler, kendilerine uygun yer bulur ve yarışmaya girerler.
- 6 — İstisnai ve yüksek kadrolara yeterli ilkesi uygulanmaz. °7c 14 nisbetinde olan bu kadrolara sınavsız, yarışmasız tayin yapılır.

Birleşik Amerikada Kadro Sınıflandırması :

Birleşik Amerikada 1883 yılına kadar “Spoils system” yağmacılık veya ganimet sistemi hakim idi. Bu sistem 1829 yılında o zamanın Başkanı Andrew Jackson tarafından ortaya atılmış idi. Jackson, devlet memurluğunun kapsadığı işlerin ortalama bir zekaya sahip her yurttaş tarafından kolaylıkla yapılabilecek kadar basit olduğunu, memurların sık sık değişmesinin mahzurlarının devamlı olarak yerlerinde kalmalarından az olacağını ileri sürmüştür-. Bu suretle daha çok sayıda, kimsenin devlet hizmeti görmesinin de sağ-

(11) Devlet Personel Rejimi Hakkında Teklifler. 1963. D.P.D. S. 20-21.

lanacağını ve bunun geniş yurttaş kitleleri üzerinde eğitici etkisi olacağını ileri süren Jackson'un sistemi kısa zamanda Amerikada yaygın bir hâl almıştır (12).

Bir iktidar değiştiğinde devlet memurları da değişiyor- ve her parti kendi adamını boş memurluklara tayin ediyordu. Sonradan bu sistemden herkes şikâyetçi olmaya başladı. Çünkü aşın bir kayırmaya imkân veriyordu. 1880 yılında o zamanın başkam James A. GARFIELD aradığı memuriyeti elde edemiyen biri tarafından öldürülmüştü. Bu olay 1883 yılında “Civil Service Act” denilen Devlet memurları kanununun kabulüne yol açmış ve “Civil service commission” DENİLEN PERSONEL İŞLERİLE GÖREVLİ Devlet personel dairesi kurulmuştur. Sınav usulü, yeterlik esası (merit system) kabul edilmiştir (13).

Birleşik Amerika kadro sınıflandırılması sistemini kabul ettiğinden, sisteme uygun olarak kadrolar, bir başka devimle mevkiler sınıflandırılmıştır (13/A).

Mevkilerin Sınıflandırılması :

Birleşik Amerikada, “1949 tarihli sınıflandırma kanununa göre hiç bir suretle 16 ıncı derecede 300 den fazla, ve 17 inci derecede ise 75 den fazla mevki bulunamaz. 18 inci dereceye bir mevki eklenmesi veya bu dereceden bir mevki çıkarılması yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Kanuna göre 18 inci derecede 25 den fazla mevki bulunamaz” (14).

Mevkileri bu şekilde bir sayı ile sınırlamak uygun bir yol değildir. Gelişen bir idarenin yıllar sonrası daha geniş bir kadroya ihtiyacı olabilir (15).

(12) Prof. Dr. Mıhçıoğlu. Personel İdaresi Teksir TODAİE 1966 S. 35.

(13) Nermin Abadan. Bürokrasi. 1959. S.B.F. Sh. 186-192 (13/A) Fazla Bilgi için bak :

Simon-smithburg-thomson. KAMU YÖNETİMİ Cilt 2. Çeviren : Cemal

Mıhçıoğlu. Sahife 328-333)

(14) William G. Torpey, Public personel management S. 53 Çeviren : T. Aktan, Personel İdaresi S. 20.

(15) Watters-Aktan. Personel İdaresi Ders Notları S. 20-21

Personel Sınıflandırması :

İngiltere, Hindistan, Fransa ve Almanyada etkileri görülen bir sistemdir. Tipik örneği İngilterededir. Hizmetler niteliklerine göre gruplara ayrılmış ve bu gruplara gerekli niteliklere sahip olan kimseler alınmaktadır. Personel sınıflandırma sisteminde memur hangi işde çalışırsa çalışsın sahip olduğu rütbe, derece esastır. Ödev yetki ve sorumluluğun azalması ve çoğalması ücretine tesir etmez. Halbuki kadro sınıflandırma sisteminde memur çalıştığı göreve göre daha az yetki ve sorumluluk taşıyan bir göreve tayin edildiği zaman alacağı ücretlerde bir azalma olur. Orduda subayların sınıflandırılması, hristiyan dininde papazların sınıflandırılması rütbe esasına göre yapılan sınıflandırmaya bir örnektir. (16).

(16) Cahit Tutum. Sınıflandırma. Teksir TODAİE S. 3.

KARAHALLI İLÇESİNİN İDARÎ COĞRAFYASI

Muammer ÇETİN
Karahallı Kaymakamı

I — Karahallı İlçesinin Bulunduğu Bölgenin Tabî ve Coğrafi Durumu :

A — İlçenin Yeri :

Karahallı ilçesi İdarî bakımdan Uşak iline bağlıdır. Uşak İl'inin güney doğusunda Ege bölgesi'nin tipik özelliklerini taşıyan bir ilçedir. Kuzey doğusunda 35 km. mesafede Uşak İlinin Sivaslı ilçesi, Güney doğusunda 25 km. mesafede Denizli il'inin Çivril ilçesi, Güney batısında 35 km. mesafede Denizli ili'nin Çal ilçesi, Batısında da Uşak ili'nin Ulubey ilçesi bulunmaktadır.

İlçe İl merkezine iki yol ile bağlanmış durumdadır. Sivaslı ilçesi üzerinden geçen eski yolun uzunluğu 72 km. dir 1968 yılında hizmete açılan ve Banaz çayı üzerindeki Hidro-Elektrik santralına 3 km. mesafede bulunan hacı gedik köprüsü üzerinden geçen yeni kese yol ile bu mesafe 41 km. ye inmiştir. Ulaşım her iki yoldan da yapılmaktadır.

B — Bölgenin Yüz ölçümü - İklim Durumu ve Yer Şekilleri :

Karahallı ilçesi engebeli arazi üzerine kurulmuştur. Çevrede yüksek dağlar yoktur. Kaza merkezinde bağdemlik adı verilen ve Belediye tarafından yazın aile bahçe ve gazinosu olarak işletilen bağdemlik tepesi ile güney kısımlardaki yükseklikler başlıca engebeleri teşkil etmektedir. Bölgenin yüz ölçümü 460 Km2 olup deniz, seviyesinden yüksekliği 870 M. dir. Bitki örtüsü sık değildir. Arazi ekseriyetle taşlıktır. Bu yüzden işlenebilir toprakların miktarı da azdır. Bazı kısımlarda yüzeyde mermer parçalan göze batmaktadır. Mevcut bitki örtüsünün ekseriyetini de hububat ve meyva ağaçları teşkil etmektedir. Ortalama yıllık yağış miktarı 527 mm. dir.

C — Bölgenin Akar Sulan :

İlçe hududu dahilinde tek akarsu olarak Banaz çayı mevcuttur, ilçe dahilindeki uzunluğu 13 km. dir. Bölgeye kuzey doğudan gire-

rek İlçenin batısından İlçe hududu haricine çıkmaktadır. Bu akarsu üzerinde 1960 yılında hizmete açılan ve kuvveti 250 kw. olan İlçe Hidro-elektrik santrali kurulmuş bulunmaktadır. Bu santral da üç türbin bulunmaktadır. Kâfi miktarda sanayi cereyanı sağlanamamasına rağmen şimdilik şehir ve sanayi cereyanı buradan temin edilmektedir. Bu akarsu üzerindeki geçit yerleri oldukça mahduttur. En müsait geçit yerinde Hacıgedik adlı yardım sever bir şahsan yaptırdığı beton köprü son sel felâketi sonucu olarak yıkıldığından bu köprü üzerinden geçen kese yoldan faydalanmak olanağı şimdilik kapanmış durumdadır.

D — Turistik ve Tarihi Yerler Bakımından Değerlendirme :

Bölgenin tanınmış ve tarihi bir yeri yoktur. Yalnız Banaz çayı üzerindeki Hidro-elektrik santrali yakınında şimdiki adı çılandırız olan ve aşağı yukarı 1650 yıl önce Romalılar tarafından yapıldığı tahmin edilen tarihi bir köprü mevcuttur. Yakınındaki kayalara kazılmış yazılardan ve mimari tarzından bu köprünün Romalılar tarafından yapıldığı zannedilmektedir. İlçe elektrik santrali de bu köprünün yakınındadır. Belediye burada kameriya ve istirahat yerleri yaptırmış olup Karahallılar ve memur aileleri hatta Uşak'tan buraya piknik yapmak için gelmektedirler. İlçenin turistik bakımdan fakir olması yüzünden başkaca kayda değer turistik faaliyetler ve tesisler yoktur.

II — İlçenin Kuruluş Tarihçesi :

Karahallı İlçesinin kuruluşu hakkında elde kesin bir bilgi yoktur. Rivayetlere göre 900 yıllık bir tarihçesi vardır. Bundan aşağı yukarı 900 yıl önce Karahalil âdında bir yörük aşiret reisinin ailesi ile beraber gelerek İlçenin şimdiki bulunduğu bölgeye yerleşmiş olduğu sanılmaktadır. İlçenin adını bu aşiret reisinin adından tünemiş olduğu halk arasında söylenti olarak dolaşmaktadır. 1908 yılında nahiye olan Karahallıya Hükümetçe çok faal bir Nahiye Müdürü atanmıştır. Yine aynı yıl içerisinde Nahiye Müdürünün gayreti ile ilk belediye teşkilâtı kurulmuştur. Bu sıralarda Belediyenin gelirleri çok düşük bir durumda olduğundan fazla faaliyet gösterilememiştir. Bundan sonra ilk önemli faaliyet olarak postane binasının yaptırılmasını görürüz. PTT İdaresi ve halkın yardımları ile kurulan bu bina 1936 yılında bitirilerek sonradan PTT İdaresi üzerine tescil edilmiştir. Haberleşme meselesi de halledilen Karahallı İlçesi bu tarihten itibaren süratle gelişmeye başlamıştır. Nihayet

1953 yılında Uşak vilâyet olunca Uşak’a bağlı bir kaza olarak teşekkül etmiştir. Bu sıralarda nüfusunun 4000 ni bulduğu görülür.

III — Bugünkü idarî Kuruluş ve Nüfus Durumu :

Karahallı ilçesi bir Belediyesi bulunan bir merkez bucağı ve buna bağlı 15 köyden meydana gelmiştir. 1965 genel nüfus sayımına göre nüfus durumu da aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

1965 GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE KARAHALLI İLÇE MERKEZİ İLE KÖYLERİNİN NÜFUS MİKTARINI GÖSTERİR SAYIM-DÖKÜM CETVELİDİR

Merkez ve köy adı :	Kadın	Erkek	Toplam
İlçe merkezi (Karahallı)	2.617	2.362	4.979
1 — Alfaklar Köyü	340	311	651
2 — Beki »	385	329	714
3 — Buğdaylı »	688	548	1.236
4 — Coğuplu »	76	70	146
5 — Çokaklı »	248	236	484
6 — Delihıdırlı »	511	511	1.022
7 — Dumanlı »	354	343	697
8 — Duraklı »	73	80	153
9 — Kavaklı »	138	125	263
10 — Kaykılı »	380	355	735
11 — Kırkyaren »	338	237	575
12 — Külköy »	488	461	949
13 — Karayakuplu	236	248	484
14 — Karbasan »	802	841	1.643
15 — Paşalar »	470	448	918
Toplam	8.144	7.505	15.649
Köyler	Kadın	Erkek	Toplam
	5.527	5.143	10.670

Tablo dikkatle incelenecek olursa gerek merkezde gerekse köylerde genellikle kadın nüfus miktarının erkek nüfus miktarından fazla olduğu görülür. Aslında bu rakamlar Karahallı ilçesinin gerçek nüfus miktarını göstermekten uzaktırlar. Çünkü nüfus sayımları sırasında bilhassa erkeklerin çoğu civar Nahiye, Kaza ve Vilâyet-

lere çalışmaya gitmektedirler. Karahallı resmî bir belge olmamasına rağmen Türkiye içinde büyük şehir ve gelişmiş merkezlere en fazla nüfus ihraç eden İlçelerden biridir. Sosyal erozyon fazladır. Sermaye piyasası henüz gelişme halinde olduğundan ekonomik erozyonun da tesirleri büyüktür. Karahallı'nın sermayesini daha ziyade gelişmiş merkezler çekmektedir. Halk arasında Karahallının bulunmadığı yer yoktur diye bir söz dolaşmaktadır ki bu gayet yerinde söylenmiştir.

Köy nüfuslarını gösterir tabloda da görüldüğü gibi köylerin nüfusları arasında belirli bir dengesizlik mevcuttur. En az nüfusa sahip olan köy Corgupludur ki nüfusu 146 dır. En fazla nüfusa sahip olan köyler sırasıyla Karbasan, Buğdaylı, Delihıdırlı ve Paşalar köyleridir. Bunların nüfusları 1000 nin üzerindedir. Hatta Karbasan köyünün nüfusu 2000 ne yaklaşmaktadır. Bu köyler nisbeten mümbit arazide kurulmuş olup ilçeye yakın köyledir. Karahallı Üçe merkezinin içme suyu Kar basan köyünden gelmektedir. Paşalar köyü İlçenin tek elektrige sahip olan köyüdür. Nüfusu da bu yüzden süratle artmaktadır

Nüfus memurluğunda merkez İlçede kaydı bulunanların miktarı 7.000 nin üzerindedir. Bu durum 1965 genel nüfus sayımında elde edilen miktarın tam aksini göstermektedir, sicil kayıtlarına göre İlçenin köyleriyle birlikte nüfusu 20.000 ni aşmaktır. 1967 yılı Karahallı İlçesinin genel durum raporundan alınan aşağıdaki tablo bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

KARAHALLI İLÇESİNİN SON ÜÇ YILDA SİCİ KAYITLARINA GÜRE NÜFUS MİKTARIM GÖSTERİR TABLODUR

Merkez ve Köyler	Yılı	Kadın	Erkek	Toplam
İlçe Merkezi	1965	3.736	3.483	7.129
Köyler	»	7.687	7.783	15.470
Üçe Merkezi	1966	3.807	3.548	7.355
Köyler	»	7.872	7.884	15.756
Üçe Merkezi	1967	3.843	3.616	7.459
Köyler	»	8.058	8.055	16,143

Bu tabloyu 1965 genel nüfus sayımı sonucunu gösteren tabloyla karşılaştırsak aşağıdaki neticeye varırız.

1 — Kadın nüfus miktarı merkezde erkek nüfus miktarından yine gözle görülebilecek derecede fazla olmasına rağmen köylerde kadın nüfus miktarı erkek nüfus miktarıyla hemen hemen eşit durumdadır. Hatta 1965 yılında sicil kayıtlarına göre erkek nüfus miktarı kadın nüfus miktarından daha fazla hale gelmiştir. Tabii ki bu sicil kayıtları üzerindedir. Gerçekte kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olduğunu söyleyebiliriz.

2 — Sicil kayıtları üzerinde İlçenin nüfus miktarı 1965 yılında 7.000 ni bulduğu halde aynı yıl içinde yapılan genel nüfus sayımında bu miktar 4.979 olarak görülmektedir. Bu durumda İlçe merkez nüfusunun hemen hemen % 40 nın dışarıya yerleşmiş olduğu kanısına varmak gerekmektedir, ki bu nisbette dışarıya yerleşme olayı az rastlanır bir durumdur.

Kazadaki doğum, ölüm ve diğer nüfus hareketlerini göstermek bakmamdan aşağıdaki tablo da önemlidir.

Yıllar	Boğum Sayısı	Ölüm Sayısı	Gelen	Giden	Yeniden K.
1965	261	50	19	21	2
1966	512	100	10	40	—
1967	185	62	14	37	1

Görüldüğü gibi İlçede doğum nisbeti fazla, ölüm nisbetinin normal giden nisbeti gelen nisbetinden fazla, yeniden kayıt miktarı ise önemsizdir. Köylerde ise doğum nisbeti çok daha fazladır. Fakat henüz doğum kontrolü konusuna değinilmemiştir.

IV — İdarî Teşkilât :

A — Merkezi İdare Teşkilâtı :

a — İçişleri Bakanlığı :

İlçede Hükümet Konağı yoktur. Hükümet Konağı yeri, istimlak edilmiş durumdadır. İçişleri Bakanlığı teşkilâtı Kaymakamlık, Yazı İşleri Kalemî, Nüfus Memurluğu (bir nüfus memuru) İlçe Jandarma Komutanlığı (bir kıdemli başçavuş, bir assubay üççavuş, dört uzman çavuş, iki onbaşı ve onbeş erden müteşekkildir.) meydana gelmiştir.

b — Adalet Bakanlığı :

Adalet Bakanlığı teşkilâtına göre İlçede bir Cumhuriyet Savcılığı vardır. İlçe mahkemesi tek hakimlikli asliye teşkilâtından ibarettir. Bir de hakim yardımcısı vardır ki kendisine sorgu hakimliği vazifesi verilmiştir. Ayrıca bir başkâtip ve üç tane de kâtip vardır. Başkâtip noter vazifesi de görmektedir İlçede avukat yoktur. Avukatlık işleri dâva takipçileri görmektedir. Bir erkek ve bir de kadın cezaevi bulunup korunmaları ve bakımları iyidir.

c — Millî Eğitim Bakanlığı :

İlçe merkezinde iki ilkokul ve sekiz öğretmenlik bir ortaokul vardır. İlköğretim teşkilâtı bir İlköğretim Müdürlüğü ve buna bağlı altmış öğretmeninden meydana gelmiştir. Her köyde bir ilkokul vardır. İlçe merkez ilkokulunda meslekî idare kitaplığı ve merkez ilkokulu kitaplığı bulunmaktadır. İlçenin Alfaklar halk okuma odası açılmıştır. İlçe merkezinde kadınlar için bir biçki dikiş kursu Paşalar köyünde köy kadınları gezici kursu faaliyet göstermektedir. İlçede henüz özel eğitim müessesesi kurulmamıştır.

d — Maliye Bakanlığı :

Mal Müdürü, Muhasebe memuru, Veznedar, Tahakkuk servis şefi, Tahakkuk servis şefi yardımcısı, Tahsil memuru ve tahsildarlardan müteşekkil bir Mal Müdürlüğü vardır.

e — Sağlık Bakanlığı :

İlçede hastane mevcut olmayıp 15 yataklı resmî bir sağlık merkezi mevcuttur. Sağlık Merkezi Baştabibi aynı zamanda Hükümet Tabibliği vazifesi de yapmaktadır.

Sağlık Merkezi teşkilâtında bir ebe - hemşire, bir hemşire yardımcısı bir ambar memuru, bir şoför, bir aşçı, iki hasta ve çocuk bakıcısı üç hizmetli mevcuttur.

Üç çevresinde karakteristik sari bir hastalık yoktur.

Hükümet Tabibliği teşkilâtında bir doktor, bir sağlık memuru, iki koy ebesi ve bir de Hükümet Tabibliği odacısı vardır.

İlçede yeni kurulan ve Sağlık Merkezini genişletme, güzelleştirme isminde bir dernek vardır. Bu derneğin yardımlarıyla kurulmuş olan ek 15 yataklı Sağlık Merkezi pavyonu yakında hizmete açılacaktır.

f — Ulaştırma Bakanlığı :

İlçe merkezinde iki müvezzi, bir postahane Müdürü ve bir de santral memurundan meydana gelmiş bir PTT vardır. Haberleşme Üçe merkezindeki 100 lük PTT ye ait telefon ile temin edilmektedir.

g — İmar-İskân Bakanlığı :

İlçede toprak-iskân memuru yoktur. Bu işleri şimdilik tapu memuru görmektedir.

h — Gümrük ve Tekel Bakanlığı :

- 1 — İlçede gümrük teşkilâtı yoktur.
- 2 — İdarenin kaçakçılığı takip kadrosu yoktur.
- 3 — İlçede tekel teşkilâtında bir tekel memuru vardır, ve bir hademe mevcut olup ihtiyaca yeterlidir. Ayrıca yeni memurlar da alınmaktadır.

ı — Millî Savunma Bakanlığı :

Bir yarbay, bir kâtip ve gerekli yazıcı erlerden müteşekkil bir Askerlik Şubesi Başkanlığı vardır.

i — Tarım Bakanlığı :

İlçede üç Ziraat Teknisyeninin çalıştığı bir ziraat teknisyenliği vardır. İlçede veteriner memuru olmadığı için ziraat teknisyenliği İlçede veteriner Müdürlüğüne ait işlerle de meşgul olmaktadır.

j — Başbakanlık ve Devlet Bakanlıkları :

1 — Müftülük :

İlçe dahilinde aylıklı memur olarak çalışan din adamı sayısı müftü ile beraber dokuz'u bulmaktadır. Bunlardan altısı asil üç tanesi de vekil olarak çalışmaktadırlar.

Köylerde yedi tane imam-hatip kadrosu vardır. Buralarda ayrıca yedi vekil olarak yedi tane imam-hatip çalışmaktadır. Merkezde ücretli asil memur sayısı üçtür. Kaza merkezinde kuran kursuna giden talebelerin ekserisi kızdır ve sayıları elli civarındadır.

2 — Tapu Sicil Memurluğu :

Tapu Sicil Memurluğunda tek memur çalışmaktadır. Aynı zamanda toprak ve iskân işleriyle de uğraşmaktadır.

3 — İlçede ayrıca Ziraat Bankasının bir şubesi de vardır. Bundan başka köylerinde şubesi bulunan bir tarım kredi kooperatifi vardır. Gelişen ticarî ve zirai hayat karşısında ziraat bankasının verdiği krediler yeterli olmamaktadır. Bu bakımdan Karahallıda başka bir banka şubesinin de kurulması gerekmektedir. Nitekim bu anadolu bankası müfettişlerince ön çalışmalar yapılmaktadır. Gerekli etüt Mart 1988 de yapılmış bulunmaktadır. Önümüzdeki yıllar içinde Karahallı İlçe merkezinde anadolu bankasının bir şubesinin kurulması kuvvetle muhtemeldir.

B — Bucak Teşkilâtı :

İlçeye bağlı bucak yoktur.

C — Mahallî İdareler Teşkilâtı :

a — Özel İdare :

Özel İdare Memurluğunda bir özel idare memuru, bir gelir memuru, bir tahsil memuru, bir tahsildar ve bir de odacı çalışmaktadır.

b — Belediye teşkilâtı :

Üçe merkezinde bir belediye reisi, başkâtip, muhasip, muhasip kâtibi, mutemet bir tahsildar ile üç belediye zabıtası ve sekiz temizlik işçisi bulunan bir belediye teşkilâtı vardır. İlçe merkezinde su tesisatı ve elektrik vardır. Belediyeye bağlı elektrik ve su işletmesinde otuz personel vardır. Toplam belediye personelinin sayısı elliyi aşkındır. Belediyenin 1967 yılı bütçesi 1.000.000 TL. ye yaklaşmaktadır. Hidro-elektrik santralından başka belediyenin birde 1955 yılında İzmir fuarından 67.750 TL., ya sattın aldığı bir dizel elektrik motoru vardır. Her iki güçten de faydalanılmaktadır. Dizel elektrik motoru 80 kw lık bir enerji vermektedir ve daha ziyade Hidro-elektrik santralında bir arıza olduğu zaman aydınlatmada kullanılmaktadır. Hidro-elektrik santralının gücü ise 1964 de monte edilen 256 kw. kuvvetindeki türbin ile 496 kw. a yükselmiştir. Sanayi cereyanı yeterli değildir. Bu yüzden sanayi tesisleri ki bunların ekseriyetini dokuma tezgahları teşkil eder münavabeli olarak çalışma zorunda kalmaktadır. Hatta belediye yeni kurulacak dokuma tezgahlarına izin vermemektedir. 1968 yılı programında Uşak Vilâyet hududu dahilinde birtek Karahallı İlçesine bozdoğan barajından havai hat il© 2.000 kw. lık enerji getirecek tesisin tamam-

lanması öncelikle ele alınmıştır. Şimdiden direkler dikilmiş durumdadır. Trafo makinelerinin gelip monte yapılması beklenmektedir. Böylece dokuma tezgahları münavebeli olarak çalışmak durumundan kurtarılacak ve İlçeye giren yıllık gelir miktarında önemli bir artış kaydedilecektir. Karahallı belediyesinin 1951 yılında yaptırılmış bir imar plânı vardır. Son üç yıldan beri belediye imar plânını tatbik için geniş istimlaklara girişmiş bulunmaktadır,

c — Köy İdareleri :

İlçeye bağlı 15 köyün hepsinde köy kanunu uygulanmaktadır. Ayrıca İlçe merkezinde köycülük bürosu yoktur, Bu işlen Üçe Özel İdare Memurluğu görmektedir. Köylerde muhtar, din adamı, korucu mevcuttur. Köylerde en fazla adalet partisi ve halk partisi tutulmaktadır.

V — Bayındırlık Durumu ve Köyler :

İlçe merkezi büyük bir hızla gelişmektedir. Köy havasından tamamen kurtulmuştur. Bilhassa İlçe merkezinde toprak damlı evler tamamen tarihe karışmıştır.

Hatta köylerde bile artık toprak damlı evlere çok az rastlanmaktadır. İlçenin tümünde taş bol olduğundan yapı malzemesi sıkıntısı çekilmemektedir. Köylerde evler daha ziyade çamurla birleştirilen taşlardan faydalanılarak yapılmaktadır. İlçeyi İl'e ve köylere bağlayan yollar yaz ve kış geçide elverişli olup kış mevsiminde elverişli olmayan İlçe ve köy yolu yoktur. İlk beş yıllık plân gereğince sekiz köyün içme su işleri tamamlanmış olup bütün köylere haftada bir pompa, ile su verilmektedir. İlçenin elektriğe sahip tek köyü paşalar köyüdür. Burada dokumacılık da gelişmiş durumdadır. Her köyde okul mevcuttur. Yalnız bazı köylerde okullar bakımsız haldedir, ve bunların onarılmasına ihtiyaç vardır. Yalnız dört köyde jandarma telefonu vardır ve bu köyler İlçe ile devamlı irtibat halindedir. Bu köyler Buğdaylı, Karbasan, Delihıdır ve Külköydür ve nüfusları en fazla, olan köylerdir.

VI — Ekonomik Durum :

İlçenin ekonomik ve sosyal hayatında tarım sektörünün önemli yeri mevcut olmakla beraber tarım arazisinin dar, sulama imkânlarının gayet az olması sebebiyle tarım sektörünün gelişmesi ve inkişaf etmesi gayet zordur. En fazla ekilen hububat ve tütündür ki bunların toplam yıllık istihsal miktarı 10,000 tonu geçmemekte-

dir. İlçede 200 dekarlık bir orman mevcuttur ki bu İlçenin bitki örtüsü bakımından ne kadar zayıf olduğunu göstermektedir. Ekonomik bakımdan İlçede en fazla dokumacılık gelişmiş durumdadır. Sadece İlçe merkezinde 1150 adet dokuma tezgahı mevcuttur. İlçe halkının ekseriyeti gece gündüz dokumacılıkla meşgul olmaktadır* Dokumacılar üç adet kooperatifin getirdiği getirmekte oldukları ham iplikleri satın alarak çeşitli dokuma mamûlleri haline getirmektedirler. Daha ziyade hidrofil bez ve kaput bezi dokumaktadır. Bunlar ham bez halinde piyasaya sürülmektedir. Tezgahlar toplam olarak haftada üç gün çalışmakta ve haftalık 600.000 metre bez dokumaktadır. Karahallıya dokumacılık yüzünden yılda 10.000 TL. civarında sermaye girmektedir. Karahallıda tekstil konusu henüz gelişmemiş durumdadır, tam mamul bez imal edilememektedir. Tam mamul mal elde etmek için Türkiye'de kaza olarak ilk defa Karahallı İlçesinde bir tekstil okulu kurma teşebbüsüne girişilmiştir. Bu okulun inşaatına Hacı Veis Turan adında yardımsever bir Karahallılı vatandaşın yardımlarıyla başlanmıştır. İlk inşaat tamamen bitmiş durumdadır. 1068 yıl sonu itibarıyla faaliyete geçeceği sanılmaktadır. Ayrıca Hacı Veis Turan tekstil okullunu Kurma ve yaşatma Demeği altında bir dernek kurulmuş olup faaliyet göstermektedir.

İstihsal edilen ham bezlerin ekseriyeti Türkiye'de satılmakta olup dış memleketlere ihraç edilmemektedir. Dokunan ham bezler ekseriyetle İstanbul gibi gelişmiş ticaret merkezlerinde satılmaktadır. Bu merkezler ham bezleri işleyerek ve piyasaya sürerek aslan payını almaktadırlar.

Tekstil okulunun kurulmasıyla bu durum ortadan kalkacaktır. İlçede şubesi bulunan ziraat bankası şubesinde çiftçiye yeteri miktarda kredi sağlanmaktadır. Fakat ticaret hayatında bu bankanın pek müessir rolü olmamaktadır. İlçede henüz finanse edilmemiş ve teşkilatlanmamış bir sermaye piyasası vardır. Karahallıların bu yönden cıadolı bankasının Karahallıda bir şubesi açılması için müracaatları olmuş bu müracaatları mahallinde incelenmiş ve müsbet yönde gelişme kaydetmektedir. Anadolu bankasının Karahallıda şubesi açılınca sermaye piyasasının canlanacağı sanılmaktadır. Ziraat bankasına bağlı olarak merkezde ve kıryarın köyünde tarım kredi kooperatifi kurulmuş bulunmaktadır. Bunların her ikisinin de üye toplam sayısı 1500 ün üzerindedir. Köylerde ise 30 adet küçük esnaf sanat dokumacılar kooperatifi vardır. Bunların sadece ikisi faaliyet göstermektedirler. Fakat bunların dağınıklığı ve koordineli bir ça-

lıışmadan mahrum oluşları sebebiyle birlik içinde bulunmayıışları yüzünden faaliyetleri de istenilen randımanı vermemektedir.

İlçede borsa, sebze ve meyve hali yoktur. İlçe merkezinin pazar yerinde cumartesi günleri bir pazar kurulur. İlçe dokumacılığın muvacehesinde tamamen tüketici vasfına sahiptir. Pazarda fiatlar oldukça yüksek olup; düşme kaydetmez haftanın sair günlerinde ise sebze ve meyve bulmak hayli güçtür.

VII — İlçe Merkezinde Sosyal Yaşayış :

Karahalllı ilçesi ana ulaşım merkezi üzerinde olmadığından dokumacılık hariç canlı bir sosyal hareketlere sahne olmamaktadır.

Mevcut elektrik umumî aydınlatmaya, su pompalarını çalıştırmaya ve sanayie kâfi gelmemektedir. 1968 programına alınan Ve aynı yıl bitirilecek olan iller bankasınca getirilecek olan yeni elektrik enerjisi bütün bu imkânsızlıkları yok ederek Karahallıda dokuma endüstürisinin İlçe merkezinde olduğu kadar köylerinde de büyük ölçüde gelişmesine yol açacak ve bölge ekonomik ve bir sanayi merkezi haline gelecektir,

İçme suyu merkez ve köylere belediyeden verilen elektrik enerjisi ile motopomplarla mevcut su depolarına basılmakta ve buradan kasabaya ve köylere su tevzi edilmektedir. Bu yeni enerjinin gelmesiyle de köylere haftada bir gün verilen su üç dört güne çıkacak ve bilhassa yaz aylarında köyler bol içme suyuna kavuşmaları mümkün olacaktır. Bu hususu tahakkuk ettirmek içinde köylülerin ve belediyenin temsilcileriyle kurulmuş bir su birliği vardır. İlçemizde çok yakın bir gelecekte faaliyete geçecek olan tekstil okul sitesi Karahallıya ve bölgeye bir fabrika olarak ve yetiştirdiği ustalarla hizmet edecek ve İlçenin her yönden kalkınmasına müessir olacaktır. Bu tesis dokumacılıkta ilçesine çok büyük imkânlar bahşederek ferdi ve millî ekonomiyi yükseltecektir.

İlçede. Hacı Rıza Gönen tarafından yaptırılan 15 yataklı hastane ilave pavyonu tesisi ile de 30 yataklı olacak olan sağlık merkezi bu gelişmesiyle operatör, doğum mütehassısı veya dahiliye mütehassısıyla birçok personel ve imkânlarıyla sağlık yönünden halka büyük imkânlar bahşedecektir. Bunun için kurulmuş olan (Sağlık merkezini yaşatma ve kalkındırma derneği) vardır.

Belediye hizmetleri olarak da arabaların park yeri, pazar yeri olarak kademeli bir meydan yaptırılmış olup; buraya bir Atatürk

büstü de konacaktır. Ayrıca belediyenin istimlak etmiş olduğu İlçe merkezindeki yerlere belediye tarafından bir sinema, lokanta ve otel yaptırılmakla ve yeni açılacak yollarla Karahallı birçok yerlere kavuşacaktır.

VIII — ilçenin Geleceği :

Karahallı ilçesi birbiriyle yarışan birçok hamiyetli vatandaşlarla doludur. Bu cümleden olarak ilçede birçok tesisler (Sağlık Merkezi, Ortaokul, Pansiyon, İlkokullar, yollar, çeşmeler, köprüler, camiler) hep bu hamiyetli vatandaşların münferiden veya birleşerek yapmış oldukları İlçe çapında büyük tesis, yatırım ve hayırlarıdır. Bu arada 1967 de hizmete giren Haşan Gürel adında bir zat tarafından 3.000 lira sarfıyla yapılan Haşan Gürel İlkokulunu ve yine Karahallı Hacı Rıza Gönen tarafından inşası bitirilen ve en kısa zamanda hizmete açılacak olan 15 yataklı Sağlık Merkezi ilave pavyonuyla ve halen inşa, halinde olan Hacı Veyis Turan tarafından yaptırılmakta olan tekstil okul sitesini zikredebiliriz. Bunun yanı sıra, ik4 hamiyet perver zatın temelini atmak üzere bulunduğu Akşam Kız Sanat Okul'un da bu hamiyet perverliğin en güzel örneği olarak belirtmek isterim.

İşte bu tesislerle Karahallı en yakın bir gelecekte sosyal, ekonomik, kültürel, sanayi bakımından büyük gelişmeler kaydederek bölgede önder ve zengin müreffeh bir ilçe olarak kendini gösterecek ve millî ekonomiye katkısıyla başaranlı olacaktır.

KARARNAMELER

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı : 6331

1 — Emniyet Genel Müdürlüğü 800 lira maaşlı Emniyet Müfettişi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince aynı Genel Müdürlük Merkez Teşkilâtında istihdam edilmekte olan Sait Işık'ın 950 lira maaşlı Emniyet Müfettişliğine almakta olduğu 1250 lira maaşla terfian atanması ile 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

Ankara Polis Enstitüsü Başkomiserlerinden Nazım Canca'nın Emniyet Genel Müdürlüğü 800 lira maaşlı Emniyet Müfettişliğine almakta olduğu 1100 lira maaşla terfian tayini ile 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile Polis Enstitüsü Müdürlüğü emrine istihdamı;

Antalya Emniyet kadrosu Başkomiserlerinden Neşet Koçkan'ın bulunduğu yerde 800 lira maaşlı 2. sınıf Emniyet Amirliğine almakta olduğu maaşla terfian atanması;

İstanbul Emniyet kadrosu 600 lira, kadro maaşlı polis memurlarından (8251 sicil sayılı Hikmet İkizoğlu'nun da 600 lira maaşlı İstanbul Polis Okulu Dahiliye Müdürlüğüne almakta olduğu 700 lira maaşla terfian ve naklen atanması;

Uygun görölmüştür.

Bu kararı içişleri Bakanı yürütür.

3/7/1968

Karar Sayısı : 6/10303

Ateşli silâhları taşıyacaklar hakkındaki 27/1/1968 tarih ve 6/9408 sayılı Kararnameye ekli listede ilişik şekildeki gibi değışiklik ve ilâveler yapılması; İçişleri Bakanlığının 30/5/1968 tarih ve 62152-31/75945 sayılı yazısıyla yapılan teklifi üzerine, 6136 sayılı kanunun 7 nci maddesinin 2 nci bendine göre, Bakanlar Kurulunca 28/6/1968 tarihinde kararlaştırılmıştır.

**28/6/1968 tarih ve 6/10303 sayılı Kararnamenin eki
Ateşli Silâhları Taşıyacaklar Hakkındaki 27/1/1968 tarih ve
6/9408 sayılı Kararnameye ekli listede yapılan değişiklik ve ilâveler**

İkinci maddenin değiştirilen (e) fıkrası :

e) Köy muhtarları :

(Köy demirbaşına kayıtlı silâhları, varsa, 6136 ve 6768 sayılı kanunlara göre tescil edilmiş ruhsatlı silâhları da görevleri süresince taşıyabilirler.)

Üçüncü maddenin değiştirilen (f) fıkrası :

f) Mit mensupları :

(Görevlerinin devamı süresince demirbaş kayıtlı silâhları, varsa, zati silâhlarını da taşıyabilirler.

Üçüncü maddeye eklenen (ı), (j) ve (k) fıkraları :

ı) Petrol işleriyle iştigâl eden Genel Müdür, Bölge Müdürü, Jeolog, Petrol Mühendisleri ve Baş Sondörler :

Görevli oldukları sırada demirbaş kayıtlı silâhları taşıyabilirler.)

j) Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğünün muhabere şebekesinde; kuranportör, telem, telefon, dispeçer ve telgraf tesislerinde çalışan mühendis, teknisyen, telşefi ve sürveyanları. :

Görevli oldukları sırada demirbaş kayıtlı silâhları taşıyabilirler.)

k) Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü taşra teşkilâtında çalışan tapulama müdürü, kontrol mühendisleri, kontrol memurları, teknisyen ve teknisyen yardımcıları ile merkez teşkilâtında çalışan şube müdürü, şube müdür muavini, şube mühendisleri, teksif nirengi şubesi mühendisleri ve teknisyenleri :

Görevli olduktan sırada demirbaş kayıtlı silâhları taşıyabilirler.)

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı : 6360

1 — Çankırı Emniyet Amirliğinde istihdam edilen 950 lira

maaşlı 1. sınıf Emniyet Amiri! Süleyman Mirasoğlu, Merzifon Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Kadir Ersoysal, İzmir Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Ahmet Necati Akdeniz, Bolu Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Emin Kurt, İstanbul Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Rıza Göktürk, Fatsa Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Doğan Nuri Şengezer, Çorlu Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Zühtü Tetik'in bulundukları yerlerde 950 lira maaşlı 1. sınıf Emniyet Amirliklerine almakta, oldukları maaşları ile naklen atanmaları,

İstanbul Polis okulunda istihdam edilen 800 lira maaşlı 2. sınıf Emniyet Amirlerinden Osman Nuri Serdaroğlu, Aydın Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Süleyman Ruhi Tozanlı, Kayseri Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Behçet Evirgen, Bursa Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Arif Kızılyalın, Yozgat Emniyet Amirliğinde istihdam edilen İbrahim Sargın, Mudanya Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Necip Bilgin, Kadirli Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Ömer Önasya, Sakarya Trafik Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Yaşar Dondurucu, Fethiye Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Salih Suphi Savdır, Akhisar Emniyet Amirliğinde istihdam edilen M. Esat Erözbek, İstanbul Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Ahmet Dereboy, İnebolu Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Nusret Âdil Şoray, İstanbul Trafik Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Muammer Dizdar, Bergama Emniyet Amirliğinde istihdam edilen M. Ferruh Sayver, Ankara Toplum Zabıtası Emniyet Amirliğinde istihdam edilen Rıza Remzi Işıkoğlu, Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Kadrosunda istihdam edilen Emniyet Amiri Muzafer Hergül, Macit Esmer ve Cafer Vardar'ın bulundukları yerlerde 800 lira maaşlı 2. sınıf Emniyet Amirliklerine almakta oldukları maaşları ile naklen atanmaları;

Uygun görülmüştür.

2 — Bu kararı içişleri Bakanı yürütür.

10/7/1968

HABERLER

TETKİK KURULU : İstanbul ve İzmir Civarı ile ilgili Metropoliten Proje için ön araştırma yapılacak

İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığı, teşkiline dair kanunun kendisine verdiği: Merkezi ve mahallî idarelerin çalışmaları ve kanunların uygulanmasıyla ilgili araştırmalar yaparak, gerekirse Bakanlık Makamına tekliflerde bulunmak, görevini esas alarak, Yurdumuzun hızlı şehirleşme temposu içinde, şehirleşme sorunlarının doğurduğu, İstanbul ve civarında Metropoliten Şehir Problemlerini mahallinde araştırmayı kararlaştırmış bulunmaktadır.

Daha evvel Kurulca, Marmara, Zonguldak v.s. bölgelerinde plânlama ile ilgili çalışmalar yapılmış bulunmaktadır. Fakat Bölge Plânlamasının, Metropoliten Plân ve Proje çalışmalarından farklı olduğu nazara alınarak böyle bir konuda, ön araştırma yapmanın faydalı ve zorunlu olduğu neticesine varılmıştır.

Yapılacak çalışmaları göstermek üzere yapılan "İstan-

Yiğit KIZILCA

Yayın Müdürü

bul, İzmir ve civan ile ilgili Metropoliten Proje için ön araştırma Plânı"na göre, Bakanlıkta dokümantasyon çalışmaları ile işe başlanacak, bu konuda iç ve dışta yapılan araştırmalar temin edilerek yabancı dilde olanlar dilimize çevrilecektir.

Nitekim, Bakanlıkça, Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsünden, Siyasal Bilgiler Fakültesinden, Orta Doğu Teknik Üniversitesinden, imar ve iskân Bakanlığından, Türk Belediyecilik Derneğinden, Devlet Plânlama Teşkilâtından ve İller Bankası Genel Müdürlüğünden, Bölge Plânlaması araştırmaları içinde veya onlara karıştırılmak suretiyle yapılmış olan metropoliten araştırmalarla yabancı ülkelerde yapılarak yayınlanmış metropoliten araştırma proje ve raporlarından kütüphanelerinde bulunanların incelenmek üzere gönderilmesi istenmiştir.

Yine bu konuda, İngiltere, Amerika, Belçika, Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti, ve Kanada Büyük Elçilerimize birer yazı gönderilerek, Metropol Ön-Araştırma Proje çalış-

malarına ışık tutacak nitelikte olup, bulundukları ülkelerde yayınlanmış Metropol araştırmalarına ait Proje ve Raporların acilen temin edilerek gönderilmesi rica edilmiştir.

Bu dokümantasyon çalışmalarından sonra, Tetkik Kurulu Başkanlığınca seçilecek ekip tarafından, merkezde tesbit edilen, metot ve kapsam dahilinde, İstanbul ve İzmir civarında, uygulama araştırmaları yapılacaktır.

Son aşamada ise, ön araştırmanın sentezi yapılmak suretiyle birer metropol olarak, İstanbul ve İzmir'in araştırmaya tabi tutulması vs halledilmesi gereken problemleri ortaya çıkarılmış olacaktır.

Metropoliten Proje için Ön Araştırma Plânında : Araştırmadan maksatın "Metropol Şehirler olarak İstanbul ve İzmir çevresindeki mahalli muhtar idarelerin çalışmalarında ahenk ve iş birliği sağlamak üzere, mevcut problemlerin tesbiti" olduğu belirtilmiştir.

Günün icaplarına göre büyük şehirlerin yakınında meydana, gelen ve önemli nüfus barındıran mahallî muhtar idarelerle ana şehir arasında, yol, su, elektrik, kanalizasyon, şehrin temizliği, yerleşme yerlerinin imar ve tanzim plânları ve

sanayi bölgelerinin tesbiti gibi konularda ahenkli bir çalışma ve işbirliği kurulmasının emek ve para bakımından tasarruf sağlayacağı kezâ sözü geçen plânda belirtilmiş ve İstanbul, İzmit, Bursa ve İzmir çevresindeki belediye adetleri ile bunların toplam nüfuslarından bahsedilmiştir.

Plânda, ayrıca Çalışma Metodu tesbit edilmiş ve burada : Merkezde yapılacak çalışma, yabancı ülkelerden gelecek projelerin, gerekli görülenlerinin, dilimize çevrilmesi, bunu yapacak kurul müşavirleri, bu çalışmaların ışığı altında mahallinde inceleme yapacak olanlar ve inceleme konuları, nihayet merkezde Tetkik Kurulu tarafından yapılacak redaksiyon çalışmaları ve Bakanlığa sunulacak teklif raporunun hazırlanması söz konusu edilmektedir.

Metropol Çalışmalarıyla ilgili olarak Bakanlık Basın bürosunca radyolara intikal eden bilgiye göre : İstanbul - İzmit - Bursa civarında otuzdan fazla belediye vardır. Hızlı sanayileşme ve şehirleşme sebebiyle bunların çatışma halinde idari problemleri doğmuştur. İmar, kanalizasyon, yol, su, temizlik, çöp- eğlence yerleri, sağlık kontrolleri alanındaki İdarî görev ve yetki çatışmaları, belde halkı-

nın daha rahat yaşamasını etkileyecek nitelik taşımaktadır. Ayrıca bu hizmetlerin bu belediyelerce müştereken görülmesi, daha faydalı olacaktır. Ancak, yurdumuzda bu konu, bugüne kadar derinliğine incelenmemiş ve bölge plânlarına karıştırılmamıştır.

Daha sonra bu bültende : Belediyelerin iştirakiyle kurulacak Metropol Meclis ve Otoritenin üst bir merci olarak belediyelerin müşterek çalışmalarını daha verimli hale getireceği, çalışmaların Temmuz-Ocak ayları arasında Tetkik Kurulu Başkan Şerif Tüten Başkanlığında, Tetkik Kurulu Müşavirleri tarafından nazari ve tatbiki olarak yapılacağı ve bu hususta hazırlanan ön tekliflerin İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan'a sunulacağı, bu çalışmanın büyük şehirlerimizin metropol meselelerine ışık tutacağı belirtilmiştir. Başarılı olmasını dileriz.

İLLER İDARESİ

Abana ve Bozkurt adları ile iki ilçe kurulması hakkındaki kanun çıktı.

Kastamonu il'ine bağlı Abana ve Bozkurt kasabalarının ayrı ayrı ilçeler haline gelmesine dam 1055 sayılı kanun 3 Temmuz 1968

tarihinde kabul - edilerek 17 Temmuz 1968 tarihve 12952 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

Sözü geçen kanuna göre : Pazaryeri merkez olmak üzere kurulan Bozkurt ilçesine 31 köy bağlanmaktadır.

Abana Kasabası merkez olmak üzere kurulan Abana İlçesine ise 10 köy bağlanmaktadır.

Aynı Kanuna bağlı 2 sayılı cetvel ile de her ilçeye gerekli kadrolar verilmektedir.

İl yıllıkları çalışmaları :

İller' İdaresi Genel Müdürlüğünce hazırlattırılan ve daha önce çalışmalarından söz ettiğimiz İl Yıllıklarından şimdiye kadar çıkanlar şunlardır : Ankara, Aydın, Bilecik, Bolu, Gümüşhane, Kırklareli, Kırşehir, Nevşehir, Ordu, Sinop ve Sivas

Diğer' il'lerde Yıllıklarını bir an evvel bitirirlerse kendilerini tanııtma bakımından faydalı bir me haz vermiş olacaklar.

MAHALLÎ İDARELER

Avrupa Mahallî İdareler Konferansı.

Avrupa Konseyi Enformasyon dairesinden gelen bir broşüre göre : Avrupa Mahallî idareler Konferansı yedinci toplantısını 28 Ekim 1968 Pazar-

tesi ve 31 Ekim 1968 Perşembe tarihleri arasında Konsey merkezi bulunan Strasbourg'ta yapacak.

18 Ülkeden 150 seçilmiş Mahallî İdarecinin katılacağı bu konferansa bir çok gözlemciler de katılacaktır.

Bu konferansta konuşulacak başlıca mevzular :

“Şehirleşme Toplanmalarının değeri. Büyük Şehirlerin Ekipman finansmanı ve Şehirleşme hudutları,

Taşranın nüfusunun azalması ve Şehir-Taşra muvazenesinde köylerin tekrar canlandırılması mes'eleleri”dir.

Konferans hatırlanacağı gibi daha evvel Haziran ayında toplanmıştı.

1970 Yılı Avrupa Tabiatı Koruma Yılı Oluyor

Avrupa Konseyi Enformasyon Dairesince verilen bilgiye göre : Avrupa Konseyine Üye 18 Hükümet 1970 yılının “Avrupa Tabiatını Koruma Yılı” yapmağa karar vermişlerdir. Bu suretle endüstri, Nüfus artışları ve tamirler sebebiyle Avrupa tabiatına yapılan saldırılar önlenmiş olacaktır.

Avrupa Tabiatını Koruma Yılı Bütün imkânlardan faydalanmak suretiyle, Avrupa umu-

mî efkârım bir çok ülkelerin de işbirliği sayesinde Tabîî merkezlerin tamir ve Muhafazasına sevkedecektir. Millî, Mahallî ve Avrupai seviyede hazırlanan faaliyetler arasında; sergiler, vesikalar, radyo ve televizyon programları, okul kurları, Pul çıkarmalar, etüd merkezleri ve millî parklar kurmak, toprakları, suyu, kırı ve vahşi hayatın muhafazasına dair yem anlaşmalar ve kanunlar hazırlanması yer almaktadır. Millî ve Mahallî Konferanslar, madenlerin işletmesinin, Su ve ormanların, ziraatın, halk çalışmalarının ve arazi tahdidi mesullerini bir araya getirecektir. Haber kampanyaları Avrupanın her tarafına dağılacaktır.

Avrupa Konseyine üye 18 ülkeden 300 temsilcinin katılacağı konferans Şubat 1970 tarihinde Strasbourg'da açılacaktır.

Tabiat n muhafazasına dair neşredilecek bir beyannamede girişilen müşterek mücadelenin sosyal, ekonomik ve kültürel esasları tesbit edilecektir.

ÖZLÜK İŞLERİ

46. Dönem Kaymakamlık Kursu açıldı.

Dört ay sürecek olan 46. Dönem Kaymakamlık Kursu 15 Temmuz 1968 Pazartesi gü-

nü Bakanlık Konferans salonunda açılmıştır.

İlgili dairesince, kurs hakkında verilen bilgiye göre :

Dokuz haftası İçişleri Bakanlığında geçecek Kursun geri kalan kısmı yani sekiz haftası Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde geçecektir.

Muhtelif İllere ait 19 Maiyet Memurunun katıldığı kurs konferanslar halinde devam edecek, öğleden evvelki saatlere hasredilerek Cumartesi günleri ve diğer günler öğleden sonraları serbest kalınacaktır. Ancak son üç hafta bu saatler zorunlu olarak dolu geçecektir. Konferanslar konuların özelliğine göre 1-2-3 saat süreli olacak, her konu Kaymakamları ilgilleyen yönü ile ele alınıp işlenecektir.

Konferans süresinin en az 1/4 ü, en çok yansı soru cevaplarına ve tartışmalara ayrılacak; 2 ve 3 saat süreli konferanslarda Konferansçı uygun bir süre teneffüs aralığı verecektir. Konferans notları konferansçılardan alındıkça teksir edilip, kursiyerlere dağıtılacaktır.

Kurs'un daha önce Bakanlıkta geçeceğini belirttiğimiz 9 haftası içinde kaymakam adaylarına : Toplum Kalkınması Tanımı-Metodu-Mahiyeti-Gereği

ve önemi, Köy hizmetleri Yönünden İdareci, Kurs Hakkında Konuşma, Toplum Kalkınması Çalışmaları ve İçişleri Bakanlığı, Köy Sorunları ve İhtiyaçları, Toplum Kalkınmasında Eğitim ve Araştırma, Türkiyede Toplum Kalkınması Çalışmaları, Halkla Temas Teknikleri ve Halk katılımını Teşvik Yolları, Köy Seviyesinde Program ve Plânlama, Saha Elemanları ve Toplum Kalkınmasındaki Çalışmalarının Değerlendirilmesi. Mahallî İdareler Kavramının Kapsamı-Genel Devlet Düzeni içindeki Yeri, İkinci 5 Yıllık Plânda Mahallî İdareler-Yeni Tasarılar, Belediye İdareleri-İl Özel İdareleri-Köy İdareleri, Fek ve İlhak İşlemleri-İlçeler ve İller Arası Sınır Anlaşmazlıkları, Köy ve Kasaba Sınır Tesbiti İşlemleri, Kamulaştırma İşleri ve bu konuda idare amirlerine düşen görevler, 5442 Sayılı Kanunun Ana Hatları, Valinin Hukukî Durumu-Görev ve Yetkileri-Teftiş ve Denetleme Yetkisi İdare Şube Başkanları ile Münasebetleri, Kaymakamların Hukukî Durumu-Görev ve Yetkileri, İlçe Memurlarının Tayin Usulü-Kay makamın İlçe İdare Şube Başkanları ile Münasebetleri, 5917 Sayılı Kanun ve Uygulaması, Proje Çalışmalarında 5917 Sayılı

Kanun ile ilgili bulgular, Vukuu Muhtemel Hadiseleri Önleme Plânı, Mera, Yaylak, Kışlak ve Sular ile ilgili mevzuat, Kutluma Programları-Protokol ve Hudutlardaki İşlemler-Pasaportlar Hakkında Genel Bilgi, Çarşı ve Mahalle Bekçileri Hakkında Belgiler, İçişleri Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilâtım Yeniden Düzenleme (Proje Çalışmaları Hakkında Genel Bilgiler), Proje Çalışmalarında İl ve İlçe İdare Kurulları, Polis vazife ve Selâhiyet Kanununun Önemli Hükümleri, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri-Toplum Zabıtası (Mümkün Olursa ziyaret ve gözlem yapılır.) Jandarmanın, Mülki İdare Amirleri, Garnizon Komutanları ve C. Savcıları ile Münasebetleri, Turizm Esasları-Yatırımlar ve İdareciler, Millî Emlâk Mevzuatı, 2490 Sayılı Kanun-Emanet Usulü, İdarî Vesayet Müessesesi 7269 Sayılı Kanunun İdare Amirlerine Tanıdığı Yetki ve Görevler, Mahallî İdareler ile İlgili Araştırma, Tapu ve Kadastro İşleri Orman Kanununun uygulamasında İdare Amirleri, Sicilli Nüfus Kanunu Tatbikatı, Türk Vatandaşlık Kanunu ile İlgili İşlemler, Y.S.E. Hakkında Genel Bilgiler, Nüfus Hizmetleri ile İlgili Araştırma Bulguları, Özlük İşleri ve Kurs, Hizmet İçi Eğitimi, Çeşitli Memuriyet Kategorileri-Yeniden veya

Naklen Memur Alma Şekil ve İşlemleri-İzinler, Maaş ve Harciraş Kanunları-Kadro İşleri, Emeklilik İşlemleri, Muhasebei Umumiye Kanunu ve İta Amirleri, Sosyalizasyon -Gayesi-Uygulaması, Sağlık Ocakları ve Mülki İdare Amirleri ile Münasebetleri - Çevre Sağlık, 1988 Yılı Programının Uygulama-Koordinasyon ve Uygulamanın İzlenmesine İliş kin Hükümleri-Programlamada Yeni Metod, Vergi İtiraz Komisyonları, Türkiyenin İktisadî Bünyesinde Küçük Sanatların Yeri ve Geliştirme İmkânları, Kooperatifçilik Problemleri -Teşkilâtlandırma, Sivil Savunma : Millî Güvenlik ve Topyekun Savunma-Mülki İdare Amirleri- Resmî aların Tedbirleri ve Seferberlik İşleri-Yurt içi Silâhlı Savunma ve Millî Müdafaa Mükellefiyeti, Sivil Savunmanın Tanımı-Görev, Yetki ve Sorumluluklar-Sivil Savunma Mevzuat ve Teşkilâtı-Sivil Savunma Konuları, Halk Tarafından Alınacak Tedbirler ve Yapılacak Teşkiller-Planlama İşleri-Tahliye ve Kabul İşleri-Tabii Afetlerle İlgili Hazırlık ve Plânlamalar, Memurin Muhakematı Hakkında Kanun ve Uygulaması, 1609 Sayılı Kanun Kapsamına Giren Suçlar, İnzibat Komisyonu - Disiplin Suçları, Bölge Mahkemeleri Kanun Tasarısı Hakkında Bilgi Teftiş ve

Denetleme Konuları (Teftiş Kurulu Başkanlığınca Belirtilecek Mülkiye Müfettişleri tarafından bir haftalık özel programa göre yürütülecektir,) gibi konular ele alınıp işlenecek ve üzerinde tartışılacaktır. Ayrıca; Teftiş ve Denetleme Hakkında Genel Bilgiler-Kaymakamların Emniyet-Jandarma ve Nüfus Teşkilâtını Teftiş ve Denetleme elemleri, Mahallî İdareler Teşkilâtının Teftiş ve Denetlemesinde Gözönünde Tutulacak Hususlar (özel İdare, Belediye, Köy), Kaymakamlık Genel İş ve Yürütümü ile Yazı İşleri Kâleminin Teftiş ve

Denetlemesi gibi konular üzerinde nazari ve tatbiki bilgiler verilecektir.

16 Eylül 1968 Pazartesi günü Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsüne intikal edecek olan kurs'un Enstitüde ele alacağı konular : Kalkınma ve İdare, Türkiye'nin Sosyal Yapısı, Teşkilâtın İç ve Dış İlişkileri, İdarenin Yeniden Düzenlenmesi, Amme İdaresi,, Kaymakamlar- için Personel İdaresi (Araştırmaya yer verilmek suretiyle) Organizasyon ve Metod (Kaymakamları İlgileyici Konularda araştırmalar yapılmak şeklinde) olacaktır.

Kursa Katılan Maiyet Memurları Şunlardır:

- 1 — Avni Aksu
- 2 — Alev Akçura
- 3 — Veli Aslan
- 4 — Orhan Alpdoğan
- 5 — Şevket Ekinci
- 6 — Talha Eran
- T — Aslan Gündüz
- 8 — Ayhan Kozagaçlı
- 9 — Cevdet Kuran
- 10 — A. Muhsin Nakipoğlu
- 11 — Selahattin Onur
- 12 — Oktay Sanan
- 13 — Atakan Solmaz
- 14 — Yücel Türkben
- 15 — Metin Türcan
- 16 — Galip Ulutürk
- 17 — Teoman Ünüsan
- 18 — Muzaffer Yüce
- 19 — Celâdettin Yüksel

Denizli Maiyet Memuru

Eskişehir	»	»
Kayseri	»	»
Sivas	»	»
Burdur	»	»
Adana	»	»
Konya	»	»
Manisa	»	»
Denizli	»	»
İstanbul	»	»
Isparta	»	»
Konya	»	»
Kocaeli	»	»
Niğde	»	»
»	»	»
Kayseri	»	»
Konya	»	»
Trabzon	»	»
Yozgat	»	»

Tahrirat Kâtipleri Kursu Sona Erdi :

Daha önce programının hazırlandığından ve açılacağından söz ettiğimiz, deneme mahiyetinde ve pilot bölge olarak kabul edilen, Ankara, Bolu, Eskişehir ve Konya İllerindeki Tahrirat Kâtip ve Refiklerine hasredilen Tahrirat Kâtipleri Kursu 8 Nisan 1968 tarihinde “21. Dönem Meslek Kursu” adıyla açılmıştır.

1700 Sayılı Dahiliye Memurları Kanununun 28. Maddesine göre açılan kursa bu dönemde 26 kişi katılmış ve bunlar muhtelif İllerden gelmiştir, Ancak Tahrirat Kâtip ve Refikleri yukarıda sözü geçen Dört il’e ait olmuştur. Bakanlıkça 1945 yılından itibaren açılan bu kurslardan 1952 yılına kadar 211 memur geçmiştir.

1952 yılında 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 49. Maddesi Bucak Müdürlerinin 6 aylık adaylıkları sonunda bu meslek kurslarına katılıp başarı sağlamaları gerektiğini hükme bağladığından 1952 yılından itibaren bu kurs sadece Bucak Müdürlerine hasredilmiş ve bugüne kadar 762 Bucak Müdürü mezun olmuştur.

Halen 1700 Sayılı Kanunun 28. Maddesiyle 5442 Sayılı Kanunun 49. cu Maddesine istina-

den, 21/1/1947 tarih ve 5241 nolu Tüzük ile “İçişleri Bakanlığı Memurları için Açılacak Meslek Kursları Yönetmeliği ne göre açılıp yürütülmekte olan bu kursların amacı 1952 yılına kadar katılan memurların meslekî bilgilerini arttırmak ve kalifiye memur yetiştirmek idi. 1952 yılından itibaren, sadece Aday Bucak Müdürlerinin genel bilgilerini arttırmak ve kendilerine lüzumlu İdari ve hukukî bilgileri kazandırmak gayesine yönelmiştir.

8 Nisan 1968 tarihinde açılan bu kursla Meslek Kursu asıl amacına tekrar dönmüş bulunuyor. Kısa süreli olarak Tahrirat Kâtip ve Refikleri ile Nüfus Memur ve Kâtiplerine de teşmil edilecek bu kursların yılda altı defa ve uzak bölgeler için, muayyen il merkezlerinde açılması düşünülmektedir. Nitekim, en yakın bir tarihte Ankara İT i Nüfus Memur ve Kâtipleri için bir kurs açacaktır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz 21. Dönem Meslek Kursu 8 Temmuz 1968 tarihine kadar devam etmiş ve yapılan imtihan sonunda Kursiyerlere sertifikaları törenle dağıtılmıştır.

Üç ay süren kurs haftanın beş günü, öğleden sonraları 13.30-17.20 saatleri arasında

olmak üzere dörder saat devam etmiştir.

Cumartesi günleri ile öğleden önceki boş saatler; Ankara içi gezi, uygulama ve konferanslarla değerlendirilmiştir.

Bayram vesair tatiller hariç 60 ders günü sonunda 240 ders saati tatbik edilerek kursta okutulan sekiz dersin herbiri için 30 ders saati ayrılmıştır.

Kursta, Müsteşar Muavini Nurettin Hazar : Sivil Savunma ve Millî Seferberlik, Müsteşar Muavini Yusuf Z. Danışman : Hukuk-Anayasa-İl İdaresi-Kolluk, İller İdaresi Genel Müdürü Mefahir Behlülgil : İdare Kurulları-İnzibat Komisyonu, II. Hukuk Müşaviri Sakıp Özil: Memurin Muhakematı, Tetkik Kurulu Üyesi Mehmet Şahin : Büro-Dosyalama Türkçe-Dilbilgisi Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Mustafa Arıkan : Mahallî İdareler-Toplum Kalkınması- Plânlama, Özlük İşleri Genel Müdür Muavini Fikret Nazilli : Personel İşleri, Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Ahmet Özcan : Çeşitli Mevzuat konulu derslerle kursiyerlerin meslek için yararlı ve kendilerinden daha çok istifade edecek elemanlar olmasını sağlamışlardır.

Kursa katılan ve idarede tam manası ile yardımcı eleman olan Tahrirat Kâtip ve refiklerini tebrik eder başarılı mesailer dileriz.

İçişleri Bakam Dr. Faruk Sükan, emekliye ayrılan meslek mensupları şerefine bir kokteyl verdi.

Yaş haddi sebebiyle emekliye ayrılan Merkez Valilerinden H. Hayrı Orhon, Cemalettin Dinç ve Nuri Atay; Danıştay'a üye seçilmiş olmaları sebebiyle meslekten ayrılan Niyazi Aras ve Nevzat Hakkı Baykal, Senatör seçilen A. Celalettin Coşkun, Salih Tanyeli ve Mülkiye Müfettişi Oral Karaosmanoğlu,

Kezâ Bakanlığın çeşitli Genel Müdürlüklerinde hizmet edip yaşlan sebebiyle emekli olan İsmet Erenci, Bahattin Selçuk ve Hikmet Fadıllıoğlu şereflerine 15 Temmuz 1968 Perşembe günü saat 19.30 da Otel Dedeman'da İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan bir kokteyl vermiştir.

İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan'ın da katıldığı kokteyl çok samimi bir hava içinde geç vakitlere kadar devam etmiştir.

Bakanlık Müsteşar ve Genel Müdürleriyle Merkez Valilerinin, Tetkik Kurulu Üyelerinin ve Şube Müdürlerinin de iş-

tirak ettikleri bu kabil bir toplantı ilk defa yapıldığı için önemli ve olumlu bir başlangıçtır. Yıllarca memlekete hizmet etmiş ve değerli eserler bırakmış olan kimseleri mevkilerine yaraşır bir şekilde uğurlamak meslek mensuplarının arzulan bir şeydir. Bunun bir anane haline getirilmesini temenni ederiz.

Bölge İdare Mahkemeleri Kanun Tasarısı Hazırlandı.

Uzun zamandan beri kurulacağından bahsedilen Bölge İdare Mahkemeleri Hakkında bir kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Daha evvel İçişleri Bakanlığınca hazırlanan “İdarî Mahkemeler kanun tasarısı” görüşleri alınmak üzere Bakanlıklara gönderilmiş ve gelen görüşlerin ışığı altında gerekçeli olarak tekemmül ettirilen tasarı Başbakanlığa sunulmuş idi. Danıştayda Bakanlığımız temsilcisinin de katıldığı bir Komisyonda olgun hale getirilen tasan daha sonra tamamen değiştirilerek, yeni bir tasan hazırlanmış ve Başbakanlık Makamının 14/5/1968 tarih ve Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi ... Sayılı Yazısı ile Bakanlığa mütalâa için intikal ettirilmiştir. “Bölge İdare Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Tasarısı” Adı ile gelen yeni tasarı bütün yetkileri Danıştay’a

vermektedir. Bu itibarla Bakanlığımızın görüşlerini tesbit etmek üzere, İller İdaresi Genel Müdürü Mefahir Behlülgil Başkanlığında : II. Hukuk Müşaviri Sakıp Özil, Tetkik Kurulu Müşaviri Ziya Kasnakoğlu, Mülkiye Müfettişi Selâmi Celâyir, Cengiz Bayyurdotlu, Hukuk Müşavir Yardımcısı Bahattin Ablum, Özlük İşleri Genel Müdür Muavini Fikret Nazilli ve Mahallî İdareler Genel Müdür Muavini Fethi Aytaç’tan müteşekkil bir komisyon kurulmuştur.

152 madde ve 10 bölümden ibaret olan tasarıdan Birinci Bölümünde : Bölge İdare Mahkemelerinin Kuruluşu, Sınırları, Teminatı, Adları Karar Organları, İkinci Bölümünde : Bölge İdare Mahkemeleri Meslek Mensupları ile İdare Memurlarının Nitelikleri Seçilmeleri ve Atanmaları (Seçimleri yapmak üzere, Danıştay Genel Kurulunca gizli oyla Danıştay Daire Başkan ve Üyeleri arasından üç yıl müddetle seçilecek y:di asıl ve iki yedek üyeden kurulu bir seçim kurulu’nun teşkili tasarıda öngörülmüştür.) Üçüncü Bölümünde : Karar Organlarının Kuruluşu, Daireler ve Genel Kurulun nasıl kurulacağı gösterilmiştir. Dördüncü Bölümünde : Bölge İdare Mahkeme-

lerinin ve Organlarının görev ve yetkileri, Beşinci Bölümünde : Yargılama Usulleri, Altıncı Bölümünde : Bölge İdare Mahkemeleri Meslek Mensuplarının Ödevleri, Hakları ve Meslekte İlerlemeleri (Terfî ve ödenekler hakimlerin aynı olduğu belirtilmiştir. Yani iki senede bir terfî ve hakimlerinki gibi ödenek), Keza bu bölümde dört yıl hizmet gören meslek mensuplarının, diğer nitelikleri müsait olduğu takdirde, avukatlık stajına tabi tutulmadan avukatlık yapabilecekleri belirtilmiştir. Yedinci Bölümünde : Disiplin kovuşturması, Sekizinci Bölümünde : Ceza Kovuşturması, Dokuzuncu Bölümünde : Görevin Sona Ermesi, Onuncu Bölümünde ise : Çeşitli Hükümler yer almış bulunmaktadır.

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ ÇALIŞMALARI

Mülkiyeliler Birliğince Düzenlenen, Bakanlık Üst Kademe Yöneticileri ile Mesleki Kuruluş Temsilcilerinin Katıldığı Sohbet Toplantısı Yapıldı.

Mülkiyeliler Birliği Lokalinde, İşçileri Bakanlığa Müsteşarı Osman Meriç ile Tetkik ve Teftiş Kurulu Başkanları, Genel Müdürler, Mülkiyeliler Birliği Yöneticileri, Müfettişler Sendikası Yöneticileriyle İşçileri Sendikası Yöneticileri ve ka-

labalık bir dinleyici topluluğunun katıldığı bir Sohbet toplantısı yapılmıştır.

İşçileri Bakanlığının Sorunlarının konuşulduğu bu toplantıda : Bakanlığın Genel Teknik Politikası, Çalışmalarda Görülen aksaklıklar, Çareler, İdare Mesleğinin Tezelden Çözüm Yolu Bekleyen Önemli Bazı Sorunları ki bunların da : İdarî Teminat sağlanması, Kadro Yetersizliğinin Giderilmesi, Mahallî İdareler Personelini de içine almak şartıyla İşçileri Personeli için, Ordu Yardımlaşma Kurumuna benzer bir statü ile bir Yardımlaşma Kurumu Kurulması, Günün 24 saatinde görevli sayılan İdare Amirlerine İtibari Hizmet Zammı verilmesi, İdarecinin Muvaffakiyeti için birlikte çalıştığı tali memurların da, tatmin edilmesi Merkez İlçe Kaymakamlığının gerçekleştirilmesi, Mesleği çeşitli nedenlerle bırakmış elemanları maddî bir kayba uğramadan dönüşlerinin sağlanması, Tazminat kanununun biran evvel çıkarılması, Kaymakamların nakil ve Hizmet Yönetmeliğinin hazırlanırken, değerlendirme, eş değer hizmetler, istek üzerine tayin, hizmet süresi bitmeden başka yere nakillerin açık gerekçelere dayandırılması, Vali muavini ve Hukuk İşleri Müdürleri

için İllerin de sınıflandırılması, gibi konular olduğu belirtilmiş ve ayrıca, Ortak davaların Kazanılması Yolunda Bakanlıkla Mesleki Kuruluşların Birlikte Hareketlerini ön Gören Bir Düzenin yerleştirilmesi gereği üzerinde durulmuştur.

Mülkiyeliler Birliği, Mülkiye Sitesini gerçekleştirmek için, mevcut binasına bahçe itibariyle bitişik, bir cephesiyle Yüksel Caddesine, diğer cephesiyle Selânik Caddesine bakan ikinci bir binayı, misafirhane, toplantı salonu ve yemekhane yapmak ve bahçesini eski binanın bahçesiyle birleştirerek yazlık yapmak üzere, 850 bin liraya satın almıştır. 500 bin lirası peşin verilen bu meblağın mütebaki 350 bin lirası için bağışlar devam etmektedir. Birlik tarafından verilen bilgiye göre : Şimdiye kadar bağış olarak, Mülkiyeliler Birliği Adana Şubesi : 5200, Ankara Valiliği : 5000, İzmir Valiliği : 5000, Egebank Genel Müdürlüğü : 5000, Denizcilik Ltd. Şti. : 5000, Sayın İrfan Cerrahoğlu : 5000, Sayın İlyas Seçkin : 2500, Sayın Kadir Öztürk : 2100, Sayın Zehra ve Hikmet Bilgili : 1000, Sayın Vura t Arakan: 1000, İzmir Ticaret Odası : 1000 lira bağışta bulunmuşlardır.

Ayrıca, Mülkiyeli olupta halen vazife almış olanların

yapmış oldukları toplam bağış : 34.800 liradır. İlk kademelerde çalışanlar asgarî 50 lira, Orta ve Üst kademelerde çalışanlar ise asgarî 100 lira yardımda bulunmuşlardır.

“Ziraat Bankası Kızılay Şubesi (630/64 Nolu Hesap) Ankara ve Mülkiyeliler Birliği Konur Sokak No. 1 Ankara” gibi yerlere yatırtması arzulanan bu yardım işinde bütün arkadaşların ve bilhassa değerli valilerimizin destek ve yardımlarını bekleriz.

Kıymetli ve unutulmaz çalışmaları ile Mülkiyelilerin geniş çapta teveccühlerini kazanan ve takdirlerine mazhar olan Birlik Başkanı Ayhan Açıkalin ve değerli çalışma arkadaşlarını yürekten tebrik ederiz.

İçişleri Bakanlığı Memurları Yardımlaşma Sandığı Çalışmaları.

İçişleri Bakanlığı Memurları Yardımlaşma Sandığı “İstihlâk ve Yapı Kooperatifi” haline getirilmek üzere bir takım çalışmalar yapılmaktadır. Çeşitli Kooperatiflerin tüzüklerinin incelenmesi şeklinde başlanan bu çalışmalar müsbet bir sonuca bağlandığı takdirde sandık kooperatif şekline ifrağ edilerek, ortaklarına daha kaliteli ve ucuz emtaa temin edebilecek, yarım milyondan fazla

olan sermayesini daha kârlı işletebilecek ve ortaklarını kârdan istifade ettirebilecektir. Ayrıca mensuplarına mesken yapma işini de imkânları ölçüsünde başarmaya çalışacaktır.

Sandığın çalışmaları arasında, Bakanlığın bahçesinde açtırdığı Gül Bahçesinden de bahsetmeden geçemeyeceğiz. Her gün Bakanlık mensuplarına açık olan bahçede, çay, kahve ve soğuk şeyler bulundurulmakta ve bunlar Bakanlıktaki fiatlarla verilmektedir. Ayrıca, her Pazartesi akşamı Polisten temin edilen caz bahçeye canlılık vermektedir.

Olumlu çalışmalar yapan Sandık Başkanını ve yardımcılarını tebrik ederiz.

İçişleri Bakanlığının 1988 Mali yılı bütçesi üzerindeki görüşmeler bir kitap halinde bastırılıyor.

Önceki yıllar olduğu gibi bu yıl da Bakanlığın 1988 mali yılı bütçesinin Meclislerde görüşülmesi sırasında ileri sürülen tenkit ve temennilerle ilgili dairesince bunlara, verilen cevapların bir kitap halinde bastırılması için çalışmalara başlanmıştır.

Bakanlık Müsteşar Muavinlerinden O. Alaaddin Erbuğın nezaretinde T.B.M.M. ile ilişkiler Bürosu tarafından

yürütülen çalışmalar önce bir komisyon marifetiyle yapılmaktadır.

Encümen Toplantı Salonunda çalışmaya başlayan bu komisyona Tetkik Kurulundan, Teftiş Kurulundan, İller İdaresi Genel Müdürlüğünden, Mahalli İdarelerden, Özlük İşleri Genel Müdürlüğünden, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığından, Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığından temsilciler katılmaktadır. Komisyon çalışmalarını Mülkiye Mufettişi Naci Doğançay organize etmekte ve yürütmektedir.

Komisyon Bakanlık Bütçesinin Bütçe Karma Komisyonunda, senatoda ve Millet Meclisindeki Müzakerelerini Meclis Zabıtlarından takip ederek her birime ait olanı formüle edecek ve daha sonra bunlar daktilo edilerek ilgili birime gönderilecektir. İlgili birimin verdiği cevaplar da alındıktan sonra bunların hepsi tenkit ve temennilerle birlikte bir kitap haline getirilerek 1989 Bütçesi görüşülürken ilgililere, Milletvekili ve Senatörlere dağıtılacaktır.

Bu suretle ilgililer bütçenin üzerinde konuşulurken yapılan tenkit ve temennilerin nasıl bir tatbikat gördüğünü öğrenmiş olacaklardır.

**Mülkiyeliler Birliği
Danıştay'ın 100. Yılı Özel
Sayısını Çıkarı.**

Mülkiyeliler Birliği
Danıştay'ın 100. Yılı dolayısıyla
Dergisinin Nisan-Haziran 1968
sayısı olan II. Sayısını Danıştay'ın
100. Yılı özel sayısı olarak
çıkarmıştır.

Bu sayıda, Prof. Dr. Tahsin
Bekir Balta'nın "Danıştayımız"
Güven Dinçer'in "Anayasa
Hareketi Olarak Şûrayı Devletin
Kuruluşu", Alp Arslan Kaya'nın
"Ankarada Danıştay vardır" Prof.
Dr. Lütfi Duranın "İdareci
Yetiştirmek", Sait Köksal'ın
"Danıştay Kararlarının İnfazı
Konusu", Sıtkı Gökalp'in "İptal
Dâvaları", Recep Başpınar'ın
"Tazminat Dâvaları", Ahmet
Erdoğan'ın "Memur
Yargılamaları", Yıldırım
Kuzum'un "Danıştayca Verilen
İstisnâ Mütalâalar", O "han
Tüzemen'in "Danıştay Karun
Sözcüsünün Görevleri" gibi
Danıştayla ilgili önemli konular
yer almış ayrıca, kuruluşundan bu
güne kadar Danıştay'a Başkanlık
etmiş olanların isimleri liste
halinde verilmiştir.

**Yüzyıl Boyunca Danıştay
Danıştay'ın Kuruluşunun**

yüzüncü yılı dol aşısıyla mensupları
tarafından hazırlanan bu kitapta :
Danıştay'ın kuruluşu, Gelişimi,
Bugünkü Durumu ve Görevleri
geniş ve etraflı bir şekilde
anlatılmıştır. İçinde Danıştay'ın bir
çok örnek kararları bulunan kitap,
964 sayfadır.

Az sayıda basılan bu kitap 55
lira mukabilinde Danıştay'dan
alınabilir. İdareci ve
tatbikatçılarımız için çok faydalı
olacağına inandığımız bu eseri
tanıtırız.

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi
kendi adını taşıyan bir kitap
çıkarmıştır. Kitapta : Fakültenin
kısaca bir tarihçesi verilmekte,
şimdiye kadar hizmet vermiş eski
Müdürler ve Dekanla"
tanıtılmaktadır. Fakülte hakkında
genel bilgileri içine alan kitap,
Sınıflara Göre Okutulan Dersler,
Bu Derslerin Kürsülerinde
Çalışanlar, Doktora Sınıfları
üzerinde bilgi vermektedir.
Fakültenin bugünkü durumunu
geniş ve etraflı olarak izah eden
kitap, fakülteyi tanımak isteyenler
için başvurulacak iyi bir mehazdır.
152 sayfalık kitap 5 lira
mukabilinde Fakülteden temin
edilebilir.

BİBLİYOGRAFYA

Derleyen :

Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN

Siyasal Bilimler ve İdare :

1. CONSTITUTIONS AND CONSTITUTIONALISM, William G. Andrews, Yeni Perspektifler Serisi, 2. baskı. 1963.

“Anayasalar ve Anayasacılık” üzerine yazılmış olan kitap. 192 sahife olup karton kapaklıdır. 14 şilin fiatla satılmaktadır. Elverişli bir hacim ve formlar halinde Fransa’nın, Batı Almanya’nın ve Sovyetler Birliği’nin bugünkü anayasal arını ve İngiliz anayasal belgeleriyle A.B.D. Anayasası’nın bir kısmını sunmaktadır.

2. EUROPEAN POLITICAL INSTITUTIONS, A Comparative Government Reader. William G. Andrews. Van Nostrand Siyasal Bilimler Serisi, 2. baskı. 1966.

“Avrupa Siyasal Müesseseleri” adını taşıyan ve hükümet etme politikası üzerinde mukayeseli okuma parçalarını ihtiva eden bu kitapta aynı yazarın eseri olup 550 sahifedir. Karton kaplı olarak fiatı 46 şilindir.

Çeşitli hükümetler hakkında bilgi edinmek isteyenler için hazırlanmış olan bu okuma parçaları, ilk baskısına nazaran gözden geçirilerek genişletilmiştir. Seçilen parçaların çoğu Hükümetlerin “içten” görünüşünü açığa vurmakta ve çeşitli hükümetlerin tarzlarını, davranışlarını tahlil etmekte; ilâve bir bibliyografya ile de mukayeseli idare alanındaki en son yayınlar gün ışığına çıkarılmaktadır.

3. URBAN GOVERNMENT, Benjamin Baker, Rutgers Üniversitesi Siyasal Bilimler Profesörü. Van Nostrand Siyasal Bilimler Serisi, 1957. Resimli, 572 sahife, 63 şilin.

Şehir İdaresi konusunda referans kitabı olabilecek niteliktedir.

4. ASIAN POLITICAL INSTITUTIONS (ASYA DEVLETLERİNİN SİYASAL MÜESSESELERİ), Çin, Japon, Hindistan ve Pakistan Üzerine Okuma Parçaları. Betty B. Burch, Tufts Üniversitesi Siyasal Bilimler Profesörü; Allan B. Cole, Tufts Üniversitesi,

Fletcher Hukuk ve Politika Okulu Doğu Asya İşleri Profesörü. Van Nostrand Siyasal Bilimler Serisi, 1968. 500 sahife, karton kapadı, 46 şilin 6 peni.

Çin, Japon, Hint ve Pakistan yazarlarının kendi ülkelerinin politikalarını anlatan yazılarının mukayeseli bir derlemesi. Bazı metinler, koşullarının halâ süregeldiği harp öncesine ait olsa da, bugünkü duruma ağırlık verilmiştir.

İçindeki yazalar şöylece gruplandırılmıştır : Siyasal Kültür - Siyasal Müesseseler ve Anayasal Metinler - Liderlik ve Lider Davranışlarının Teşekkülü - Partiler ve Siyasal Dernekler - Menfaat ve Baskı Grupları.

5. ADMINISTRATIVE QUESTION AND POLITICAL ANSWERS (İDARİ SORULAR VE SİYASİ CEVAPLARI), Claude E. Hawley, New York Üniversitesi, John Jay Siyasal Bilimler Okulu Profesörü; Ruht G. Weintraub, New York Üniversitesi Siyasal Bilimler Profesörü. 1966. 616 sahife, karton kapaklı. 56 şilin.

İdarecilerin siyasal çevrelerine intibaklarına a.it, aydınlatıcı, ilginç makaleler. Okuma parçalarının çoğu, THE PUBLIC ADMINISTRATION REVIEW,nun son 25 yıllık koleksiyondan seçilmiştir.

6. ISSUES IN STATE AND LOCAL GOVERNMENT (DEVLET İDARESİNDE VE MAHALLİ İDAREDE ÇIKIŞLAR), Russell W. Maddox, Oregon Devlet Üniversitesinde Yardımcı Profesör, Van Nostrand Siyasal Bilimler Serisi, 1965. 432 sahife, karton kapaklı 44 şilin.

Devlet ve mahallî idare üzerindeki düşünce ve tartışmaları aksettiren 78 seçkin okuma parçası. Parçalar bilhassa Üniversitelerde Devlet ve Mahallî İdare Kursları'nda yararlı olmak üzere derlenmiştir.

MUHTEVASI : Federal Sistemde Devlet - Devlet Müesseseleri - İcra, Kudreti - Teşriî Kudret - Kanun ve Mahkemeler - Siyasal Eylem - Maliye ve Personel - Mahallî İdare - Metropolitan Sahalar - Programlar ve Politikalar.

7. STATE AND LOCAL GOVERNMENT (DEVLET VE MAHALLİ İDARE), R. W. Maddox, Oregon Devlet Üniversitesinde Yardımcı Profesör; R. F. Fuquay, Oregon Devlet Üniversitesi Si-

yasal Bilimler Profesörü. Van Nostrand Siyasal Bilimler Serisi, 1966, 2. baskı. 12 resim, 736 sahife, 88 şilin 6 peni.

Günün şartlarına uydurulmuş ve gözden geçirilmiş olan bu ikinci baskı, Amerika idare cihazının temel vakıaları ve İdare'nin Devlet ve Mahallî İdare olarak işleyişini ele almaktadır. Okuyucuya, bu idare cihazlarının çeşitli problemleri ve bunları çözümlemek için çeşitli metod ve teklifler getirilmektedir.

8. GOVERNMENT AND POLITICS OF THE MIDDLE EAST IN THE TWENTIETH CENTURY (YİRMİNCİ ASIRDA ORTA DOĞUDA DEVLETLER VE POLİTİKALAR), H. B. Sharabi, A.B.D. Georgetown Üniversitesi Tarih ve İdare Profesörü. 1962. 8 resim, 320 sahife, 70 şilin.

Bu kitap, çağdaş orta doğu ülkelerinin bünyeleri ve eylemleri ile politikaları üzerinde bir rehber olmak gayesini taşıyor.

MUHTEVASI : I. BÖLÜM : 20. Asırda Orta Doğu - İslâmî Siyasal Düşüncenin İnkişafı - Osmanlı İmparatorluğunun Bölünmesi ve Barış Andlaşmaları; II. BÖLÜM : Türkiye - Kemalist İhtilâli - Türkiye'nin Siyasal Değişimi - Türk iyenin Dış Politikası; III. BÖLÜM : İran : Devlet ve Politika - İran ve Büyük Devletler; IV. BÖLÜM : Doğurgan Hilâl : İlk Bağımsızlık Dileği - Suriye Lübnan - Irak - İsrail - Ürdün; V. BÖLÜM : Mısır - Krallık İdaresi - Nasır İdaresi; VI. BÖLÜM : Arap Yarımadası - Yemen - Pers Körfezi ve Suudî Arabistan; VII. BÖLÜM : İstibdada Karşı Demokrasi - Parlamenter Hükümet ve Askerî İstibdad.

9. OF MAN AND POLITICS : An Introduction to Political Science (İNSAN VE POLİTİKA HAKKINDA : Siyasal Bilime Giriş), Otto Butz, San Francisco Devlet Üniversitesi, 1963 (yeni baskı). 224 sahife, karton kaplı. 4 dolar 25 sent. Kitapta, politika:, hem bir İlmî inceleme konusu, hem de hepimizi ilgilendiren bir beşer dramı olarak ele alınmaktadır.

MUHTEVASI : Giriş - Politikanın Anlamı : Fert özgürlüklerine Meydan Okuma. - Liberal Demokratik Fikir, İdeal ve Gayelerin Gelişimi : Yunan Şehir Devleti - Batının Siyasal Yönelimi - Orta Çağda Siyasal Düşünceler - Reform ve Millî Devlet - Liberal Demokrasiler Felsefesi - Sanayileşme ve Demokratlaşmanın Siyasal Sonuçları.

Çağdaş Politika ve Devlet - Birleşik Devletlerde Liberal Demokrasi
 - İngiltere : Parlamenter Demokrasi - Fransa : Kudret Problemi -
 Almanya : Milliyetçiliğe Karşı Demokrasi - Sovyet Rusya : İhtilâlden
 Çıkan Devlet - Azgelişmiş ülkelerin Politikası

10. METROPOLİTAN REFORM IN ST. LOUIS : A Case Study
 (SAINT-LOUIS'DE METROPOLİTEN REFORM : Bir Örnek
 İnceleme), Henry J. Schmandt, Wisconsin Üniversitesinde Profesör;
 Paul G. Steinbicker ve George D. Wendel, ikisi de Saint- Louis
 Üniversitesinde Profesör. 1961. Karton kaplı, 84 sahife. 2.75 dolar.

Şehirs el eylemin bu sistematik örnek incelemesi, metropolislerin
 yeniden düzenlenmesi mücadelesinin genel olarak niçin başarısızlıkla
 sonuçlandığının bazı cevaplarını vermektedir.

11. GOVERNMENT OF THE METROPOLIS : A Reader
 (METROPOL İDARESİ : Okuma Parçaları), Derleyen : Joseph F.
 Zimmermann, New York Devlet Üniversitesi, 1968. Karton kaplı 352
 sahife. 4.75 dolar.

Bu derlemenin maksadı, okuyucuya Birleşik Devletlerde,
 Kanada'da ve İngiltere'de metropoliten sorunlarla bunların çözüm
 yolları hakkında bilgi sunmaktır. Metinlerde İdarî problemlere ağırlık
 verilmiştir. Dikkatler, aynı zamanda, asrın başından bu yana
 metropoliten sorunların niteliklerindeki değişmeye çekilmektedir.
 Okuma parçaları içinde, Toronto ve Londra dahil, bir çok metropoliten
 çevrelerdeki mahallî idarelerin yeniden düzenlenmesi incelemeleri
 bulunmaktadır.

MUHTEVASI : I. BÖLÜM : Giriş - Standart Metropoliten
 İstatistik Alanlarının Tespitinde Ölçü (B.D. Bütçe Dairesi) -
 Metropoliten Gelişme ve Problemler (Ekonomik Gelişme Komitesi) -
 Metropoliten Çevrelerde Mahallî İdare (B.D. Nüfus Dairesi) - II.
 BÖLÜM : Metropoliten Reformun Temeli : Topluluğun Kararı
 (Cleveland Metropoliten Hazmet Komisyonu) - Şehir ve Banliyö,
 Topluluk veya Kargaşalık (Şehir Yöresi Müşterek İdaresi Vatandaş
 İstişare Komitesi. Washington Devlet Mevzuatı)! III. BÖLÜM :
 Metropoliten Reform Politikası : Oy Sahiplerinin, Metropoliten
 Çevrelerde Kurulmuş İdarelere Karşı Reaksiyonları (Eyaletler arası
 İstişare Komisyonu) - Cleveland Metropoliteni İçin Metropoliten idare :
 Oy Kayıtlarının Bir Tahlili (Richard A. Watson ve John H.

omani) ; - Metropolitan Otopsi (Henry J. Schmandt, Haul G. Steincker ve George D. Wendel) ; - Metro İhdası Üzerinde Düşünceler Edward' W. Hawkins) ; IV. BÖLÜM : Metropolitan Sorunların çözümü : Federal Hükümetin Rolü, Federal Kademedede Koordinasyon (Edmund S. Muskie) ;.....- Los Angeles Belediye İdaresinin Belledi Hizmetler Üreticisi Olarak Üste Çıkması (Robert O. Warren); Toronto Metropolitan Çevresinde Tüm Halita Haline Gelme Teayülüne Karşı Çıkışlar (Toronto Metropolitan Kraliyet Komisyonu) ; - Londra İdaresinin Yeniden Düzenlenmesi İçin Hükümet Teklifleri; Büyük Londra'da Yeni İdare (L. J. Sharpe); ... V. BÖLÜM Gelecekteki Metropolis; Değişen İdareler (Henry J. Schmandt).

12. METROPOLİS ON THE MOVE : Geographers Look at oban Sprawl (GELİŞEN METROPOLİS : Coğrafyacılar Şehirlerin Yayılmasını Gözetiyor), Jean Gottmann, Sorbonne Üniversite-

Yüksek Araştırmalar Okulun'da Profesör (Illinois Güney Üniversitesinde Misafir Öğretim Üyesi); Robert A. Harper, Illinois Güney Üniversitesinde Profesör. 1966. 203 sahife.

Kitap şehir sınırlarını taşarak kaydedilen yayılmayı konu edinmiştir. Bu arada şehir yayılımında etkili olan kuvvetler, baskılar yayılma şekilleri incelenmiş; yayılmanın Şehir idaresi'nin görevlerini nasıl zorladığı anlatılmış ve bir alternatif olarak yayılma ele alınarak geleceğe "atfı nazar" edilmiştir.

13. GOVERNING THE METROPOLİS, Scott Greer, Northstern Üniversitesinde Öğretim Görevlisi, 1962. 153 sahife, karton kaplı

MUHTEVASI : BİR METROPOLİTEN ÂLEMİN YARATILMASI : Zaman ve Uzay içinde Şehir. Metropolis Halkı. METROPOLİSLEŞMEYE KARŞI HÜKÜMETİN DAVRANIŞI ; Metropolin İdari Mozaiki (Örgütü). Merkez, Şehrin İdaresi. Banliyöler minyatür Halinde Cumhuriyetler". METROPOL OLUŞUN GELECEĞİ : Şizofrenik Siyaset ve Yeniden Birleşmeye Doğru Eğilim, Metropol Oluş ve İstikbali.

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllıkı	: 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllıkı	: 750 kuruş

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye de :

Bulunan yerin Malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektuplaş

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara
adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul olur. Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20, 25 sahifeyi geçmemesi makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye derc olunmayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü ne müracaat edilir.

Sahibi : **İçişleri Bakanlığı**
İşlerini Fiilen İdare Eden İdare Mes'ul Müdürü : **Yiğit KIZILCAN**